

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

โดย

ยุวรัตน์ กมลเวชช และคณะ

ด้วยเงินทุนสนับสนุนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

2541

ISBN 974-8055-53-1

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

โดย

นายยุวรัตน์ กมลเวช

ดร. อัครเมศวร์ ทองนวล

นายคมชาญ เล่าสกุล

ISBN 974-8055-53-1

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2541

จำนวน 200 ฉบับ

จัดพิมพ์โดยกองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ลิขสิทธิ์ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คำนำ

การวิจัยเร่งด่วนเรื่อง “แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางและยกตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งการวิจัยดังกล่าวได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวิธีการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ สมาชิกรัฐสภาจึงสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ทันที

รายงานการวิจัยเรื่อง “แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง” จึงนำที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสมาชิกรัฐสภา ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีความสนใจในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้บ้างตามสมควร

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทที่ 1 บทนำ	1
- ความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์	1
- วิธีการดำเนินการวิจัย	1
- ขอบเขตของการวิจัย	2
- วิธีการวิจัย	3
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
- การนำเสนองานวิจัย	3
บทที่ 2 สภาพปัญหาและพัฒนาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย	5
- การบริหารการเลือกตั้งในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย	5
- สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการบริหารการเลือกตั้งของไทย	15
- พัฒนาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย	28
บทที่ 3 กรอบความคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง	45
- ความสำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	45
- คณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศ	46
บทที่ 4 แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง	64
- บทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในร่างรัฐธรรมนูญของ สภาร่างรัฐธรรมนูญ	64
- แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง	74
บทที่ 5 ตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง	81
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	96

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสภาร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ในร่างรัฐธรรมนูญให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้การควบคุมและการดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมาธิการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดให้มีโครงการวิจัยเร่งด่วนเรื่อง “แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง” ขึ้นเพื่อจัดทำแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งตามร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อศึกษา ค้นคว้า และหาแนวทางที่เหมาะสมในการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
3. เพื่อยกร่างตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญ
4. เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการยกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. คณะกรรมาธิการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กำหนดรายชื่อกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จะนำมาวิจัย
2. คณะกรรมาธิการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กำหนดรายชื่อคณะผู้วิจัย กรรมการ ที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมาธิการศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เพื่อรับผิดชอบและดูแลการวิจัย
3. คณะผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบในการจัดทำแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดำเนินการวิจัยตามแนวทางต่อไปนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 - 2) ศึกษา ค้นคว้า และหาแนวทางที่เหมาะสมในการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 - 3) ยกร่างตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 - 4) แก้ไขปรับปรุงแนวทางและตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการการศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
 - 5) จัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 - 6) แก้ไขปรับปรุงแนวทางและตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ภายหลังจากการจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น
 - 7) จัดพิมพ์แนวทางและตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
4. คณะผู้วิจัยเสนอแนวทางและตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุง
5. คณะผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุงแนวทางและตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งตามความคิดเห็นเพิ่มเติมของคณะกรรมการวิชาการ ข้อมูล และศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

ขอบเขตของการวิจัย

ดำเนินการวิจัยในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. กำหนดแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
2. ยกร่างตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วิธีการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
2. ศึกษาวิเคราะห์จากการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งตามร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ
2. ทำให้มีแนวทางที่เหมาะสมในการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
3. ทำให้มีตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญ
4. ทำให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
5. เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งของไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป

การนำเสนองานวิจัย

นำเสนองานวิจัยเรื่อง “แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง” เป็นบทความ ๗ ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

กล่าวถึงความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย วิธีการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 สภาพปัญหาและพัฒนาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย

กล่าวถึงการบริหารการเลือกตั้งในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการบริหารการเลือกตั้งของไทย และพัฒนาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย

บทที่ 3 กรอบความคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

กล่าวถึงความสำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศ

บทที่ 4 แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ และแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทที่ 5 ตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวถึงตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทที่ 2

สภาพปัญหาและพัฒนาการ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย

การบริหารการเลือกตั้งในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม้ว่าจะมีบทกำหนดโทษกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงเจตจำนงของรัฐบาล ก็จะปรากฏหลักฐานว่ามีการเน้นหนักในนโยบายที่จะทำให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบริสุทธิ์ยุติธรรมอยู่อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากหนังสือสั่งการของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยฉบับหนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ที่ส่งผู้สมัครเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนั้นด้วย ได้แถลงไว้อย่างชัดเจนว่าปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม หนังสือสั่งการฉบับนั้นมีข้อความตอนหนึ่งว่า¹

“...ในหน้าที่ราชการแล้ว ข้าพเจ้าขอประกาศว่าจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรม ไม่กระทำการเพื่อช่วยเหลือบุคคลใด พรรคการเมืองใด ที่เข้าแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้ ทั้งไม่ปรารถนาที่จะให้บุคคลใดหรือพรรคการเมืองใด มาแอบอ้างอิทธิพลใด ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ต้องเสียความเที่ยงธรรมไป...”

นอกจากนี้ ในหนังสือสั่งการฉบับเดียวกันนั้น ก็ได้มีการกำชับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการเลือกตั้งทุกคน ให้เคารพต่อหน้าที่ ปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม โดยสุจริต และตรงไปตรงมาตามระเบียบแบบแผน ไม่หวั่นกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น และห้ามมีพฤติกรรมส่อไปในทางอคติหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองใด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษทางวินัยสถานหนัก และหากกรณีเข้าข่ายความผิดอาญาก็จะต้องดำเนินคดีโดยไม่มีการยกเว้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าการสั่งการในลักษณะนี้ มีความสำคัญและจำเป็นเพียงใดในเมื่อความเรียบร้อยและความบริสุทธิ์ยุติธรรมในกระบวนการบริหารงาน ไม่ว่าจะป็นงานเลือกตั้งหรืองานอื่นใดก็ตามสามารถพิจารณาได้หลายแง่ แตกต่างกันไปตามระบบความเชื่อหรือค่านิยมของแต่ละสังคม บางทีอาจจะพิจารณาได้ว่าความบริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีระดับมาตรฐานทางจริยธรรมสูงพอที่จะรับผิดชอบได้เอง การที่จะคอยกำชับตักเตือนให้มีความบริสุทธิ์ยุติธรรมอยู่เสมอ ๆ ไม่อาจจะเพิ่มพูนระดับความรับผิดชอบขึ้นมาได้ การนำเอาความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากำหนดเป็นนโยบายสำหรับสังคมที่มีระบบความเชื่อหรือค่านิยมเช่นนี้ อาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องแปลกและไม่มีเหตุผล เนื่องจากเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งธรรมดาที่เชื่อว่าทุกคนมีกันอยู่แล้ว การนำเอาเรื่องธรรมดาที่ย่ำและเน้นให้เห็นความสำคัญเป็นพิเศษขึ้นมา จึงนับว่าไม่ใช่กรณีธรรมดาสำหรับสังคมนั้น แต่สำหรับสังคมไทย ซึ่งมีพฤติกรรมในการบริหารงานที่มีลักษณะผสมผสานและขัดแย้งกันระหว่างแนวความคิดเก่ากับแนวความคิดสมัยใหม่ ยังไม่อาจหาข้อยุติที่แน่นอนได้ ทักษณคดีในเรื่องนี้จึงอาจจะ

แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ความสำคัญและความจำเป็นในการกำหนดนโยบายเรื่องความบริสุทธิ์ ยุติธรรมในการเลือกตั้ง จึงเป็นเรื่องที่อาจจะทำความเข้าใจและยอมรับได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเลือกตั้งโดยทั่วไปเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากการบริหารราชการทั่วไป ซึ่งมีผู้รับบริการ คอยติดตามการปฏิบัติงานอยู่ ดังนั้นความล้มเหลวของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ กระทบกระเทือนถึงความบริสุทธิ์ยุติธรรมของผู้บริหารการเลือกตั้ง จึงมิได้มีความหมายเฉพาะการสูญเสียงบประมาณ ทรัพยากร และเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์เท่านั้น แต่ยังมีผลในการทำลายความเชื่อถือของสาธารณชนที่มีต่ออุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย

เมื่อความล้มเหลวในการบริหารการเลือกตั้งก่อให้เกิดผลเสียหายดังกล่าว การที่รัฐบาล กำหนดนโยบายเรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้งให้เห็นเด่นชัดขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรการสำคัญ ในการป้องกันผลเสียหายที่จะเกิดขึ้น จึงเป็นเหตุผลที่พอจะเชื่อถือได้ ในอดีต ความล้มเหลวในการบริหารการเลือกตั้ง เคยเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลถูกกระเทือนอย่างหนัก จนเป็นข้ออ้างหนึ่งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2500²

การบริหารการเลือกตั้งในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

1. ในการบริหารการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2476 ได้มีการกำหนดวิธีการเกี่ยวกับการบริหารงานไว้ดังนี้³

1) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามความในมาตรา 1 แห่งพระราชบัญญัติ

2) ให้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบลเพื่อให้กรมการจังหวัด ประกาศวันเลือกตั้งผู้แทนตำบลภายในระยะเวลาที่พระราชกฤษฎีกากำหนด

การเลือกตั้งผู้แทนตำบล

3) กำหนดให้กรมการอำเภอเป็นผู้รับสมัคร ประกาศรายชื่อผู้สมัคร และตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเป็นผู้แทนตำบล

4) กำหนดให้กรมการอำเภอมีหน้าที่กำหนดวันและสถานที่ที่จะออกเสียงเลือกตั้ง และให้ตั้งกรรมการตรวจคะแนนตำบลละ 3 คน

5) กำหนดให้กรมการตรวจคะแนนเป็นผู้ประกาศชื่อผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบล แล้วรายงานไปยังกรมการอำเภอเพื่อส่งต่อไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด

การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

6) กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รับสมัครผู้ที่จะสมัครเป็นผู้แทนของจังหวัด และมีอำนาจสอบสวนคุณสมบัติกับประกาศรับสมัครได้

7) ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำหนดวันและสถานที่ออกเสียงเลือกตั้ง และตั้งกรรมการตรวจคะแนนจังหวัดละ 3 คน

8) กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ประกาศชื่อผู้แทนราษฎร แล้วส่งรายงานให้กระทรวงมหาดไทย

9) กำหนดให้การวินิจฉัยการคัดค้านการเลือกตั้งเป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร ไม่ใช่ศาล

2. ในการบริหารการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2479 ได้มีการกำหนดวิธีดำเนินการไว้ดังนี้ 4

การบริหารการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทย

1) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง วางระเบียบควบคุมการลงคะแนนและกิจการอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

2) ต้องตราพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้แทนราษฎร และพระราชกฤษฎีกานี้ต้องกำหนดระยะเวลารับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้ง และระยะเวลาอันจะพึงกำหนดวันเลือกตั้ง

3) ให้ออกพระราชกฤษฎีกาแบ่งเขตเลือกตั้งในกรณีที่ยังจังหวัดใดมีเขตเลือกตั้งเกินกว่า 1 เขต ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 60 วัน และในพระราชกฤษฎีกานี้ ให้ระบุว่าเป็นเขตเลือกตั้งที่เท่าใด ในจังหวัดใด

การบริหารการเลือกตั้งของจังหวัด

4) ให้กรมการจังหวัดประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง และวันเลือกตั้งต้องอยู่ในกำหนดระยะเวลาตามพระราชกฤษฎีกา

5) กำหนดให้คณะกรรมการจังหวัดให้ความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้ง

6) กำหนดให้จังหวัดเป็นผู้รับสมัคร และกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดบันทึกการรับใบสมัครไว้เป็นหลักฐาน แล้วออกใบรับให้แก่ผู้ยื่นใบสมัคร แล้วผู้ว่าราชการจังหวัดสอบสวนคุณสมบัติ ถ้ารับได้ก็ให้ประกาศรับไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด แล้วแจ้งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งทราบโดยเร็ว

7) กำหนดให้กรมการจังหวัดประกาศผลการเลือกตั้งโดยเร็ว แล้วรายงานให้กระทรวงมหาดไทย เพื่อรายงานไปยังสภาผู้แทนราษฎร

การบริหารการเลือกตั้งของอำเภอ

- 8) กำหนดให้กรรมการอำเภอให้ความสะดวก และรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้ง
- 9) ให้กรรมการอำเภอตั้งกรรมการตรวจคะแนน 3 คน กับกรรมการสำรองตามที่สมควร และให้ตั้งเสมียนคะแนนไม่น้อยกว่า 1 คน และให้มีอำนาจปลดและตั้งบุคคลอื่นแทนก่อนวันเลือกตั้ง

3. ในการบริหารการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2490 ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานของส่วนกลางไว้ดังนี้⁵

- 1) จังหวัดใดจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนได้กี่คน ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วัน
- 2) ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

4. ในการบริหารการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2494 กฎหมายได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ส่วนหลักเกณฑ์อย่างอื่นในการดำเนินการเลือกตั้งเป็นไปตามการเลือกตั้งครั้งก่อน⁶

5. ในการบริหารการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2499 ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการเลือกตั้ง ไว้ดังนี้⁷

การบริหารของส่วนกลาง

- 1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง วางระเบียบควบคุมการเลือกตั้ง และกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

การบริหารของจังหวัด

- 2) ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง และให้อยู่ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา โดยจะต้องกำหนดให้เป็นวันเดียวกันทุกหน่วยเลือกตั้ง
- 3) ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ มีหน้าที่จัดการให้ความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้ง

6. ในการบริหารการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ. 2511 กฎหมายกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้⁸

เพื่อให้การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน การประสานงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตลอดจนการวางมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความราบรื่น เรียบร้อย เที่ยงธรรม และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย จึงได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการเลือกตั้งขึ้น 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับประเทศ ได้แก่ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทย
- 2) ระดับจังหวัด ได้แก่ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งจังหวัด
- 3) ระดับอำเภอ ได้แก่ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งอำเภอ

สำหรับศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทย หรือที่เรียกว่ากองอำนวยการกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้⁹

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	เป็นผู้อำนวยการ
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย	เป็นรองผู้อำนวยการ
ปลัดกระทรวงมหาดไทย	เป็นรองผู้อำนวยการ
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย	เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการ
ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย	เป็นประจำกองอำนวยการ
อธิบดีทุกกรม และผู้อำนวยการสำนัก	เป็นประจำกองอำนวยการ
ผู้บัญชาการตำรวจภูธร	เป็นประจำกองอำนวยการ
ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล	เป็นประจำกองอำนวยการ
อธิบดีกรมการปกครอง	เป็นเลขาธิการ
รองอธิบดีกรมการปกครอง	เป็นรองเลขาธิการ
ผู้อำนวยการส่วนการทะเบียนและบัตร	เป็นผู้ช่วยเลขาธิการ
ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง	เป็นเจ้าหน้าที่
หัวหน้ากองในกรมการปกครอง	เป็นเจ้าหน้าที่
หัวหน้ากองในสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย	เป็นเจ้าหน้าที่

กองอำนวยการนี้มีหน้าที่สั่งการ ปฏิบัติ และประสานงานการเลือกตั้งทั่วราชอาณาจักรนอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทยขึ้นอีก โดยแบ่งออกเป็น 3 กองใหญ่ ๆ คือ

1) กองเลขาธิการ มีหน้าที่ปฏิบัติงานฝ่ายอำนวยการทั่วไป และประสานงานกับทุกหน่วยงาน ติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยปฏิบัติตามคำสั่งของเลขาธิการศูนย์

2) กองกลาง มีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านธุรการทั่วไปของศูนย์ จัดหาวัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ในการเลือกตั้ง ตลอดจนตอบข้อหารือ และปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในระหว่างการเลือกตั้ง

3) กองสวัสดิการ มีหน้าที่ในการดูแลความเรียบร้อยของศูนย์อำนวยการและจัดสวัสดิการต่าง ๆ ในศูนย์อำนวยการ

7. ในการบริหารการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) ได้มีการกำหนดให้ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่ควบคุม อำนวยการ และติดตามผลการปฏิบัติงานเลือกตั้งทั่วประเทศ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทย มีบทบาทหน้าที่สำคัญดังนี้¹⁰

-ควบคุมและอำนวยการดำเนินงานเลือกตั้ง โดยประสานงานกับหน่วยงานทุกฝ่ายของศูนย์อำนวยการ

-ดำเนินการประชาสัมพันธ์

-ดำเนินการตามแผนรักษาความสงบ

-ดำเนินการตามแผนสื่อสาร

-ดำเนินการตามแผนรองอื่น ๆ ที่พึงมี หรือกำหนดขึ้นใหม่ตามความจำเป็นและความเหมาะสมกับสภาวะของประเทศในวันเลือกตั้ง

-รวบรวมและประกาศผลการเลือกตั้ง

สำหรับการปฏิบัติงานของศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง ได้แบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานเป็น 2 ฝ่ายคือ

1) ฝ่ายเลขานุการ มีอธิบดีกรมการปกครอง เป็นผู้รับผิดชอบ แบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานออกเป็นกอง และแผนกต่าง ๆ คือ

(1) กองกลาง มีผู้อำนวยการกองการเลือกตั้งเป็นหัวหน้ารับผิดชอบ โดยได้จัดแบ่งหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ออกเป็นแผนกการต่าง ๆ คือ แผนกธุรการ แผนกรับรายงานข่าว แผนกรายงานผลการเลือกตั้ง และแผนกบริการทั่วไป

(2) กองประชาสัมพันธ์ มีเลขานุการกรมการปกครองและผู้อำนวยการกองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันเป็นผู้รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน และชี้แจงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เลขานุการศูนย์อำนวยการเลือกตั้งอนุมัติให้เผยแพร่ โดยได้จัดแบ่งหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ออกเป็นแผนกรวบรวมข่าวและแผนกแถลงข่าวและข้อเท็จจริง

(3) กองบริการ มีผู้อำนวยการกองคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและผู้อำนวยการกองคลัง กรมการปกครอง ร่วมกันเป็นผู้รับผิดชอบ โดยได้จัดแบ่งหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ออกเป็นแผนกการต่าง ๆ คือแผนกอำนวยการบริการ แผนกสถานที่และบริการ และแผนกบริการทั่วไป

(4) กองการสื่อสาร มีผู้อำนวยการกองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง ผู้อำนวยการกองการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย หัวหน้ากองการสื่อสาร กรมตำรวจ และหัวหน้าสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันรับผิดชอบ โดยได้จัด

แบ่งหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ออกเป็นแผนการต่าง ๆ คือ แผนการประสานงานการสื่อสาร และแผนกรับ-ส่งข่าว

(5) กองตรวจสอบและสังเกตการณ์ มีหัวหน้าสำนักงานผู้ตรวจราชการ กรมการปกครอง เป็นหัวหน้า โดยมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกรมการปกครอง ที่กรมการปกครองได้แต่งตั้งให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการออกตรวจ ติดตาม และให้คำแนะนำในการเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด

2) ฝ่ายรักษาความสงบ มีอธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วราชอาณาจักร ซึ่งการจัดแบ่งหน่วยงานในฝ่ายรักษาความสงบ อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบในการกำหนดหน้าที่และตัวบุคคลผู้ปฏิบัติ

สำหรับศูนย์อำนวยการเลือกตั้งในภูมิภาค คือศูนย์อำนวยการเลือกตั้งจังหวัดและศูนย์อำนวยการเลือกตั้งอำเภอและกิ่งอำเภอ มีหน้าที่ดังนี้¹¹

1) ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งจังหวัด มีหน้าที่อำนวยการ ควบคุม และสั่งการให้การปฏิบัติงานเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการศูนย์

2) ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งอำเภอและกิ่งอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ เพื่อให้การเลือกตั้งในเขตอำเภอและกิ่งอำเภอดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง รับผิดชอบการเลือกตั้งและรายงานผลเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ รวมคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตอำเภอ ตลอดจนรวบรวมประกาศผลของการนับคะแนน และรายงานแสดงผลของการนับคะแนนของทุกหน่วยเลือกตั้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด โดยมีนายอำเภอเป็นผู้อำนวยการศูนย์ และมีหัวหน้าส่วนราชการอำเภอและข้าราชการตามที่นายอำเภอเป็นสมควร

8. ในการบริหารการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดนโยบายในการเลือกตั้งไว้ 3 ประการ คือ

1) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นจะต้องดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ และยุติธรรม

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มุ่งที่จะให้การเลือกตั้งที่มีขึ้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ ยุติธรรม กระบวนการที่จะทำให้เกิดความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ในการเลือกตั้ง ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องสำคัญ 3 ฝ่าย คือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ไม่กระทำการอันใดเป็นการละเมิดกฎหมาย กล่าวคือผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องดำเนินการหาเสียงโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่กระทำการอันใดเป็นการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้แก่ตนด้วยความไม่บริสุทธิ์ใจ ขณะเดียวกันประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ต้องลงคะแนนด้วยความสมัครใจ ไม่เห็นแก่อำภิสสินจ้างในการลงคะแนน รวมทั้งเจ้าหน้าที่

ของรัฐจะต้องวางตัวเป็นกลางในการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด ไม่ปฏิบัติการอันใดเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ไม่ว่าในทางตรงหรือทางอ้อม

2) สนับสนุน ส่งเสริม และควบคุมกำกับดูแลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด ป้องกันและปราบปรามกลโกงทุจริตและการใช้อิทธิพลในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย เป็นการแสดงเจตนาของประชาชนในการเลือกสรรผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นตัวแทนของตนเข้าไปร่วมในการบริหารบ้านเมือง ดังนั้น ในการแสดงออกซึ่งเจตนาในการใช้สิทธิลงคะแนนของประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องเกิดจากความสมัครใจ ความศรัทธา และความบริสุทธิ์ใจ ไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติหรืออิทธิพลข่มขู่จากบุคคลภายนอก ซึ่งอุดมการณ์ของการเลือกตั้งดังกล่าวได้นำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 โดยกำหนดเป็นข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกฝ่าย ดังนั้น จึงต้องควบคุมให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด และในขณะเดียวกันต้องป้องกันและควบคุมมิให้ผู้ใดละเมิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเป็นอันขาด โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องดำเนินการแก่ผู้ละเมิดกฎหมายดังกล่าวอย่างเฉียบขาด ไม่หวั่นเกรงต่ออิทธิพลใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพื่อผลจากการเลือกตั้งให้ได้ผู้แทนราษฎรที่ดี และเป็นตัวแทนของประชาชนตามอุดมการณ์ของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

3) ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เลื่อมใสอุดมการณ์ประชาธิปไตย โดยเข้ามีส่วนร่วมในการมาใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตให้มากที่สุด

การมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนอย่างถูกต้องโดยสุจริต เป็นสิ่งหนึ่งที่จะบ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เลื่อมใสศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตย หากประชาชนได้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมาก และมีบัตรเสียน้อย ย่อมแสดงให้เห็นว่า ประชาชนรู้หน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยและเข้าใจวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งเป็นอย่างดี กับทั้งแสดงให้เห็นว่า ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของคนส่วนใหญ่ สมดังเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองอีกด้วย

เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามนโยบายรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยบรรลุเป้าหมาย จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการทั้งในการประสานงานการเลือกตั้งและการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง ทั้งในระดับชาติและกระทรวง ดังต่อไปนี้¹²

ด้านการประสานและการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

1) คณะกรรมการประสานงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2) ศูนย์เตรียมการเลือกตั้งกรมการปกครองและศูนย์ปฏิบัติการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทย
ด้านการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงและการป้องกันและปราบปรามผู้มีอิทธิพล

1) คณะกรรมการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง

2) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามผู้มีอิทธิพล
ด้านการกำกับดูแลการเลือกตั้ง

1) คณะกรรมการองค์การกลางการเลือกตั้ง

9. ในการบริหารการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) ได้มีการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไว้ดังนี้¹³

1) นโยบายการเลือกตั้ง 3 ประการ คือ

(1) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ ยุติธรรม

(2) ให้เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการเลือกตั้ง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ เป็นกลางและเป็นธรรม เพื่อให้ได้ผู้แทนที่แท้จริงของประชาชน

(3) ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความ ศรัทธาและมีจิตสำนึกโดยปราศจากการชักนำหรือจูงใจในทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

2) แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามนโยบายกระทรวงมหาดไทย จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติ คือ

(1) เป้าหมายการเลือกตั้ง

รณรงค์ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาใช้สิทธิจำนวนมาก และให้มีจำนวนบัตรเสียให้น้อยที่สุด เพื่อแสดงว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนในการเลือกตั้งตามระบอบ ประชาธิปไตย จึงให้จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ เขต เทศบาล และองค์กรท้องถิ่นทุกระดับ รณรงค์เร่ง เร้า ชักชวนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่า ควรให้ผู้มาใช้สิทธิ เลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 และมีบัตรเสียไม่เกินร้อยละ 3

(2) การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งต้องปฏิบัติด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง

เนื่องจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งระดับชาติ ประชาชน ทั่วไปในและต่างประเทศให้ความสนใจ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการเลือกตั้งไว้อย่างชัดเจน ให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด ดังนั้นเจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติงานด้วยความฉับไว รวดเร็ว และในขณะเดียวกันการปฏิบัติงานจะต้องถูกต้องตามเงื่อนไข ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ ผู้บังคับบัญชาทุกระดับจะต้องเร่งรัด การปฏิบัติงานและตรวจสอบความถูกต้องเพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดอันอาจเป็นมูลเหตุให้เกิดการร้องเรียนและฟ้องร้องขึ้นได้

(3) การปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ให้กำชับข้าราชการในจังหวัด พนักงานส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจทุกประเภท และทุกระดับในท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการเลือกตั้งให้วางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด ไม่ปฏิบัติภารกิจใด ๆ ทั้งทางส่วนตัวและราชการอันจะเป็นคุณเป็นโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่งผู้ใดหรือกลุ่มการเมืองใด โดยเด็ดขาด สำหรับข้าราชการผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการเลือกตั้ง รวมทั้งประชาชนที่ทางราชการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการเลือกตั้งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน

(4) การประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง

ให้จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ เขต และเทศบาลที่ต้องดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใช้ช่วยประชาสัมพันธ์ทุกประเภทที่มีอยู่ รวมทั้งการขอความร่วมมือจากภาคเอกชน กลุ่มอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ และสื่อมวลชนให้ช่วยประชาสัมพันธ์โดยเน้นนโยบายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตลอดจนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้สนใจต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด ให้จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ เขต เทศบาล และองค์กรท้องถิ่นทุกรูปแบบ ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนรายละเอียด ขั้นตอน และวิธีการเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบ รวมทั้งการตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งและการยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อหรือถอนชื่อบุคคลในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด

(5) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนับเป็นหัวใจสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกครั้งที่ผ่านมาจะมีการร้องเรียนเกี่ยวกับรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าไม่เป็นปัจจุบัน มีชื่อซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นให้เร่งรัดปรับปรุงทะเบียนบ้านให้ถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด จึงให้อำเภอ กิ่งอำเภอ เขต เทศบาล ควบคุมดูแลการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดและบกพร่องขึ้นได้ และเมื่อได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว ให้รับประกาศและประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยเร็วแล้วรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบด้วย

(6) การรักษาความสงบเรียบร้อย

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจต้องหมั่นกำลั้งและร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการรักษาอย่างรัดกุม และเฝ้าอำนวยต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะให้สอดส่องติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลที่อาจมีพฤติกรรมซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอันมีผลกระทบต่อเลือกตั้งได้

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารการเลือกตั้งของไทย

ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการบริหารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบริสุทธิ์ ยุติธรรม อีกทั้งยังมีมาตรการต่าง ๆ ในการลงโทษผู้กระทำผิด เช่น การลงโทษทางอาญา การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และการคัดค้านการเลือกตั้ง เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังคงมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตและการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้ง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้อาจจำแนกได้ดังนี้¹⁴

1. ปัญหาในการกำหนดเขตเลือกตั้ง

การกำหนดเขตเลือกตั้ง ได้แก่ การแบ่งเขตเลือกตั้งหรือการแบ่งประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง ออกเป็นกลุ่มตามลักษณะของพื้นที่ โดยทั่วไป การประกาศเขตเลือกตั้ง มักจะเป็นเรื่องที่ประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก ประชาชนส่วนใหญ่อาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิในครั้งหนึ่ง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ดังนั้น การแบ่งเขตเลือกตั้งจึงยังไม่เคยถูกตรวจสอบ หรือถูกสงสัยจากสาธารณชนเลย การแบ่งเขตเลือกตั้งจึงยังคงเป็นเรื่องที่ทำกันเองเงียบ ๆ โดยกระบวนการของทางราชการ แต่สำหรับนักการเมืองแล้ว การแบ่งเขตเลือกตั้ง ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะไม่ว่าจะออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ย่อมจะมีผลกระทบต่อการแพ้การชนะในการเลือกตั้งไม่มากนักน้อยเสมอ ทั้งนี้เพราะโดยพื้นฐานแล้ว เขตเลือกตั้งเปรียบเสมือนยุทธภูมิของนักการเมืองตามปกตินักการเมืองจะทำงานหาเสียงเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ที่เป็นเขตเลือกตั้งของตน ดังนั้นหากเขตเลือกตั้งมีการเปลี่ยนแปลงไป ก็ย่อมหมายถึงการทำให้พื้นที่บางส่วนของนักการเมืองผู้นั้นมีฐานเสียงอยู่ถูกตัดแบ่งไปอยู่เขตอื่น และ/หรือทำให้พื้นที่ที่นักการเมืองผู้นั้นไม่ได้ทำงานมาอย่างต่อเนื่องหรือขาดความคุ้นเคยเข้ามาอยู่ในเขตเลือกตั้งของตน หรืออาจจะกล่าวว่า ทำให้พื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของนักการเมืองแยกออกจากกัน และ/หรือรวมเอาพื้นที่ที่นักการเมืองขาดฐานเสียงเข้ามา¹⁵ ดังนั้นถ้าผู้มีอำนาจในการแบ่งเขตเลือกตั้งลากเส้นแบ่งเขตให้พรรคการเมืองหรือนักการเมืองฝ่ายหนึ่งได้เปรียบในการเลือกตั้ง และในขณะเดียวกันก็ตัดโอกาสของพรรคการเมืองหรือนักการเมืองฝ่ายอื่นด้วยลักษณะของการแบ่งเขตเลือกตั้งอย่างลำเอียงเพื่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบดังกล่าว อาจทำได้หลายวิธีเช่น

- พยายามลากเส้นแบ่งเขตเลือกตั้งให้ครอบคลุมฐานเสียงของฝ่ายที่ตนสนับสนุน ทั้ง ๆ ที่ฐานเสียงดังกล่าวมีลักษณะกระจัดกระจายอยู่ในหลายท้องที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ฝ่ายของตนได้รับเสียงข้างมากจากการลงคะแนนเสียง ในกรณีเช่นนี้ รูปร่างของเขตเลือกตั้งจะดูผิดปกติ และคะแนนเสียงของผู้ชนะการเลือกตั้งมักจะสูงกว่าผู้แพ้การเลือกตั้งเล็กน้อย วิธีนี้มีชื่อเรียกว่า เกอร์รีแมนเดอริง (gerrymandering)

- พยายามแบ่งเขตเลือกตั้งให้ฐานเสียงทั้งหมดของฝ่ายตรงข้ามกระจุกตัวอยู่ในเขตเลือกตั้งเพียงเขตเดียวหรือสองเขตเป็นอย่างมาก เพื่อให้พรรคที่ตนสนับสนุนสามารถเอาชนะในเขตเลือกตั้งที่เหลือได้อย่างง่ายดาย วิธีนี้ตรวจสอบได้ยาก เว้นแต่จะพิจารณาจากอัตราส่วนระหว่างคะแนนเสียงกับจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคได้รับ

- พยายามแบ่งเขตเลือกตั้งให้ฐานเสียงของฝ่ายตรงข้ามกระจุกกระจายอยู่ในเขตเลือกตั้ง โดยในแต่ละเขตมีคะแนนเสียงของฝ่ายที่ตนสนับสนุนอยู่เป็นส่วนใหญ่ วิธีนี้จะทำให้เขตเลือกตั้งมีรูปร่างผิดปกติได้เหมือนกัน และพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามจะมีจำนวนสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งต่ำกว่าที่ควรจะเป็นค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับคะแนนเสียงที่ได้รับทั้งหมด

- พยายามแบ่งเขตเลือกตั้งให้เขตของฝ่ายที่ตนสนับสนุนมีจำนวนประชาชนต่อเขตเลือกตั้งน้อยกว่าเขตเลือกตั้งอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การหาเสียงเลือกตั้งกระทำได้ง่ายและมีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากขึ้น

- พยายามรักษาที่นั่งในสภาของฝ่ายที่ตนสนับสนุนซึ่งอยู่ในเขตที่จำนวนประชาชนลดลงโดยไม่ยอมแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ เพราะหากมีการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ เขตของฝ่ายที่ตนสนับสนุนจะถูกรวมเข้ากับที่นั่งซึ่งฝ่ายที่ตนสนับสนุนอยู่ไม่มีฐานเสียง ในกรณีเช่นนี้ เรียกว่า เขตตาย (rotten borough) ¹⁶

ถึงแม้ว่าการแบ่งเขตเลือกตั้งจะยังไม่เคยมีการฟ้องร้องหรือมีการพิสูจน์กันอย่างจริงจังว่าเกิดขึ้นในประเทศไทย แต่จากการสอบถามนักการเมืองที่เกี่ยวข้องในอดีต พบว่ามีหลายกรณีที่เป็นปัญหา กล่าวขวัญกันในหมู่นักการเมือง ในบางประเทศ ปัญหาเช่นนี้ไม่เกิดขึ้น เนื่องจากได้มีการจัดตั้งองค์การอิสระขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาแบ่งเขตเลือกตั้ง เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน มีคณะกรรมการแบ่งเขตเลือกตั้ง (boundary commission) เป็นต้น

2. ปัญหาในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่โดยตรงของนายอำเภอ โดยนายอำเภอจะเป็นผู้คัดรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาจากทะเบียนบ้านซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนราษฎรอีกทีหนึ่ง ซึ่งในจุดนี้ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมา โดยปัญหาเกี่ยวกับบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มักจะพบเห็นทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง มีดังนี้

1) ชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหายไปทั้ง ๆ ที่ผู้นั้นมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ความผิดพลาดในเรื่องนี้ น่าจะเกิดจากความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ที่คัดรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากทะเบียนบ้านทั้งในส่วนที่เป็นความบกพร่องในการคัดรายชื่อและในส่วนที่เกี่ยวกับการดึงทะเบียนบ้านออกมาใช้แล้วไม่นำกลับไปไว้ที่เดิม และในอีกส่วนหนึ่ง อาจจะเป็นผลมาจากนโยบายเดิมของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเน้นให้มีผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งในอัตราสูงสุด ดังนั้น เพื่อให้บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีแต่ชื่อของบุคคลที่คาดว่าจะมาใช้สิทธิได้อย่างแน่นอน นายอำเภอจึงมักจะให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านแจ้งรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งในขณะนั้นไม่อยู่ในท้องที่และคาดว่าจะไม่มาใช้สิทธิเลือกตั้ง

แล้วนำรายชื่อเหล่านั้นไปไว้ในทะเบียนบ้านกลาง บุคคลดังกล่าวจึงไม่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ก็ถูกขีดฆ่าชื่อออกไป¹⁷ จากการอภิปรายเรื่อง “กลไกการเลือกตั้ง” เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2535 รองอธิบดีกรมการปกครอง ได้กล่าวถึงกรณีนี้ว่า ตามกฎหมายทะเบียนราษฎร บุคคลที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นเกิน 15 วัน จะต้องแจ้งย้ายออก แต่ส่วนใหญ่จะไม่แจ้งย้ายออก เมื่อมีการเลือกตั้งจึงเกิดปัญหาขึ้น คือเมื่อนายอำเภอเห็นว่าย้ายไปอยู่ที่อื่นเกิน 15 วัน แล้วไม่แจ้งย้ายออก นายอำเภอก็จะคัดรายชื่อออกจากทะเบียนบ้านไปไว้ในทะเบียนบ้านกลาง แต่ในการคัดรายชื่อออกนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้แจ้งรายชื่อกับนายอำเภอ เพราะเป็นผู้ที่รู้ว่าลูกบ้านของตนคนใดย้ายไปทำงานที่อื่น แต่เบื้องหลังของการแจ้งชื่อนั้นมีอยู่หลายกรณี ในบางกรณี กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แจ้งชื่อผู้ที่ตนไม่ต้องการให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งออกจากบัญชี ทำให้ผู้นั้นไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง¹⁸

2) การย้ายบุคคลเข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านมากผิดปกติ ปัญหานี้หลายครั้งเกิดจากเจ้าหน้าที่ต้องการช่วยเพิ่มคะแนนเสียง ให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคน ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งเมื่อเดือนมีนาคม 2535 ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนราษฎรย้ายบุคคลจำนวน 1,603 คน จากตำบลแสนสุข ไปที่เมืองพัทยาโดยไม่ได้แจ้งให้นายอำเภอทราบ และทางเจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎรเมืองพัทยาก็รับแจ้งมาโดยไม่ทักท้วง¹⁹ ทำให้หลายบ้านมีรายชื่อบุคคลอยู่ในทะเบียนบ้านนับร้อยคน วิธีนี้เรียกว่าการนำเอา “ผีเข้าบ้าน” และจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปภายใต้กรรมวิธีของ “บัตรผีจริง-วัง” ซึ่งหมายถึงการใช้บัตรประจำตัวประชาชนจริง และใช้ตัวบุคคลเจ้าของบัตรประจำตัวประชาชนจริง มาใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยการฉวยโอกาสในขณะที่มีการชุมนุม หรือในขณะที่เจ้าหน้าที่พลั้งเผลอ เหตุที่ต้องมีการวังใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็เพราะเป็นคนแปลกหน้า จึงเกรงว่าประชาชนที่อยู่ในละแวกหน่วยเลือกตั้งนั้นจะจับผิดได้²⁰

3) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีชื่อบุคคลภายนอกปรากฏอยู่ในทะเบียนบ้านโดยเจ้าของบ้านไม่ทราบ ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากความผิดพลาดหรือความล้าหลังของระบบทะเบียนราษฎร หรืออาจจะเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ซึ่งจงใจจะช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงทำบัญชีรายชื่อในลักษณะดังกล่าวขึ้น ทั้ง ๆ ที่บุคคลที่มีชื่อปรากฏอยู่นั้น ไม่ได้อยู่ในท้องถิ่นนั้น ทำให้บุคคลนั้นมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น

4) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งซ้ำซ้อนกัน ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ปรากฏว่ามีบุคคลที่มีรายชื่อซ้ำซ้อนกันเป็นจำนวนมาก ในกรุงเทพฯ มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งซ้ำซ้อนกันกว่า 2 แสนราย และในจังหวัดใหญ่ ๆ มีรายชื่อซ้ำซ้อนกันกว่า 1 แสนราย รวมทั้งประเทศแล้วมีมากกว่า 1 ล้านรายชื่อ นับว่าเป็นจำนวนที่สูงมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ความผิดพลาดนี้อาจจะเกิดจากการทุจริตของเจ้าหน้าที่ แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะเกิดจากความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ เพราะเร่งรีบทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระยะเวลาสั้น ๆ ในช่วงการเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการคัดรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าไปไว้ในทะเบียนบ้านกลางเป็นอำนาจโดยตรงและกว้างขวางของนายอำเภอที่จะคัดชื่อหรือไม่คัดชื่อบุคคลใดออกก็ได้ นอกจากนี้ในการคัดรายชื่อออก นายอำเภอยังต้องอาศัยกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก หากกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

เป็นพรรคพวกหรือเป็นหัวคะแนนให้กับพรรคการเมืองใดก็อาจจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม โดยการแจ้งชื่อเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามเสียประโยชน์ และในขณะเดียวกันก็รักษาประโยชน์ของฝ่ายตน และหากคิดไปไกลกว่านั้น ถ้าหากนายอำเภอเป็นผู้ที่ฝากไว้ในพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ก็น่าจะชวนให้คิดว่าอาจจะเกิดความไม่เป็นธรรมได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการตรวจสอบการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของนายอำเภอ โดยการให้สิทธิผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านทำคำร้องยื่นต่อศาลให้ชี้ขาดได้ในกรณีที่มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านไม่เห็นด้วยกับการชี้ขาดของนายอำเภอตามมาตรา 25 และมาตรา 28 ของพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) แต่ปัญหามีอยู่ว่าประชาชนมักไม่ตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ทำให้ไม่ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นและไม่สามารถร้องต่อนายอำเภอได้ทันเวลา หรือถ้าทัน ก็มักจะไม่ได้รับความสะดวกในการแจ้งขอเพิ่มหรือถอนชื่อในบัญชี ปัญหาเช่นนี้ หากพิจารณาจากระเบียบปฏิบัติของทางราชการที่มีขั้นตอนค่อนข้างมาก เมื่อประชาชนมาแจ้งขอให้เพิ่มชื่อที่ขาดหายลงในบัญชีหรือเอารายชื่อบุคคลภายนอกออกจากบัญชี ก็ต้องเขียนคำร้องต่อนายอำเภอให้ดำเนินการ ในบางครั้งแต่ละอำเภอหรือเขตอาจจะมีวิธีดำเนินการที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดความสับสนและความยุ่งยากในการแจ้ง²¹ ทำให้มาตรการตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้ผลในการบังคับใช้

3. ปัญหาในการตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

เจตนารมณ์ในการกำหนดวงเงินสำหรับใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็เพื่อที่จะควบคุมไม่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนใช้จ่ายสูงเกินไปในลักษณะของการทุ่มเงินเพื่อหวังชัยชนะ ข้าราชการใช้เงินในลักษณะทุ่มเงินจำนวนมากในการหาเสียงเลือกตั้งมีมาตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ.2512 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 จะได้มีการกำหนดวงเงินสำหรับใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกและจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่การบังคับใช้พระราชบัญญัติให้เกิดผลจริงตามเจตนารมณ์นับว่าเป็นไปได้ยากมากหรืออาจทำไม่ได้เลยในความเป็นจริงของการเมืองไทยที่ผ่านมา²² เพราะถึงแม้กฎหมายจะกำหนดไว้ว่าภายใน 3 เดือนหลังจากวันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นรายการค่าใช้จ่ายให้ถูกต้องตามความเป็นจริง มิฉะนั้นจะถูกลงโทษก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ พบว่าเมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว เจ้าหน้าที่ไม่ได้ตรวจสอบข้อความในรายการค่าใช้จ่ายเลยว่าข้อความดังกล่าวเป็นความจริงหรือไม่ เพียงแต่ต้องการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งนำรายการค่าใช้จ่ายมายื่นต่อเจ้าหน้าที่ ก็เพียงพอแล้ว และในรายการค่าใช้จ่ายเองก็ไม่มีแบบฟอร์มที่จะทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถกรอกให้เป็นระเบียบตามความเป็นจริงได้ บางรายการผู้สมัครรับเลือกตั้งลงรายการว่ามีผู้บริจาคให้ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในรายการลงไปได้มาก รวมทั้งถ้าเป็นกรณีที่ไม่เขตเลือกตั้งนั้น สามารถมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่า 1 คน การทำรายการค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่อยู่ในพรรคเดียวกันสามารถทำรวมกันได้ และค่าใช้จ่ายจะเฉลี่ยกันไปเป็นจำนวน

เท่ากัน ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นตัวหลักใช้เงินมากกว่าที่กฎหมายกำหนด ส่วนตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เหลือซึ่งเป็นตัวประกอบสามารถที่จะหลบเลี่ยงการลงในรายการค่าใช้จ่ายได้ เป็นต้น ดังนั้นการยื่นรายการค่าใช้จ่ายต่อเจ้าหน้าที่ จึงเท่ากับไม่เป็นผลแต่อย่างใดเลย²³ นอกจากนี้ ในการยื่นรายการค่าใช้จ่ายซึ่งต่ำกว่าที่ได้ใช้จ่ายไปจริงและเกินวงเงินที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็ยังไม่เคยพบว่าทางเจ้าหน้าที่สามารถนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มาลงโทษได้ ทั้ง ๆ ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนมาก ให้ความเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งมักจะทำบัญชีค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งไม่ตรงกับความเป็นจริง²⁴ ทั้งนี้เพราะในคดีแพ่งนั้น การบรรยายฟ้องว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้จ่ายเงินเกินไปในกิจการใด เพื่อให้ผู้ถูกฟ้องเข้าใจว่าจำนวนเงินที่เกินไปเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการใด และเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือไม่ เป็นเรื่องที่ยากลำบาก การบรรยายฟ้องที่ไม่ชัดเจนเช่นนี้ อาจเป็นคำฟ้องที่เคลือบคลุม ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 7 และเมื่อเป็นคำฟ้องที่เคลือบคลุมแล้ว ศาลก็มีอำนาจหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยยกฟ้องหรือไม่รับไว้พิจารณาได้เอง โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ เพราะเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน (คำพิพากษาฎีกาที่ 2735/2522) ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า มาตรการที่จะควบคุมผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ยื่นรายการค่าใช้จ่ายตามความเป็นจริงตามกฎหมายเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ยากยิ่ง

สำหรับกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งยื่นรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยไม่มีหลักฐานการจ่ายเงินก็ดี หรือมีหลักฐานการจ่ายเงินไม่ครบถ้วนก็ดี โดยเฉพาะในกรณีที่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นผู้ยื่นรายการค่าใช้จ่ายอันเป็นเท็จตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) กรณีดังกล่าว ศาลฎีกาได้ตัดสินเป็นบรรทัดฐานว่าการยื่นรายการค่าใช้จ่ายอันเป็นเท็จที่จะต้องรับโทษตามกฎหมายนั้น หมายถึงการยื่นรายการค่าใช้จ่ายที่ไม่ตรงกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ใช้จ่ายไปจริง การที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่มีหลักฐานการจ่ายเงินตามรายการที่ยื่นไว้ให้ครบถ้วน เป็นการยื่นที่บกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น ซึ่งไม่มีบทกำหนดโทษไว้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3436/2536) เมื่อพิสูจน์ไม่ได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งยื่นรายการค่าใช้จ่ายอันเป็นเท็จแล้ว ศาลย่อมยกฟ้องผู้สมัครรับเลือกตั้งไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 3107/2523) ดังนั้นข้อกำหนดในเรื่องการควบคุมค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่บังคับให้ยื่นรายการค่าใช้จ่ายจึงไม่อาจควบคุมผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ยื่นรายการถูกต้องตามความเป็นจริงได้ เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งมีข้ออ้างที่จะยื่นโดยไม่มีหลักฐานการจ่ายเงินหรือมีหลักฐานแต่ไม่ครบถ้วน เพื่อหลีกเลี่ยงการควบคุมของเจ้าหน้าที่โดยไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใด²⁵ และนอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่ามาตรา 34 ของพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบรายการค่าใช้จ่ายดังกล่าวว่าถูกต้องหรือไม่ มาตรา 34 วรรคท้าย บัญญัติไว้แต่เพียงว่า “การขอตรวจสอบและขอสำเนารายการค่าใช้จ่าย...จะกระทำได้แต่ผู้สมัครและพรรคการเมือง...” ส่วนเจ้าหน้าที่ในกรณีนี้คือผู้ว่าราชการจังหวัด และรวมถึงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ตามมาตรา 34 วรรคสอง เท่านั้น คือ

“รักษารายการค่าใช้จ่ายและหลักฐานตามวรรคหนึ่งมีกำหนดหกเดือน นับแต่วันที่ประกาศผลการเลือกตั้ง” และยังเป็นที่น่าสังเกตอีกว่าพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการได้มาซึ่งเงินว่าต้องมีหลักเกณฑ์อย่างใดบ้าง จึงทำให้เข้าใจได้ว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจจะบริจาคเงิน 1 ล้านบาท ให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดรายหนึ่งก็ได้ ทั้ง ๆ ที่กฎหมายอนุญาตให้ใช้ได้เพียง 350,000 บาท²⁶ (ซึ่งปัจจุบัน พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม) กำหนดไว้จำนวน 1,000,000 บาทแล้ว) สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นปัญหาในการตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

ถึงแม้ว่าเมื่อมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วจะสามารถคัดค้านการเลือกตั้งในกรณีนี้ได้ก็ตาม แต่การคัดค้านการเลือกตั้งได้กำหนดว่าผู้ที่สามารถคัดค้านการเลือกตั้งได้ ได้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเท่านั้น จึงทำให้เกิดการจำกัดผู้มีสิทธิคัดค้านการเลือกตั้ง นอกจากนี้ การคัดค้านการเลือกตั้งยังใช้ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม จึงทำให้กระบวนการเกิดความล่าช้าตั้งแต่การฟ้องร้องไปจนถึงการพิจารณา ผลก็คือทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะต้องได้รับโทษได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ทำให้ต้องมีการเลือกตั้งซ่อมแทนตำแหน่งที่ว่าง และทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งซ่อม ที่เป็นคดีตัวอย่างคือ มีการฟ้องร้องผู้สมัครรับเลือกตั้งรายหนึ่งว่าใช้เงินซื้อเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่กว่าที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จ ปรากฏว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งรายนั้นได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เป็นต้น²⁷

4. ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นกลางของข้าราชการและเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

1) ปัญหาจากการที่ข้าราชการการเมืองมีอิทธิพลเหนือข้าราชการประจำ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากระทรวงมหาดไทยมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งทั้งหมด ดังนั้น ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งหรือกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสังกัดพรรคการเมือง จึงก่อให้เกิดปัญหาแก่ข้าราชการประจำในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ ข้าราชการประจำอาจวางตัวเป็นกลางตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างยากลำบาก เพราะผู้บังคับบัญชาคือรัฐมนตรี เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เกิดความขัดแย้งกันทางด้านผลประโยชน์ขึ้นมาอย่างชัดเจน ปัญหาเรื่องนี้มิได้เพิ่งจะเกิดขึ้น แต่ได้มีการพิจารณามานานแล้ว จนถึงขนาดเคยมีการตั้งคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลการเลือกตั้งแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ.2519 เนื่องจากมีผู้มองว่าคณะรัฐมนตรี ซึ่งมี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งทั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยนั้น จะควบคุมการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรมได้อย่างไร²⁸ นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ตาม หากแต่เป็นสมาชิกสภาผู้

แทนราษฎรที่มีตำแหน่งทางการเมืองอื่นพ่วงอยู่ด้วย ก็สามารถที่จะแสวงหาประโยชน์ทางการเมืองจากตำแหน่งหน้าที่ของตนผ่านทางข้าราชการประจำได้ เช่น ใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโยกย้ายข้าราชการบางคนในเขตเลือกตั้งของตนเพื่อให้มาช่วยเหลืองานเลือกตั้ง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนอาจใช้งบพัฒนาจังหวัดของตนสนับสนุนโครงการบางอย่างของหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท เพื่อที่ตนจะได้ถือโอกาสไปเยี่ยมชมโครงการโดยสม่าเสมอ นอกจากนี้ พรรคการเมืองและตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังพยายามที่จะสร้างสัมพันธ์อันดีกับข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งสำคัญในจังหวัดพื้นที่ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งที่สามารถให้คุณให้โทษในการเลือกตั้งโดยตรง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ตำรวจระดับผู้บังคับการหรือผู้กำกับ เป็นต้น

2) ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นกลางของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน และเจ้าหน้าที่คะแนน ที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง การแต่งตั้งเจ้าพนักงานเหล่านี้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ถึงแม้ว่าพรรคการเมืองจะสามารถเสนอชื่อกรรมการตรวจคะแนนได้ แต่เนื่องจากพรรคการเมืองไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจ้างบุคลากรไปเป็นกรรมการตรวจคะแนนได้ จึงมักจะไม่มีกรรมการตรวจคะแนนโดยพรรคการเมือง ดังนั้น อำนาจในการแต่งตั้งจึงตกอยู่ที่นายอำเภอตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง ในการแต่งตั้งเจ้าพนักงานต่าง ๆ นี้ นายอำเภอมักจะแต่งตั้งตามที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านเสนอชื่อมา ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าผู้ที่ถูกเสนอชื่อให้นายอำเภอแต่งตั้งมักจะเป็นผู้นำในท้องถิ่นซึ่งเป็นพรรคพวกของกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง และส่วนหนึ่งก็เป็นหัวคะแนนซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน²⁹ จุดนี้เองที่เป็นเสมือนลูกโซ่ที่ทำให้เกิดการทุจริตกันที่หน่วยเลือกตั้ง ซึ่งหากไม่มีการระมัดระวังตรวจตรากันแล้ว ก็อาจจะทำให้มีการโกงการเลือกตั้งโดยความร่วมมือกันของเจ้าหน้าที่ได้ทุกขั้นตอน เช่น การปล่อยให้ผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งเข้าไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการปล่อยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิเลือกตั้งซ้ำ (การเวียนเทียน) เป็นต้น

5. ปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตและการใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้ง

ปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตและการใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะการใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งในขณะนี้ได้พัฒนาไปจนถึงขั้นที่มีกลไกที่สลับซับซ้อนจนยากที่จะจับกุมได้ โดยมีวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ มากมายดังต่อไปนี้

1) รูปแบบการทุจริตในการเลือกตั้งโดยผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การทุจริตในการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่เพื่อให้ตนเองได้รับคะแนนเสียง หรือทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้แก่ตนโดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่มีอำนาจ วิธีการทุจริตมีหลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้³

(1) การทำลายป้ายหาเสียง

การทำลายป้ายหาเสียงเป็นกลยุทธ์ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ทำลายคู่แข่งเพื่อไม่ให้ประชาชนได้เห็นป้ายหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคอื่น หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจให้พรรคพวกของตนทำลายป้ายหาเสียงของตนบางส่วน และใส่ร้ายว่าพรรคของคู่แข่งเป็นผู้ทำลายเพื่อให้ได้คะแนนสงสารจากประชาชน

(2) การใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่ง

การใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่ง เป็นการกระทำเพื่อสร้างคะแนนเสียงให้กับตนเองและทำลายคะแนนเสียงของคู่แข่ง โดยอาจใช้ใบปลิวโจมตีผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคอื่นว่ามีประวัติส่วนตัวไม่ดี เป็นคอมมิวนิสต์ หรือเคยทุจริตในหน้าที่ เป็นต้น โดยสร้างเรื่องขึ้นมาเพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงและเห็นว่าคู่แข่งเป็นคนที่ไม่ดี จะได้เปลี่ยนใจมาเลือกตน เช่น ในการเลือกตั้งที่จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2529 ก่อนวันเลือกตั้ง มีใบปลิวถูกแจกจ่ายไปทั่วเมืองโดยกล่าวหาว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่งเป็นทวนอพยพ หรือในจังหวัดร้อยเอ็ดในตอนเช้ามีดของวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ได้มีใบปลิวโจมตีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่ง โดยกล่าวหาว่ารับเงินจากรัสเซียมาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง และกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์โดยเคยเข้าป่ามาแล้ว³¹

(3) การใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่

ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีอิทธิพลอาจใช้พรรคพวกหรือหัวคะแนนของตนทำการข่มขู่ผู้สมัครรับเลือกตั้งรายอื่นให้ถอนตัวจากการสมัครรับเลือกตั้ง หรือไม่ให้มาหาเสียงเลือกตั้งในเขตพื้นที่ของตน นอกจากนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจให้หัวคะแนนของตนบีบบังคับให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้แก่ตน

(4) การทุจริตโดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในการทุจริตโดยวิธีนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งหรือกรรมการตรวจคะแนน จะให้ความร่วมมือกับผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนโดยใช้อำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่กระทำการทุจริตเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะทำได้หลายวิธี เช่น ลอบใส่บัตรเลือกตั้งซึ่งทำเครื่องหมายไว้แล้วลงในหีบบัตร อนุญาตให้ผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นพรรคพวกของผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้าไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่ได้ตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชน จัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งผิดพลาดโดยเพิ่มชื่อบุคคลที่ไม่มีตัวตนไปในทะเบียนบ้าน ชักจูงประชาชนโดยทำที่แนะนำวิธีการกาเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้ง เป็นต้น

(5) การใช้วิธีการพนัน

วิธีการพนันเป็นวิธีที่นิยมกันมาก ทั้งนี้เพราะคนไทยกับการพนันมักจะเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก การใช้วิธีนี้จึงมักจะได้ผล แต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องลงทุนมาก วิธีการก็คือ ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ต้องการที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ก็จะใช้หัวคะแนนของตนไปกระจายข่าวให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งทราบว่ามีการทำพนันกันว่าหมายเลข 2 เป็นต่อหมายเลข 1 เมื่อได้รับพนันมาแล้ว บรรดาหัวคะแนนของหมายเลข 1 ก็จะกระจายข่าวไปยังประชาชนในเขตเลือก

ตั้งที่รับทำพนันว่าถ้าสามารถทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ชนะหมายเลข 2 ได้ พวกเขาจะมีเงินใช้ทันที

2) รูปแบบของการซื้อเสียงเลือกตั้งโดยผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การซื้อเสียงเลือกตั้งคือการที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือตัวแทนของผู้สมัครรับเลือกตั้งจ่ายเงินตลอดจนให้อามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้มาลงคะแนนเสียงให้แก่ตน การซื้อเสียงเลือกตั้งสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ โดยระยะเวลาในการซื้อเสียงเลือกตั้งแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะเวลาก่อนวันเลือกตั้ง ประมาณ 1-2 เดือน นอกเหนือจากการหาเสียงเลือกตั้งโดยการประชาสัมพันธ์ แจกแผ่นปลิว ติดโปสเตอร์ หรือกล่าวปราศรัยแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยเฉพาะผู้สมัครหน้าใหม่หรือผู้สมัครต่างถิ่นอาจใช้วิธีการอื่นเสริม คือการจ่ายเงิน สิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภค แก่ประชาชน เพื่อทำความรู้จักกับประชาชนในเบื้องต้น และสำรวจความนิยมของประชาชนในพื้นที่เลือกตั้งของตน

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่สำคัญที่สุดต่อผลการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นช่วงเวลาประมาณ 1-7 วันก่อนวันเลือกตั้ง และเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการซื้อเสียงเลือกตั้ง โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งจะจ่ายเงินผ่านหัวคะแนนของตนซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยอยู่ ถ้าหัวคะแนนมีความผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างดี มีความซื่อสัตย์ และไว้วางใจได้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถจ่ายเงินได้ล่วงหน้าถึง 7 วันก่อนวันเลือกตั้ง แต่ถ้าหัวคะแนนไม่มีความผูกพันเพียงพอต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ควรจ่ายเงินล่วงหน้าเป็นระยะเวลานาน เพราะหัวคะแนนเหล่านี้อาจแปรพักตร์ไปหาผู้สมัครรับเลือกตั้งรายอื่นที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่าก็ได้ หัวคะแนนในลักษณะนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งควรจ่ายเงินให้ในช่วงเวลาที่กระชั้นชิดที่สุด เช่น 1-2 วันก่อนวันเลือกตั้ง เพื่อป้องกันการบิดพลิ้วของหัวคะแนน

รูปแบบของการซื้อเสียงเลือกตั้งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยใช้เงินทางตรง และการซื้อเสียงเลือกตั้งโดยใช้เงินทางอ้อม

(1) การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยใช้เงินทางตรง คือการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาออกเสียงเลือกตั้งให้แก่ตน การจ่ายเงินนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมักไม่จ่ายเงินด้วยตนเอง แต่จะจ่ายผ่านคนกลางซึ่งอาจจะเป็นหัวคะแนนหรือผู้มีที่อิทธิพลในเขตเลือกตั้งนั้น

ก. การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยผ่านกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยวิธีนี้คือการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งไปพบกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่เลือกตั้งของตนเพื่อขอให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านชักชวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยจ่ายเงินให้ตามที่ใดตกลงกันตามจำนวนของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในตำบลและหมู่บ้านนั้น โดยเฉพาะในตำบลที่มีขนาดเล็ก กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและสนิทสนมเป็นส่วนตัวกับประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงอาศัยช่องทางนี้ให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านช่วยชัก

ชวนให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงให้แก่ตน โดยขั้นตอนในการดำเนินการจะเริ่มตั้งแต่เมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เลขประจำตัวและจะให้เงินแก่กำนันและผู้ใหญ่บ้านโดยทั่วถึงกันทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล และทุกอำเภอในเขตเลือกตั้ง หรืออาจจะเรียกกำนันและผู้ใหญ่บ้านมาประชุมและเลี้ยงสุราอาหาร แล้วรับเงินไปซื้อเสียงเลือกตั้งหรือแจกจ่ายเงินให้กับประชาชนในหมู่บ้านและในตำบลทุกคนจนครบตามจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านและในตำบลในอัตราซื้อเสียงเลือกตั้งคนละ 20 บาท 30 บาท หรือ 50 บาท³²

ข. การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยผ่านหัวหน้าคะแนน การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยวิธีนี้ หัวหน้าคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเป็นผู้นำเงินไปแจกจ่ายกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้าน ทั้งเป็นการส่วนตัวหรือเหมาจ่ายทั้งครอบครัว โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ต้องลงไปดำเนินการเอง ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะให้ตัวแทนหรืออาสาสมัครของตนเข้ามาติดต่อกับหัวหน้าคะแนน โดยขอทราบข้อมูล จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด และจำนวนคะแนนเสียงที่จะควบคุมให้แก่ตนได้ จากนั้นจะนำเงินมามอบให้กับหัวหน้าคะแนนเพื่อแจกจ่าย หัวหน้าคะแนนเหล่านี้มักจะเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีอิทธิพลในเขตเลือกตั้ง และมักจะมีประสบการณ์ในการเลือกตั้งมาก่อน เช่น เคยเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น โดยบุคคลเหล่านี้จะมีบัญชีรายชื่อหน่วยเลือกตั้งแต่ละหน่วย และรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าหน่วยใดมีจำนวนเท่าใด ซึ่งรวบรวมมาจากหัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้านและหัวหน้าคะแนนระดับตำบล

ค. การแจกเงินแก่ประชาชนโดยตรงโดยไม่ผ่านคนกลาง การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยวิธีนี้ จะใช้วิธีประสานงานกับหัวหน้าคะแนน โดยหัวหน้าคะแนนซึ่งคุมฐานเสียงอยู่ จะนำประชาชนมารับเงินกับผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง โดยหัวหน้าคะแนนจะได้รับค่าตอบแทนเป็นการสมนาคุณ การแจกจ่ายเงินโดยวิธีนี้ หากทำให้เป็นระบบและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับประโยชน์เป็นอย่างมาก เพราะจะได้จำนวนคะแนนเสียงแน่นอนตามที่คาดหมาย

(2) การซื้อเสียงเลือกตั้งโดยใช้เงินทางอ้อม คือการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้ใช้เงินในการแจกจ่ายให้แก่ประชาชนโดยตรง แต่จะเป็นการใช้เงินเพื่อซื้อคะแนนเสียงโดยทางอ้อม เช่น การแจกสิ่งของเครื่องใช้แก่ประชาชน หรือการซื้อกรรมสิทธิ์ประจำหน่วยเลือกตั้ง

ก. การซื้อบัตรประจำตัวประชาชนโดยผู้สมัครรับเลือกตั้ง วัตถุประสงค์ประการแรกคือการซื้อบัตรประจำตัวประชาชนมาเก็บไว้เพื่อไม่ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปออกเสียงเลือกตั้ง ในกรณีนี้ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งเห็นว่าพื้นที่ที่ตนเองลงสมัครรับเลือกตั้งนั้น มีคู่ต่อสู้ที่มีคะแนนเสียงหนาแน่นกว่าตน ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะทำกรากวันซื้อบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อมิให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงให้แก่คู่ต่อสู้เพื่อเป็นการตัดคะแนน ประการที่สอง คือซื้อบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อนำไปให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าของบัตรไปลงคะแนนเสียงให้แก่ตน ในกรณีนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะทุ่มเงินกว้นซื้อบัตรประจำตัวประชาชนจากบุคคลที่คิดว่าจะไม่ไปลงคะแนนเสียงหรือไปลงคะแนนเสียงให้แก่คู่ต่อสู้ เมื่อได้บัตรประจำตัวประชาชนมาแล้ว ก็จะให้พรรคพวกของตนนำบัตรนั้นไปลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง การซื้อบัตรประจำตัวประชาชนมักจะปฏิบัติกันในวันเลือกตั้ง หรือก่อนวันเลือกตั้ง ประมาณ 1 - 2 วัน โดยหัวหน้าคะแนนของพรรคจะติดต่อหาบาทพามประชาชนไว้ก่อน

ข. การแจกสิ่งของและสร้างสาธารณประโยชน์ วิธีการนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งมักจะทำกันเพื่อหลีกเลี่ยงการแจกเงินโดยตรง แต่จะแจกเป็นสิ่งของหรือสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับประชาชนแทน ได้แก่การแจกข้าวสาร น้ำปลา ยารักษาโรค สิ่งของเครื่องใช้ในโรงเรียน บริจาคถังเก็บน้ำ สร้างศาลาที่พักผู้โดยสาร สร้างถนนหรือทางเดินเข้าวัด เป็นต้น เป็นการสร้างคะแนนนิยมจากประชาชน จากนั้นก็จะเขียนชื่อของตนลงบนสิ่งของเหล่านั้นเพื่อให้ชื่อของตนเป็นที่ติดปากหรือคุ้นเคยสายตาของประชาชน

นอกจากนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนอาจจะไปติดต่อกับเจ้าอาวาสที่ประชาชนในหมู่บ้านนั้นให้ความเคารพนับถือ โดยบริจาคเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อเกลี้ยกล่อมให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงให้แก่อนั้น จากนั้นเจ้าอาวาสจะเรียกประชาชนมาประชุม แล้วแจ้งให้ทราบว่าจะขอเงินที่ได้รับบริจาคมาเข้าวัดส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือประชาชนจะนำไปพัฒนาอะไรในหมู่บ้านก็แล้วแต่จะตกลงกัน แต่ถ้าประชาชนลงมติว่าให้นำเอาเงินแจกแก่ประชาชนเป็นรายหัว เจ้าอาวาสก็มักจะยอมตาม

6. ปัญหาเกี่ยวกับองค์กรกลาง³³

จากการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งในช่วงเวลาที่ผ่านมา องค์กรกลางประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) องค์กรกลางเป็นหน่วยงานที่ไม่มีกฎหมายรองรับโดยตรง และมีงบประมาณจำกัด แต่ต้องดูแลหน่วยเลือกตั้งกว่า 70,000 หน่วย ทั่วประเทศ ผลงานที่ได้ปฏิบัติมาก็เป็นแค่เพียงการสอดส่องดูแล โดยไม่มีอำนาจใด ๆ ที่จะเข้าไปปฏิบัติหรือดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยมีกฎหมายคุ้มครอง และเมื่อสอดส่องดูแลแล้วเห็นว่า ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ถ้ารายงานต่อรัฐบาลให้รู้ถึงพฤติการณ์นั้น ก็อาจจะเป็นอันตรายได้ เพราะอาจจะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นมากภายหลังการเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จากการที่ประธานคณะอนุกรรมการฝ่ายสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ได้รายงานต่อที่ประชุมองค์กรกลาง ณ บ้านมนังคศิลา เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2535 ว่า “องค์กรกลางแม้จะมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับการซื้อ-ขายเสียง และการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งของผู้สมัครหลายสิบราย แต่เมื่อส่งเรื่องไปถึงผู้ว่าราชการจังหวัดหรือทางตำรวจ ก็ไม่เกิดผลอะไรขึ้นมา เพราะตำรวจท้องถิ่นยังเกรงกลัวผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น กลัวว่าจะถูกย้ายหลังการเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการจังหวัดเองก็ปล่อยปละละเลย”

2) องค์กรกลางตั้งขึ้นมาในลักษณะที่เป็นองค์กรนอกกระบวนการราชการ เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเข้าไปมีอำนาจหน้าที่ภายใต้โครงสร้างของระบบราชการ โดยงบประมาณจากงบกลางของรัฐบาล จึงต้องแบกรับภาระหน้าที่ท่ามกลางความคาดหวังของประชาชน

3) ตัวแทนขององค์กรกลางยังไม่มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง เลขาธิการองค์กรกลางเคยกล่าวว่า แม้ว่าองค์กรกลางจะมีตัวแทนมาจากองค์กรต่าง ๆ เช่น สื่อสารมวลชน สมาคมครู ฯลฯ แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะให้หลักประกันเกี่ยวกับความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ได้

4) ในการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งให้ได้ผล องค์กรกลางยังต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปและสื่อมวลชน เพราะองค์กรกลางเป็นองค์กรอาสาสมัครที่มีการจัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว มิได้มีเจ้าหน้าที่ประจำและสายการบังคับบัญชาที่แน่นอนเหมือนกับองค์กรถาวรอื่น ๆ

5) การประสานงานกับส่วนราชการยังไม่คล่องตัวเท่าที่ควร แม้ว่าองค์กรกลางจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเต็มที่ในการดำเนินการ โดยขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนทั้งในด้านกำลังคน วัสดุครุภัณฑ์ และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แต่ในขั้นตอนการปฏิบัติงาน ยังมีความไม่คล่องตัวเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับส่วนราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งมีความผลกระทบต่อภารกิจกรมของฝ่ายสังเกตการณ์เป็นอย่างมาก โดยต้องปรับกระบวนการทำงานอยู่หลายครั้งหลายครา ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานแก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับภูมิภาคและระดับจังหวัดค่อนข้างมาก

6) กระทรวงมหาดไทยไม่ได้ให้ความร่วมมือและยังกีดกันการปฏิบัติงานขององค์กรกลางอีกด้วย เหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะกระทรวงมหาดไทยถือว่าหน้าที่ในการจัดการและควบคุมการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยโดยตรง เมื่อมีองค์กรกลางเข้ามาปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกันในบางส่วน จึงทำให้กระทรวงมหาดไทยกีดกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

7) องค์กรกลางดูแลการเลือกตั้งไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งตามท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองออกไปมาก ๆ

8) องค์กรกลางไม่มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบการใช้เงินหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่นกรณีที่นักการเมืองโอนเงินจากบัญชีเงินฝากในช่วงการเลือกตั้ง เป็นต้น

จากปัญหาที่ไม่มีกฎหมายรองรับ ไม่มีอำนาจเต็มที่ ยังมีความไม่เป็นกลาง และเป็นองค์กรที่ไม่ถาวร ทำให้องค์กรกลางมีบทบาทในการปฏิบัติงานที่จำกัด

7. ปัญหาในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง³⁴

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าในการเลือกตั้งแทบทุกครั้ง มักจะมีการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งกันมาก แต่การสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีและตัดสินลงโทษตามกฎหมายนั้นมียู่จำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนผู้กระทำผิด ทั้ง ๆ ที่การกระทำผิดหรือการทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีมาตรการลงโทษทางอาญา และเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านการเลือกตั้งได้ก็ตาม ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการในการดำเนินคดีอาญาและการดำเนินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีปัญหาดังต่อไปนี้

1) การดำเนินคดีอาญา

เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นความผิดที่ไม่ค่อยมีพยานหลักฐาน หรือหากจะมีพยานหลักฐานก็มักจะเป็นพยานหลักฐานที่ยืนยันว่าได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นจริง ไม่ใช่พยาน

หลักฐานที่พิสูจน์ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็น ความผิดที่มักจะมีผู้ร่วมกระทำหลายคน และได้มีการเตรียมกันมาอย่างเป็นระบบ จึงไม่ค่อยที่ พยานหลักฐานหรือร่องรอยใด ๆ ไว้ เช่น การโกงการเลือกตั้งด้วยวิธีพลร่ม หรือไฟฟ้า จะทำไม่ได้เลย หรือถ้าทำได้ก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก ถ้าไม่มีเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจ คະแนน และเจ้าหน้าที่คะแนนให้ความร่วมมือ เมื่อเจ้าพนักงานต่าง ๆ พร้อมใจกันรับสินบนจากผู้ สัมครรับเลือกตั้งและหัวคะแนนแล้ว ก็เป็นการยากลำบากที่จะแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความ ผิด

สำหรับความผิดฐานให้สินบนหรือการใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้งแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น ผู้ที่ จะเป็นพยานพิสูจน์ความผิดจนเป็นเหตุให้สามารถเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้คือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ รับสินบน หรือขายเสียงเลือกตั้งของตน แต่เมื่อกฎหมายเลือกตั้งบัญญัติให้ผู้รับสินบนมีความผิดด้วย คือเอาผิดทั้งผู้ให้และผู้รับ จึงทำให้ความผิดฐานให้สินบนแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งขาดพยานผู้รู้เห็นที่สำคัญ ไป เพราะไม่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่รับสินบนคนใดสมัครใจมาให้การเป็นพยานว่าตนได้รับสินบนจากใคร ด้วยเกรงว่าค่าให้การของตนจะถูกใช้ไปในทางปรักปรำตน อันจะทำให้ตนถูกดำเนินคดีฐานรับสินบน ในภายหลัง

2) การคัดค้านการเลือกตั้ง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การคัดค้านการเลือกตั้งเป็นมาตรการประการหนึ่งที่จะช่วยทำให้ การเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมกลับเข้ามาอยู่ในกรอบแห่งความถูกต้อง แต่เนื่องจากการคัดค้านการ เลือกตั้ง มีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือการคัดค้านการเลือกตั้ง จำกัดอยู่แค่เฉพาะผู้ที่มีส่วนได้ส่วน เสียซึ่งได้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเท่า นั้น ผู้อื่นนอกเหนือจากนี้ไม่สามารถที่จะคัดค้านการเลือกตั้งได้ นอกจากนี้ เหตุแห่งการคัดค้านการ เลือกตั้งก็จำกัดเหตุไว้เพียง 5 ประการเท่านั้น คือบุคคลซึ่งรู้ว่าตนไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเข้าสมัคร รับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมดเกินกว่า 1,000,000 บาท ผู้ สัมครรับเลือกตั้งไม่ยื่นรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามความเป็นจริงต่อผู้ว่า ราชการจังหวัด เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนนทุจริต ในการเลือกตั้ง และกรณีสุดท้ายคือ เจ้าพนักงานดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้า หน้าที่คะแนน จงใจไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือขัดขวางการเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าเหตุที่จะทำการคัดค้านการ เลือกตั้งมีอยู่อย่างจำกัด ทั้ง ๆ ที่การกระทำผิดในกรณีอื่น ๆ ก็อาจจะทำให้การเลือกตั้งเป็นไป ด้วย ความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมได้เช่นกัน เป็นต้นว่าการติดสินบนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การโกงโดยวิธีพลร่ม ไฟ ไฟ ฯลฯ

3) องค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ในปัจจุบัน องค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือศาลแพ่งและ ศาลจังหวัด ซึ่งมีกระบวนการในการพิจารณาคดีที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่ยุ่งยาก จึงก่อให้เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ ศาลแพ่งและศาลจังหวัดมักจะมีขอบเขตความรับผิดชอบกว้างขวาง จึงทำให้การวินิจฉัย

คดีล่าช้าไม่ทันการ จนทำให้ผู้กระทำผิดอาจจะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปแล้ว ทำให้เกิดความยุ่งยากภายหลัง ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการให้มีการคัดค้านการเลือกตั้งได้ในภายหลัง แต่หากผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง ได้รับการเลือกตั้งมาโดยมิชอบ และไม่มีเหตุอันควรจะให้มีการเลือกตั้งใหม่ ผู้กระทำผิดนั้นก็สามารถดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

จากเหตุผลทั้ง 3 ประการดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ถึงแม้จะได้มีการกระทำผิดกันมากก็ตาม แต่ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่สามารถที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้ ทำให้ผู้กระทำผิดได้ใจและขาดความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด เพราะไม่สามารถที่จะเอาผิดตนได้

พัฒนาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารการเลือกตั้งของไทยดังกล่าวข้างต้น ทำให้หลายฝ่ายมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการบริหารการเลือกตั้งให้ลดน้อยลง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น หนึ่งในความพยายามดังกล่าวก็คือ การจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาทำหน้าที่ติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง

นับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกของไทย เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นต้นมา การบริหารการเลือกตั้งของไทยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลและการดำเนินการของกระทรวงมหาดไทย ต่อมาภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ความคิดเกี่ยวกับการมี “องค์กรกลาง” ขึ้นมาสอดส่องดูแลความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้งได้เกิดขึ้น และเพิ่มมากขึ้นตามกระแสของพัฒนาการทางเศรษฐกิจและความเบี่ยงเบนของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งและการใช้อิทธิพลเบี่ยงเบนผลการเลือกตั้ง

ในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสังเกตการณ์การเลือกตั้งของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้นเมื่อเดือนเมษายน 2519 มีหน้าที่สังเกตการณ์ความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้จัดให้มีอาสาสมัครจำนวน 5,500 คน เพื่อสังเกตการณ์การเลือกตั้งในครั้งนั้น

นอกจากนั้น รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า “คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง” โดยมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย สุจริตและยุติธรรม และเป็นไปโดยถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยมีศาสตราจารย์กำธร พันธุลาภ เป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีภายหลังการเลือกตั้ง เอาไว้ข้อหนึ่งว่า “ควรแยกคณะกรรมการอำนวยความสะดวกเลือกตั้งออกจากกระทรวงมหาดไทย ตั้งเป็นหน่วยงานอิสระ แต่มีอำนาจหน้าที่สั่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยได้ และตัวกรรมการอำนวยความสะดวกเลือกตั้งควรมาจากผู้แทนพรรคการเมือง ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ หรือข้าราชการบำนาญ และอาจารย์มหาวิทยาลัย”

ในเวลาต่อมา ในการสัมมนาทางวิชาการกฎหมายเกี่ยวกับ “การเลือกตั้ง 2521” ซึ่งจัดโดย สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ณ ห้องประชุมกรมประชาสัมพันธ์ ในวันที่ 15-17 กุมภาพันธ์ 2521 ที่ประชุมสัมมนาได้สรุปข้อยุติเกี่ยวกับมาตรการที่จะพิจำนำมาใช้ในการควบคุมการเลือกตั้งให้ เป็นไปด้ว้ความบริสุทธิ์ยุติธรรมไว้จำนวนมาก โดยเฉพาะมีความเห็นว้ควรตั้ง “สถาบันการเลือกตั้ง แห่งชาติ” ขึ้นมาทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งในทุกระดับ ให้เป็นไปด้ว้ความบริสุทธิ์ยุติธรรม โดย สถาบันดังกล่าวควรมีอำนาจวินิจฉัยสั่งการได้ตามกฎหมาย และบริหารงานโดยคณะกรรมการซึ่ง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลที่มีความเป็นกลางทางการเมือง และผู้แทนจากพรรคการเมือง ต่าง ๆ โดยมีสาระสำคัญบางประการดังนี้⁵⁵

1. สถาบันการเลือกตั้งแห่งชาติเป็นองค์การถาวร มีหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งในทุกระดับ ไม่ เฉพาะแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น และสถาบันดังกล่าวจะมีบุคลากรสำหรับดำเนินงาน เป็นประจำ

2. ให้มีบุคคลที่มีความเป็นกลางทางการเมือง เช่น ผู้พิพากษา ตุลาการรัฐธรรมนูญ ฯลฯ เป็น กรรมการสถาบัน

3. ให้มีผู้แทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นกรรมการ โดยเฉพาะผู้แทนจากพรรคการเมือง ซึ่งส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้แทนจากพรรคการเมืองซึ่งมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร โดยผู้แทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ อาจมีจำนวนมากน้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้ โดยนำเอาหลักการในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 มาตรา 161 วรรคสาม ว่าด้วยจำนวนกรรมการ ซึ่งต้อง มีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง นอกจากนี้ ในการแต่งตั้งกรรมการตรวจคะแนน ที่ประชุมสัมมนาเห็นควรให้พรรคการเมือง ทุกพรรคซึ่งส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ได้มีส่วนส่งผู้แทนของตนเข้าเป็นกรรมการตรวจคะแนน ด้วย โดยที่ประชุมสัมมนาได้ให้ข้อสังเกตและเหตุผลประกอบไว้ดังนี้

1. กรรมการตรวจคะแนน มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญต่อความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้งใน แต่ละหน่วยเลือกตั้งเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้ว้

1) กรรมการตรวจคะแนน เป็นผู้ที่ตรวจสอบว้ผู้ที่มาลงคะแนนเสียงเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือไม่ และเป็นผู้จ่ายบัตรเลือกตั้งให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2) เมื่อปิดการลงคะแนนเสียงแล้ว กรรมการตรวจคะแนนเป็นผู้ที่ตรวจบัตรเลือกตั้งว้ เป็นบัตรดีหรือบัตรเสีย นับคะแนนบัตรเลือกตั้ง และประกาศผลการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งนั้น

3) กรรมการตรวจคะแนนมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในที่เลือกตั้ง และมี อำนาจสั่งให้ผู้ที่รบกวนและขัดขวางการเลือกตั้งออกไปจากที่เลือกตั้งได้

2. ตามกฎหมายว้ด้วยการเลือกตั้งเดิมทุกฉบับ นายอำเภอ (หรือคณะกรรมการอำเภอ) เป็นผู้ แต่งตั้งกรรมการตรวจคะแนนแต่เพียงผู้เดียว

3. ตามกฎหมายว้ด้วยการเลือกตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 มีการอนุญาตให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมี ผู้แทนประจำหน่วยเลือกตั้งได้ และต่อมา ตามกฎหมายว้ด้วยการเลือกตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 มีการ

อนุญาตให้พรรคการเมืองมีผู้แทนประจำหน่วยเลือกตั้งได้ แต่ในทางปฏิบัติ การให้มีผู้แทนผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้แทนพรรคการเมืองประจำหน่วยเลือกตั้ง ไม่เป็นผลดีในการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมแต่อย่างใด เพราะผู้แทนผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้แทนพรรคการเมืองไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแต่อย่างใด มีสิทธิแค่เพียงคอยทักท้วงเมื่อเห็นว่ากรรมการตรวจคะแนนปฏิบัติไม่ถูกต้องเท่านั้น ซึ่งตามปกติก็มักจะไม่มีทักท้วง เพราะไม่รู้ว่าจะทักท้วงว่าอย่างไร หรือมิฉะนั้น ก็เพราะทักท้วงแล้วก็ไม่มีประโยชน์อะไร นอกจากนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองก็มักไม่ค่อยจะได้ตั้งผู้แทนประจำหน่วยเลือกตั้งทุกหน่วย เพราะไม่มีบุคลากร หรือมิฉะนั้นก็เพราะไม่มีเงินเบี้ยเลี้ยงให้แก่ผู้ที่จะมาเป็นผู้แทน

4. การฟ้องคัดค้านว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบ และขอให้มีการเลือกตั้งใหม่ มักจะมีข้อกล่าวหาว่ากรรมการตรวจคะแนนปฏิบัติมิชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการตรวจนับคะแนน

5. ข้อยุติมีเพียงให้พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งมีส่วนส่งผู้แทนของตนเข้าร่วมเป็นกรรมการตรวจคะแนนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ในการปฏิบัติจึงน่าจะเป็นว่า สำหรับประธานกรรมการตรวจคะแนนนั้น ให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งตามเดิม ส่วนกรรมการที่เหลือ ให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ซึ่งส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ส่งผู้แทนของตนซึ่งมีคุณสมบัติเป็นกรรมการตรวจคะแนนได้ เข้าร่วมเป็นกรรมการตรวจคะแนน

6. เมื่อผู้แทนพรรคการเมืองได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการตรวจคะแนนแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็ย่อมจะได้รับเบี้ยเลี้ยงจากทางราชการเช่นที่เคยมีการปฏิบัติกันมา และอาจจะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้แทนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้แทนพรรคการเมืองเข้ามาเป็นสักขีพยานในการเลือกตั้งอีกต่อไป

ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้นมีเหตุผลประกอบดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างใกล้ชิด

2. เป็นการป้องกันข้อครหาที่มีการกล่าวหาอยู่เสมอว่า ทางราชการแต่งตั้งกรรมการตรวจคะแนน เพื่อประโยชน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรครัฐบาล หรือเพื่อประโยชน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ผู้แต่งตั้งสนับสนุน

ผลปรากฏว่าพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 ได้บัญญัติรับรองข้อคิดเห็นดังกล่าวไว้ใน มาตรา 43

ต่อมาในปี พ.ศ.2529 ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาประชามติขึ้น โดยมีพลเอกสายหยุด เกิดผล เป็นประธาน จัดหาอาสาสมัครเข้าสังเกตการณ์การเลือกตั้งในปีนั้น กลุ่มอาสาประชามติได้ทำการสังเกตการณ์การเลือกตั้งอีกหลายครั้ง และเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิด “องค์กรกลาง” เพื่อมาสอดส่องดูแลและจัดการเลือกตั้งในเวลาต่อมา

ในการสัมมนาทางวิชาการของกลุ่มนักวิชาการอิสระจำนวนหนึ่งจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์และคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒน

บริหารศาสตร์ ที่จังหวัดชลบุรี ระหว่างวันที่ 29-30 สิงหาคม 2530 เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาระบบการเลือกตั้งของไทยให้เหมาะสมและเกื้อกูลต่อการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการเสริมระบบการเลือกตั้งนั้น กลุ่มนักวิชาการมีความเห็นข้อหนึ่งว่าควรแต่งตั้งคณะกรรมการกลางกำหนดนโยบายและบริหารการเลือกตั้ง ขึ้น โดยรัฐสภาเป็นผู้แต่งตั้ง มีหน้าที่กำหนดนโยบายและวางมาตรการที่จำเป็นต่าง ๆ ในการเลือกตั้ง เช่น การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้ง ฐานะทางการเงินของพรรคการเมือง และการกระทำที่ปวงที่จะกระทบกระเทือนต่อความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้ง โดยกลุ่มนักวิชาการอิสระกลุ่มนี้ได้ให้เหตุผลว่า เพื่อควบคุม ตรวจสอบ และรักษาความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้ง อย่างเป็นทางการและเป็นธรรม ทั้งในด้านการใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งของพรรคการเมือง รวมทั้งควบคุมกลไกของรัฐทุกระดับให้เป็นกลางในการเลือกตั้ง³⁶

นอกจากนี้ รายงานการศึกษาเกี่ยวกับการซื้อคะแนนเสียงและการทุจริตในการเลือกตั้ง : ข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งฝ่ายพัฒนาการเมืองและการปกครอง สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย ได้ทำการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการนำระบบการเลือกตั้งแบบอื่นมาใช้และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอและความเห็น ได้มีการรายงานการศึกษาเอาไว้ดังนี้³⁷

1. เงื่อนไขของการนำระบบการเลือกตั้งแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียง (one man one vote) หรือการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน (single member constituency) มาใช้ ขึ้นอยู่กับการมีคณะกรรมการกลางกำหนดนโยบายและบริหารการเลือกตั้งด้วย โดยให้คณะกรรมการกลางกำหนดนโยบายและบริหารการเลือกตั้ง มีหน้าที่กำหนดนโยบายและวางมาตรการที่จำเป็นต่าง ๆ เช่นการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง รวมทั้งให้มีหน้าที่กำหนดเขตเลือกตั้งให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายด้วย

2. ไม่ว่าจะนำเอาระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน หรือการเลือกตั้งแบบรวมเขตรวมเบอร์มาใช้หรือไม่ก็ตาม จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงกลไกและวิธีการเลือกตั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันใหม่เพื่อที่จะทำให้การซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งลดลง เช่นการขยายฐานอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นอายุ 18 ปี เพื่อให้ได้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีคุณภาพไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น และการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง (election commission) เป็นต้น

3. ในการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง ควรแก้ไขให้มีคณะกรรมการควบคุมและบริหารการเลือกตั้งด้วย โดยให้คณะกรรมการควบคุมและบริหารการเลือกตั้งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำและดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และให้มีหน้าที่ร่วมกันพิจารณากำหนด และแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นประจำทุกปี เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบในการแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบัน การกำหนดเขตเลือกตั้งเป็นไปโดยคน ๆ เดียว จึงอาจไม่เป็นธรรมขึ้นได้ นอกจากนี้ ยังป้องกันข้อครหาต่าง ๆ จากพรรคการเมืองได้ด้วย

ส่วนการสัมมนากรรมการบริหาร สมาชิกพรรคการเมือง และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดขึ้นตามโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน ณ โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 15-16 พฤษภาคม 2532 ที่ประชุมสัมมนาได้เสนอรายงานผลการสัมมนา ในหัวข้อย่อย “แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการเลือกตั้ง” ไว้ข้อหนึ่งว่า ควรจัดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ไม่ลำบากใจในการบริหารการเลือกตั้ง ที่ต้องเฝ้ารวังต่ออิทธิพลทางการเมืองในระดับชาติ คณะกรรมการดังกล่าว อาจประกอบด้วยพรรคการเมืองทุกพรรคและผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ ซึ่งจะรับผิดชอบเฉพาะนโยบายเท่านั้น ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็ยังคงเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อยู่เช่นเดิม โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้³⁸

1. กำหนดนโยบายและวางแผนดำเนินการเลือกตั้งทั่วประเทศ
2. ควบคุม ดูแล และอำนวยความสะดวกการเลือกตั้งทั่วประเทศให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม
3. สั่งการและประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยให้ถือเป็นงานในหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ
4. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาค เพื่อควบคุม ดูแล และอำนวยความสะดวกการเลือกตั้งในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม
5. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อช่วยเหลือเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
6. รวบรวมและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
7. ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. กำหนดและแบ่งเขตเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม
9. ตรวจสอบการดำเนินงาน การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้ง และฐานะทางการเงินของพรรคการเมือง
10. ดูแลการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป
11. รวบรวมและประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ

ในด้านการบริหารการเลือกตั้งนั้น ที่ประชุมสัมมนามีความเห็นว่าการบริหารงานและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งยังคงเป็นไปเช่นเดิม และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ ยังคงเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อยู่เช่นเดิม

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 3/2535 ลงวันที่ 8 มกราคม 2535 ให้จัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาทำหน้าที่สอดส่องและดูแลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ โดยมีชื่อเรียกเป็นทางการว่า “คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” เป็นองค์กรที่อยู่กึ่งกลางระหว่างภาครัฐกับเอกชน โดยกระทรวงมหาดไทยยังเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการเลือกตั้งดังที่เคยปฏิบัติมา องค์กรกลางจึงเป็นเพียงผู้สอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยใน

การเลือกตั้ง ดังที่นายเกษม สุวรรณกุล ประธานองค์กรกลาง กล่าวสรุปไว้ว่า หน้าที่หลักของ
องค์กรกลางคือตรวจสอบดูแลการเลือกตั้งให้เรียบร้อย และกระตุ้นให้ประชาชนสนใจการเลือกตั้ง
คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าว กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรกลางไว้ดังนี้

1. ติดตามและสอดส่องดูแลกระบวนการของการเลือกตั้งทั่วไป
2. รับคำแจ้งเหตุของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนทั่วไป ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
กับข้อกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือบุคคลใด ๆ กระทำการอัน
เป็นการขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และดำเนินการสอบข้อเท็จจริง
เบื้องต้น
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง และสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง
4. เสนอรายชื่อผู้สังเกตการณ์เลือกตั้ง เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งให้เข้าสังเกตการณ์ใน
หน่วยเลือกตั้ง เพื่อสอดส่องดูแลการใช้สิทธิเลือกตั้งและกระบวนการทำงาน
5. ศึกษากระบวนการเลือกตั้งและเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรม
6. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือบุคคล เพื่อช่วย
ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามอำนาจหน้าที่
7. จัดสรรงบประมาณและอนุมัติระเบียบการเงินและระเบียบการปฏิบัติงานต่าง ๆ
8. ทำรายงานผลการศึกษาและสรุปข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขสำหรับการเลือกตั้งในคราวต่อไป ต่อนายกรัฐมนตรี
กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเผยแพร่รายงานนั้นให้ประชาชนทราบ ทั้งนี้ ภายใน
45 วันนับแต่วันเลือกตั้ง

หลังจากนั้นเป็นต้นมา ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในลักษณะดังกล่าวขึ้นมาติดตามและ
สอดส่องดูแลการเลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในทางวิชาการ ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวกันอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จาก
บทความของ ดร.อัครเมศวร์ ทองนวล เรื่อง “ตัวแบบคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งของไทย”
วิทยานิพนธ์ของ นางสาวอภิสร่า จินตนะพัฒน์ เรื่อง “รูปแบบและฐานะขององค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุม
ดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” งานวิจัยของ ดร.ไพฑูริย์ บุญวัฒน์ เรื่อง “การจัดตั้ง
องค์กรเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม” และงานวิจัยของ คณะ
กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เรื่อง “คณะกรรมการการเลือกตั้ง
แห่งชาติ” เป็นต้น

ทางด้านสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 115 วรรคสองและวรรคสามว่า

“ให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อกำกับดูแลการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้บริสุทธิ์และยุติธรรม

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการแต่งตั้ง และการให้กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหลายฉบับ เช่น

ในสมัยรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา

- ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ...

(ดร.สุทิน นพเกตุ เป็นผู้เสนอ)

- ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ... (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

ในสมัยรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

- ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ... (นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ และนายสุรสิทธิ์ นิตวุฒิวรลักษณ์ เป็นผู้เสนอ)

- ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ... (นายเปรมศักดิ์ เพียยุระ เป็นผู้เสนอ)

- ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ... (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

- ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ... (นายถวิล ไกลสณฑ์ กับคณะเป็นผู้เสนอ)

จนกระทั่งในที่สุด ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาในสมัยรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ โดยร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีสาระสำคัญดังนี้

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

2. ที่มา

1) ให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งคณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 9 คนซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นตามคำแนะนำของสภาผู้แทนราษฎร

มติของสภาผู้แทนราษฎรในการถวายคำแนะนำให้แต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ให้ประธานรัฐสภาแจ้งให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้ง

ให้เลขานุการเป็นเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2) ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นกรรมการการเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงการได้มาซึ่งผู้มีความเป็นธรรมและมีความรู้ในการดำเนินการเลือกตั้ง

เมื่อพิจารณาคัดเลือกกรรมการการเลือกตั้งได้ตามจำนวนที่จะมีการแต่งตั้งแล้ว ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรร่วมกันเสนอรายชื่อต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณา

3. คุณสมบัติ

1) กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์
- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (4) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
- (5) ไม่เป็นพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น
- (6) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา
- (7) ไม่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น
- (8) ไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือที่ปรึกษาของพรรคการเมือง ในระยะเวลา 1 ปี ก่อนได้รับการคัดเลือก
- (9) ไม่ติดยาเสพติดให้โทษ
- (10) ไม่เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
- (11) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (12) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (13) ไม่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา
- (14) ไม่เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (15) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (16) ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (17) ไม่เคยถูกวุฒิสภา หรือสภาผู้แทนราษฎร มีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ

2) กรรมการการเลือกตั้งต้อง

- (1) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หรือหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานนั้น หรือเป็นผู้สัญญากับรัฐหรือหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

(2) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

4. วาระ

กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี นับแต่วันที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้ว จะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการการเลือกตั้งอีกไม่ได้

5. อำนาจหน้าที่

1) ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งดังต่อไปนี้

(1) กำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้ง

(2) กำหนดการแบ่งเขตเลือกตั้งหรือกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งของเขตเลือกตั้ง ในกรณีที่การเลือกตั้งนั้นมีกฎหมายกำหนดให้มีการแบ่งเขตเลือกตั้งหรือกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งของเขตเลือกตั้ง

(3) ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งไปดำเนินการเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาหรือออกอนุบัญญัติหรือปฏิบัติต่อไป และคณะกรรมการจะกำหนดให้การเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกา หรือการออกอนุบัญญัติ หรือการปฏิบัติในเรื่องใด จะกระทำต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการก่อนก็ได้

(4) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับบริการที่รัฐจะจัดให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในการหาเสียงเลือกตั้งที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกพรรคการเมือง และส่งเสริมให้มีการเลือกตั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและระบอบประชาธิปไตย ข้อกำหนดดังกล่าวให้คำนึงถึงความประหยัดและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติประกอบด้วย

(5) กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในกรณี ให้มีอำนาจเรียกให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าวชี้แจงข้อเท็จจริง หรือยับยั้งการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจนมีอำนาจที่จะสั่งให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

(6) ตรวจสอบการลงคะแนน การนับคะแนน และการรวมคะแนนเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ในกรณี ให้มีอำนาจสั่งให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบหรือนับคะแนนใหม่ได้

(7) อนุมัติการประกาศผลการเลือกตั้ง

(8) ดูแลและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือบุคคลอื่นใด ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

(9) พิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และมีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลใดที่เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการทุจริต หรือการประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง

(10) ศึกษาและเสนอแนะแนวทางและวิธีการปรับปรุงการดำเนินการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและการประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง รวมทั้งแนวทางในการรณรงค์ ส่งเสริม และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม

(11) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

2) คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการและพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนคณะกรรมการได้

3) เมื่อมีกรณีที่ต้องเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้นายกรัฐมนตรีสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกระทรวงมหาดไทยสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นผู้แจ้งถึงความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้มีการเลือกตั้งให้คณะกรรมการทราบโดยเร็ว และให้คณะกรรมการกำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้งโดยคำนึงถึงระยะเวลาที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนดด้วย

เมื่อมีการกำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ให้ดำเนินการเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาหรือออกอนุบัญญัติหรือประกาศตามบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ในกรณีที่มีเหตุอันควรทำให้ไม่อาจดำเนินการให้มีการเลือกตั้งในวันที่คณะกรรมการกำหนดได้ ให้คณะกรรมการเปลี่ยนแปลงกำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้งได้

เมื่อมีการกำหนดให้วันใดเป็นวันเลือกตั้งหรือวันสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ให้ผู้มีอำนาจดำเนินการเลือกตั้งดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น

4) เพื่อประโยชน์ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้เกิดความเป็นธรรม คณะกรรมการอาจขอให้กระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร กิจกรรมในพื้นที่ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่แก่คณะกรรมการได้

ทุกปี ให้คณะกรรมการประกาศแบ่งเขตเลือกตั้งและกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง และให้เขตเลือกตั้งและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นไปตามประกาศนั้นจนกว่าจะมีการประกาศใหม่

5) ในกรณีที่คณะกรรมการออกข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งดำเนินการเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาหรือออกอนุบัญญัติหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดนั้น

ในกรณีมีข้อกำหนดให้ออกอนุบัญญัติในเรื่องใด ถ้าผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งไม่ดำเนินการออกอนุบัญญัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดดังกล่าว ให้คณะกรรมการมีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ข้อกำหนดนี้ให้มีผลใช้บังคับได้เสมือนหนึ่งเป็นอนุบัญญัติที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

6) การประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ

7) ในการควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินตามเงื่อนไขที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนด ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างน้อยคณะหนึ่งเพื่อช่วยดำเนินการ และคณะกรรมการดังกล่าวต้องประกอบด้วยผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย การเงิน และการบัญชี

8) ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น ให้คณะกรรมการมีสิทธิขอให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดตามอำนาจหน้าที่ หรือถ้าเห็นว่าการดำเนินการกระทำผิดทางวินัย ให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยของผู้นั้นดำเนินการต่อไป หรือถ้าเห็นว่าเป็นการกระทำผิดทางอาญา ให้แจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือมีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ หรือฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในทางแพ่ง ทางอาญา ทางปกครอง หรือลักษณะอื่นใดเกี่ยวกับการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ ในการดำเนินคดี ให้คณะกรรมการมีอำนาจร้องขอให้พนักงานอัยการหรือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทนได้

9) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เรียกให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณา หรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณา

(2) เรียกให้ผู้ร้องเรียนมาชี้แจงประกอบคำร้องเรียนหรือนำพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา

(3) เรียกให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่น เพื่อประกอบการพิจารณา

(4) เข้าไปตรวจสอบสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการร้องเรียนโดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ทราบล่วงหน้าในเวลาอันสมควร

(5) เข้าไปตรวจตราในที่เลือกตั้งหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้

(6) ขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ มาช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ตามที่เห็นเป็นการเหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นแล้ว

10) ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้ทำหน้าที่ช่วยสอดส่องดูแลและสนับสนุนให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม

11) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการการเลือกตั้ง อนุกรรมการที่ คณะกรรมการแต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ได้รับมอบหมาย และผู้ได้รับแต่งตั้ง เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

6. การพ้นจากตำแหน่ง

1) นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(4) ขาดคุณสมบัติ

(5) กระทำการอันต้องห้าม

(6) สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะมีความประพฤติเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง บกพร่องในหน้าที่อย่างร้ายแรง หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริต

2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ให้พิจารณาว่ากรรมการการเลือกตั้งผู้ใดมีกรณีที่ต้องพ้นจากตำแหน่ง

ในการพิจารณาดำเนินการดังกล่าว ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจำนวน 7 คน ซึ่งอย่างน้อยให้พิจารณาแต่งตั้งจากกรรมการร่างกฎหมาย 1 คน ผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการตุลาการตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา 1 คน ผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการอัยการตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอัยการพิเศษฝ่าย 1 คน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็น ว่ากรรมการการเลือกตั้งมีกรณีต้องพ้นจากตำแหน่งหรือไม่

ในการพิจารณาสอบสวนกรณีดังกล่าว ให้คณะกรรมการวิสามัญและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือสั่งให้บุคคลใด ๆ มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือ

ความคิดเห็น หรือสั่งให้บุคคลใด ๆ ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นเพื่อประกอบการพิจารณาได้

มติของสภาผู้แทนราษฎรว่ากรรมการการเลือกตั้งมีกรณีต้องพ้นจากตำแหน่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร และให้มีผลให้กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งตั้งแต่สภาผู้แทนราษฎรมติ

7. ลักษณะหน่วยงาน

1) ให้มีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่สังกัดหน่วยงานใด และอยู่ในบังคับบัญชาของคณะกรรมการ

2) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการ ศึกษา และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ

(2) ศึกษาและสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

(3) เผยแพร่วิชาการและให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้งหรือเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเลือกตั้ง การทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นใด เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ

(5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

3) ให้มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และจะให้มีรองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการ หรือมีทั้งรองเลขาธิการและผู้ช่วยเลขาธิการ เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากเลขาธิการก็ได้

4) ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง” ประกอบด้วยประธานกรรมการเป็นประธาน กรรมการการเลือกตั้ง 2 คน ซึ่งคณะกรรมการมอบหมาย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาการบริหารงานบุคคล สาขาการจัดการองค์การ และสาขากฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการเลือกขึ้นสาขาละ 1 คน และเลขาธิการเป็นกรรมการ

ให้เลขาธิการเป็นเลขานุการคณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง และให้แต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี

ให้คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนแทน ก.พ. และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ ก.พ. ตลอดจนมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการใด ๆ แทน ยกเว้นการออกกฎ ก.พ. และการตีความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว ให้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเจ้าสังกัด เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ และอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กรม เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย การที่นายกรัฐมนตรีจะสั่งหรือแต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ไปปฏิบัติราชการในกระทรวง ทบวง กรม อื่น ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการ และต้องได้รับความยินยอมจากข้าราชการผู้นั้นด้วย

5) การแต่งตั้งเลขาธิการต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามลำดับ

การบรรจุให้บุคคลดำรงตำแหน่งระดับ 9 ขึ้นไป ในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้เลขาธิการเป็นผู้สั่งบรรจุเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการแล้ว

6) ให้คณะกรรมการเสนองบประมาณรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่คณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของสำนักงานงบประมาณ คณะกรรมการมีสิทธิทักท้วงโดยรายงานไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อวินิจฉัย

ผลการวินิจฉัยของคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ให้บันทึกไว้ในรายงานการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และให้ประธานกรรมการหรือกรรมการการเลือกตั้งที่ประธานกรรมการมอบหมายและเลขาธิการมีสิทธิเข้าชี้แจงงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้

7) เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในการติดตามดูแลโดยทั่วไป สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาอาจมีมติให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการชี้แจงเป็นหนังสือ หรือมาชี้แจงด้วยวาจา หรือส่งเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการ หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการได้ และในกรณีมีเหตุอันควรจะมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานก็ได้

เชิงอรรถ

¹หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0314/ว.2 เรื่องการปฏิบัติตนของข้าราชการ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ลงวันที่ 2 มกราคม พ.ศ.2512 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

²สาโรช คัชมาตย์, “การบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 (ศึกษาเฉพาะกรณีของการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนของราชการบริหารส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางรัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2512, หน้า 39-42.

³ดูพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2476

⁴ดูพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2479

⁵ดูพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2490

⁶ดูพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2494

⁷ดูพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2499

⁸ดูพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511

⁹สาโรช คัชมาตย์, “การบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 (ศึกษาเฉพาะกรณีของการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนของราชการบริหารส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย)”, หน้า 81-83.

¹⁰กระทรวงมหาดไทย, รายงานการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2526), หน้า 25-27.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 19 และ 21.

¹²กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, เทศาภิบาลฉบับพิเศษ : เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 กรกฎาคม 2538 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2538), หน้า 305-325.

¹³กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 17 พฤศจิกายน 2539 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2540), หน้า

¹⁴ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อภัสรา จินตะพัฒน์, “รูปแบบและฐานะขององค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร,” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538, หน้า 41-63 และ สุริยา ศรีตะบุตร, “วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2538, หน้า 9-34.

¹⁵ธงชัย วินิจจะกุล, การเมืองเรื่องกาหนดเขตเลือกตั้ง กรณีการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร เขต 12 และ 13 ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2531 (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษา ประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2531) หน้า 60-62.

¹⁶คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม พ.ศ.2535 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์การพิมพ์, 2535), หน้า 47.

¹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

¹⁸อิสระ สุวรรณบล และคณะ, กลไกการเลือกตั้ง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาราช, 2535), หน้า 66-67.

¹⁹ไทยรัฐ (20 มีนาคม 2535) : 16.

²⁰ฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, คู่มือการสอดส่องพฤติกรรมทุจริตเลือกตั้ง (กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2535), หน้า 27-28.

²¹คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม 2535, หน้า 60-61.

²²กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 88.

²³กฤษฎา ทองธรรมชาติ, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 121.

²⁴ถาวร เกียรติทับทิว และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่องปัญหากฎหมายเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งในจังหวัดสงขลา”, รัฐสภาสาร 6 (มิถุนายน 2530) : 2-34.

²⁵กฤษฎา ทองธรรมชาติ, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”, หน้า 124.

²⁶กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 88.

²⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 208.

²⁸กรมการปกครอง, รายงานการดำเนินงานของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2519), หน้า (1).

²⁹อิสระ สุวรรณบล และคณะ, กลไกการเลือกตั้ง, หน้า 40.

³⁰พรชัย เลื่อนฉวี, “มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตและข้อเสียเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”, รายงานผลการวิจัย ทุมนมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2534, หน้า 33-34.

³¹รายงานผลการวิจัยเบื้องต้น, เรื่องการซื้อเสียงเลือกตั้งที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 61.

³²คมกริช วัฒนเสถียร, ผู้แทนที่เด็ด ที่เด็ดผู้แทน (กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2527), หน้า 199.

³³ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, “คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ,” รายงานการวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2538, หน้า 82-83, อาภัสรา จินตะพัฒน์, “รูปแบบและฐานะขององค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร,” หน้า 117-128 และสุรียา ศรีตะบุตร, “ปัญหาทางกฎหมายขององค์กรกลางในการสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง,” หน้า 74-103.

³⁴คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม พ.ศ.2535, หน้า 25-30.

³⁵สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย, ข้อสังเกตและเหตุผลประกอบข้อยุติในการสัมมนาทางวิชาการกฎหมายเกี่ยวกับ “การเลือกตั้ง 2521” (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, 2521), หน้า 8-9 และ 13-15.

³⁶โครงการศึกษาต่อเนื่อง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ระบบการเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2530), หน้า 33.

³⁷สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย, “รายงานการศึกษาเกี่ยวกับการซื้อคะแนนเสียงและการทุจริตในการเลือกตั้ง : ข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย,” เมษายน 2532, หน้า 38, 44 และ 47.

³⁸กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, รายงานผลการสัมมนากรรมการบริหาร สมาชิกพรรคการเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 63.

บทที่ 3

กรอบความคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ความสำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การบริหารการเลือกตั้งในปัจจุบัน มีปัญหาสลับซับซ้อนมากมาย ทำให้การเลือกตั้งแต่ละครั้ง อาจจะเป็นไปด้วยความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมได้ ดังนั้น เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้เลือกตั้งและทำให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบริสุทธิ์ยุติธรรม จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานของการเลือกตั้งไว้เป็นครรลองในการปฏิบัติงาน

หลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานของการเลือกตั้งที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 21 มีสาระสำคัญคือ

1. ทุกคนมีสิทธิและมีส่วนในรัฐบาลของประเทศของตน ซึ่งอาจจะเป็นโดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนที่มีการเลือกตั้งโดยอิสระ
2. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนอย่างเสมอภาค
3. เจตจำนงของประชาชนต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล โดยแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงโดยทั่วไป อย่างเสมอภาค และการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระ

ในกรณีที่ใช้หลักประชาธิปไตยโดยผ่านทางผู้แทนนั้น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดให้การเลือกตั้งต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 6 ประการ คือ การเลือกตั้งโดยอิสระ การเลือกตั้งตามกำหนดเวลา การเลือกตั้งอย่างแท้จริง การเลือกตั้งโดยทั่วไป การเลือกตั้งอย่างเสมอภาค และการเลือกตั้งโดยวิธีลับ

นโยบายที่จะทำให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นการยึดถือแนวความคิดตามหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานของการเลือกตั้งในข้อที่เกี่ยวกับหลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง ซึ่งมีหลักการสำคัญว่ารัฐบาลจะไม่คดโกงการเลือกตั้ง และจะต้องระมัดระวังมิให้ประชาชนคดโกงการเลือกตั้งกันเองอีกด้วย

ในเรื่องของความบริสุทธิ์ยุติธรรม หากมองอย่างผิวเผินแล้ว อาจจะไม่เห็นว่าไม่น่าที่จะมีความสำคัญถึงขนาดที่จะต้องนำมากำหนดเป็นนโยบาย เพราะถือว่าตัวบทกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีอยู่จะเป็นหลักประกันในเรื่องของความบริสุทธิ์ยุติธรรมได้อย่างเพียงพออยู่แล้ว หากพิจารณาในแง่นี้ ความบริสุทธิ์ยุติธรรมต่าง ๆ ก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้ในทุกหนทุกแห่ง หากว่าได้มีการบัญญัติไว้เป็นตัวบทกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ อย่างมั่นคงแล้ว ฝ่ายบริหารซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ก็แทบจะไม่มี ความจำเป็น แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไป ในแง่ของความบริสุทธิ์ยุติธรรมในทางปฏิบัติแล้ว ความสำคัญของฝ่ายบริหารที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ กลับมีความสำคัญที่สุดยิ่งเสียกว่าการมีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเสียอีก¹

มีประเทศประชาธิปไตยหลายประเทศ ทั้งในทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชีย ที่มอบให้องค์กรอิสระ อันประกอบด้วยกรรมการ ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมือง เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุม บริหาร และจัดการการเลือกตั้ง ให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เช่น ในประเทศฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 5 (ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน) กำหนดให้ “สภารัฐธรรมนูญ” ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่คล้ายคลึงกับ “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” ของไทย มีอำนาจหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงข้อครหาที่มักจะเกิดขึ้นจากการดำเนินการเลือกตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว ข้อครหาดังกล่าวก็คือข้อกล่าวหาที่ว่าเจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหารดำเนินการเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลที่ปกครองประเทศ² ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ข้อครหาดังกล่าวปรากฏให้ได้ยินอยู่เป็นประจำในทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะในการเลือกตั้งของไทยทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำเนินการเลือกตั้งแต่เพียงฝ่ายเดียวทั้งสิ้น

คณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศ

คณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศ ถือว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่ง บางประเทศให้อำนาจไว้มากเทียบเท่านายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดีในขอบเขตของการเลือกตั้ง บางประเทศให้อำนาจทางด้านตุลาการในด้านการเลือกตั้งไว้ด้วย ลักษณะที่สำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่น่าสนใจ ได้แก่ กำเนิด ที่มา จำนวน คุณสมบัติ วาระ อำนาจหน้าที่ การพ้นจากตำแหน่ง ลักษณะหน่วยงาน และความสัมพันธ์กับส่วนราชการอื่น ๆ ดังสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้³

1. กำเนิด

จากการศึกษาและสำรวจเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในนานาประเทศ พบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเริ่มถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงประมาณต้นศตวรรษที่ 20 เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งของเนเธอร์แลนด์กำเนิดขึ้นในปี ค.ศ.1917 ต่อจากนั้น ก็มีคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมาอีกจำนวนมาก เช่น อินเดีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และอัฟริกาใต้ และเป็นที่น่าสนใจว่าประเทศในเครือจักรภพจะมีลักษณะของระบบคณะกรรมการการเลือกตั้งที่คล้ายคลึงกัน ในหลายประเทศเรียกคณะกรรมการการเลือกตั้งคล้ายคลึงกันว่า The Election Commission ทุกประเทศจะมีประธานกรรมการการเลือกตั้งและกรรมการการเลือกตั้ง ในประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย มีจำนวนคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เกิน 6 คน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เข้ามาดำเนินงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ตามความประสงค์ บางประเทศกำหนดให้มีกรรมการได้เท่าที่ประธานกรรมการเห็นสมควร ปัจจุบัน อินเดียมีกรรมการการเลือกตั้งเพียงคนเดียวรับผิดชอบจัดการเลือกตั้งของอินเดียทั้งประเทศ บริหารการเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างทุก 3 เดือน ในเยอรมันมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3 ระดับ ตามชั้นของการปกครอง (สหพันธ์ รัฐ และเขตเลือกตั้ง) แต่ละระดับมีประธานและกรรมการรับผิดชอบในส่วนของตนเอง

2. ที่มา

คณะกรรมการการเลือกตั้งในหลายประเทศ เช่น อินเดีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และ สหรัฐอเมริกา ได้รับการแต่งตั้งจากประมุขของประเทศ คือ พระราชาธิบดีหรือประธานาธิบดี โดยต้องได้รับการยอมรับจากที่ประชุมของประมุขแห่งรัฐ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา การที่กำหนดไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นกลางและมีความเหมาะสม ที่สำคัญก็คือไม่อยู่ภายใต้อาณัติของบุคคลหรือองค์กรใด

3. คุณสมบัติ

ในบางประเทศ เช่น อินเดีย และมาเลเซีย กำหนดอายุของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ชัดเจนว่าไม่เกิน 65 ปี แต่ในบางประเทศไม่ได้ให้ความสำคัญด้านอายุ เช่น เยอรมัน สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ซึ่งแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งจากตำแหน่ง อาชีพ อันได้แก่ ผู้พิพากษา อธิบดี ผู้อำนวยการสำนักงานสถิติ และเลขาธิการของวุฒิสภา สำหรับในฟิลิปปินส์ และอังกฤษ กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้งลงไปในรายละเอียดว่าต้องไม่เป็นสมาชิกรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี ในบางประเทศจะต้องมีกรรมการอย่างน้อย 1 คน ที่เป็นนักกฎหมาย หรือเคยเป็นผู้พิพากษารวมอยู่ด้วย

4. วาระ

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งในนานาประเทศสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ วาระไม่เกิน 7 ปี และไม่มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง กรรมการสามารถอยู่ในตำแหน่งได้จนถึงแก่กรรม หรือไร้ความสามารถ ในบางประเทศ เช่น อินเดีย กรรมการการเลือกตั้งอาจถูกปลดออกจากตำแหน่งได้โดยผู้แต่งตั้งซึ่งได้แก่ประธานาธิบดี ทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาด้วยมติไม่น้อยกว่า 2 ใน 3

5. อำนาจหน้าที่

ลักษณะร่วมของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สำคัญก็คือ การบริหารงานทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันได้แก่ การจดทะเบียนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การแต่งตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นผู้ชี้ขาดกรณีมีข้อพิพาทในการเลือกตั้ง เช่น สัญลักษณ์ทางการเมือง คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้เลือกตั้ง และการดูแลการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในประเทศที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน เช่น เนเธอร์แลนด์ และเยอรมัน คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้คำนวณจัดสรรจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคได้รับ นอกจากนี้ ในบางประเทศ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังสามารถที่จะแก้ไขหน่วยเลือกตั้งให้เหมาะสม ควบคุมการทำประชามติ ตัดสินเพื่อดำเนินคดี

ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อนุญาตให้องค์กรประชาชนเข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้ง และสามารถจัดการ และบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งในบางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย มีหน้าที่ในการให้การศึกษา ชำสาร คำแนะนำ และความรู้ความเข้าใจในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งแก่ รัฐบาล รัฐสภา และหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งประชาชนทั่วไป

6. ลักษณะหน่วยงาน

คณะกรรมการการเลือกตั้งในนานาประเทศเน้นที่ความเป็นอิสระและถาวร สามารถที่จะ ดำเนินงานการเลือกตั้งตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และอย่างเป็นระบบ และสะสมความเชี่ยวชาญ พิเศษ (expertise) ในการเลือกตั้งได้อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมืองสถาบันหนึ่ง มี ลักษณะที่สำคัญที่น่าสนใจศึกษาในหลายลักษณะ เช่น ชื่อเรียก กำเนิด ที่มา จำนวน คุณสมบัติ วาระ อำนาจหน้าที่ การพ้นจากตำแหน่ง ความสัมพันธ์กับส่วนราชการอื่น และข้อสังเกตอื่นๆ ที่เกี่ยวกับ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังสาระสำคัญโดยสังเขปเป็นรายประเทศดังต่อไปนี้⁴

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศเนเธอร์แลนด์

1. ชื่อเรียก

สภาการเลือกตั้ง (Election Council)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ. 1917

3. ที่มา

กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง (Election Act)

4. จำนวน

(ไม่มีข้อมูล)

5. คุณสมบัติ

(ไม่มีข้อมูล)

6. ภาวะ

(ไม่มีข้อมูล)

7. อำนาจหน้าที่

- 1) เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- 2) เป็นศูนย์กลางการเลือกตั้ง (The Central Polling Station) ในการเลือกตั้งระดับรัฐสภา และการเลือกตั้งสภายุโรป
- 3) ดำเนินการเลือกตั้ง
- 4) พิจารณาชื่อของพรรคการเมือง
- 5) จัดทะเบียนพรรคการเมืองและรับรองบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง
- 6) พิจารณาผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบบสัดส่วน โดยที่คะแนนถูกส่งมาจากหน่วยการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ทั้งหมด

8. การพ้นจากตำแหน่ง

(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศอินเดีย⁵

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (Election Commission)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ. 1957

3. ที่มา

- 1) กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 324
- 2) ประธานาธิบดีแต่งตั้ง โดยความเห็นชอบของรัฐสภา คล้ายกับการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาล

สูงสุด

4. จำนวน

มีประธาน 1 คน ประธานอาจขอแต่งตั้งกรรมการได้อีกไม่จำกัดจำนวน

5. คุณสมบัติ

- 1) อายุไม่เกิน 65 ปี
- 2) ทำธุรกิจใด ๆ ก็ได้

6. วาระ

ไม่มีวาระ

7. อำนาจหน้าที่

- 1) บริหารงานทั่วไปของการเลือกตั้ง
- 2) จัดทำทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- 3) จัดการเลือกตั้งทุกระดับ ประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้งของรัฐ ทั้งการเลือกตั้งทั่วไปและการเลือกตั้งซ่อม
- 4) กำหนดหรือเลื่อนวันเลือกตั้งตามที่เห็นสมควร
- 5) แต่งตั้งหรือเสนอให้ประธานาธิบดีหรือผู้ว่าการรัฐแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เลือกตั้ง
- 6) เป็นผู้ชี้ขาดกรณีข้อพิพาทเลือกตั้ง เช่น สัญลักษณ์ทางการเมือง คุณสมบัติของผู้สมัครและผู้เลือกตั้ง ฯลฯ
- 7) อนุญาตให้ผู้แทนพรรคการเมืองเข้าสังเกตการณ์การเลือกตั้ง

8. การพ้นจากตำแหน่ง

สามารถถอดถอนจากสาเหตุเพราะไร้ความสามารถหรือประพฤติเสื่อมเสีย โดยประธานาธิบดีเสนอต่อรัฐสภาให้ถอดถอน โดยที่สภาต้องมีมติไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 จึงจะถอดถอนได้

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

10. ข้อสังเกตอื่น ๆ

กรณีของอินเดีย ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีบทบาทสูงมาก สามารถจัดการเลือกตั้งขนาดมหึมาของอินเดียได้โดยเรียบร้อย กล่าวคือ อินเดียมีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปมากกว่า 500 ล้านคน มีหน่วยเลือกตั้งประมาณ 700,000 หน่วย ต้องใช้บุคลากรในการเลือกตั้งประมาณ 3,500,000 คน มีผู้สมัครรับเลือกตั้งประมาณ 6,000 คน เพื่อที่จะชิงตำแหน่ง 543 ที่นั่งมีการเลือก

ตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างประมาณปีละ 3-4 ครั้ง ตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 เป็นต้นมา ประชาชนอายุ 18-19 ปี มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งทำให้มีผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นถึง 35.7 ล้านคน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งของอินเดียนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากมีอำนาจสูงสุดในการเลือกตั้ง สามารถสั่งการได้ทุกอย่าง รวมทั้งสามารถตัดสินกรณีเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ทุกชนิดอีกด้วย นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งยังเป็นหน่วยงานถาวร สามารถพัฒนาความเชี่ยวชาญในการจัดการเลือกตั้งได้อย่างต่อเนื่อง

เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.1995 ศาลสูงสุดของอินเดียนมีคำพิพากษาว่า กรรมการเลือกตั้งอื่นอีก 2 คนของอินเดียน ควรได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการเลือกตั้งให้ทำหน้าที่ควบคุมและจัดการเลือกตั้งด้วย ซึ่งน่าจะทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งของอินเดียนมีขีดความสามารถในการควบคุมและบริหารการเลือกตั้งได้ดียิ่งขึ้น

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศฟิลิปปินส์^๑

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (Commission Elections) หรือคอมมิเลค(COMELECT)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ. 1957

3. ที่มา

กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 13

ประธานาธิบดีแต่งตั้ง โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเกี่ยวกับการแต่งตั้งของรัฐสภา และโดยการรับรองของรัฐสภา

4. จำนวน

มีจำนวน 6 คน เป็นประธาน 1 คน กรรมการ 5 คน

5. คุณสมบัติ

- 1) มีอายุ 36 ปีขึ้นไป
- 2) มีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป
- 3) ไม่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา
- 4) เป็นผู้อาวุโส
- 5) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

- 6) ไม่อยู่ในคณะรัฐมนตรี
- 7) ไม่มีส่วนได้เสียในการเลือกตั้ง
- 8) ต้องเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตยสภา (Philippine Bar) และปฏิบัติงานด้านกฎหมายมาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี

6. วาระ
7 ปี

7. อำนาจหน้าที่

- 1) ควบคุมดูแลการใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมดทุกระดับ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น
- 2) ควบคุมการทำประชามติทุกเรื่อง รวมทั้งการยกเลิกมาตรการในการเลือกตั้งที่มีปัญหา
- 3) ตัดสินใจเพื่อดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- 4) กำหนดจำนวนและเขตการเลือกตั้ง ตรวจสอบ และจดทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- 5) แต่งตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งข้าราชการทหารด้วย เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม
- 6) จดทะเบียนพรรคการเมืองและองค์กรประชาชนที่สังเกตการณ์การเลือกตั้ง
- 7) ตรวจสอบคุณสมบัติ นโยบายและโครงการต่าง ๆ ของพรรคการเมือง องค์กรประชาชนที่สังเกตการณ์การเลือกตั้ง
- 8) เป็นผู้อนุญาตให้องค์กรประชาชนสังเกตการณ์การเลือกตั้ง
- 9) กำหนดการใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งเสนอต่อรัฐสภา รวมทั้งกำหนดขนาดและสถานที่ติดโปสเตอร์
- 10) สังเกตดูแลความไม่ยุติธรรมทั้งหลายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- 11) ให้ข้อเสนอแนะแก่รัฐบาลที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- 12) เผยแพร่ข่าวต่อสาธารณชน
- 13) ทำงานร่วมกับองค์กรสังเกตการณ์ของประชาชน เช่น NAMFREL และองค์กรอื่น ๆ
- 14) แนะนำ ให้การศึกษา และปลุกสำนึกของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
- 15) สร้างเครือข่ายการทำงานกับองค์กรอื่นทั่วประเทศในการทำให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม
- 16) รณรงค์ไม่ให้ประชาชนไปเลือกตั้งผู้ที่ไม่มีความดีและคอร์รัปชัน
- 17) ช่วยเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบรายชื่อและดำเนินการตามกระบวนการต่าง ๆ

18) ให้ความร่วมมือแก่องค์กรอาสาสมัครองค์กรอื่นที่มาสังเกตการณ์การนับคะแนน

8. การพ้นจากตำแหน่ง

- 1) สิ้นสุดตามวาระ
- 2) ลาออก
- 3) ตาย

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน ⁷

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งสหพันธ์ (The Federal Electoral Committee)

2. ก่อเนิด

ปี ค.ศ.1957

3. ที่มา

The Federal Electoral Law ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1956

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับสหพันธ์ รัฐบาลแต่ละรัฐแต่งตั้งประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับรัฐและระดับเขตเลือกตั้ง ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่ละระดับแต่งตั้งกรรมการอื่น ๆ

4. จำนวน

มีจำนวนมาก โดยแบ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับสหพันธ์
2. ระดับรัฐ
3. ระดับเขตเลือกตั้ง

5. คุณสมบัติ

(ไม่มีข้อมูล)

6. วาระ

(ไม่มีข้อมูล)

7. อำนาจหน้าที่

- 1) คณะกรรมการการเลือกตั้งทั้ง 3 ระดับ ดำเนินการเลือกตั้งและรวมคะแนนในระดับของตน
- 2) ในการเลือกตั้งโดยตรงหรือการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต คณะกรรมการการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งเป็นผู้รวมคะแนน พิจารณาตัดสินการเลือกตั้ง และประกาศผลการเลือกตั้ง
- 3) ในการเลือกตั้งแบบสัดส่วน คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับสหพันธ์จะเป็นผู้ตัดสิน โดยคำนวณจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคจะได้รับ ทั้งนี้ โดยการรวบรวมผลการเลือกตั้งทั่วประเทศ จากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งในระดับรัฐและระดับเขตเลือกตั้งทั่วประเทศส่งมาให้

8. การพ้นจากตำแหน่ง

(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศมาเลเซีย⁸

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (Election Commission)

2. ก่อเกิด

ปี ค.ศ. 1958

3. ที่มา

- 1) กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 114
- 2) พระราชาธิบดีทรงแต่งตั้ง โดยการปรึกษากับที่ประชุมของประมุขแห่งรัฐ

4. จำนวน

จำนวนทั้งหมด 4 คน เป็นประธาน 1 คน กรรมการ 3 คน

5. คุณสมบัติ
อายุไม่เกิน 65 ปี

6. วาระ
ไม่กำหนดวาระ

7. อำนาจหน้าที่

- 1) บริหารงานทั่วไปของการเลือกตั้ง
- 2) จัดทำทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- 3) จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับสหพันธ์และระดับรัฐ ทั้งการเลือกตั้งทั่วไปและการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง
- 4) แก้ไขหน่วยเลือกตั้งให้เหมาะสม ทุก 8-10 ปี

8. การพ้นจากตำแหน่ง
(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน
เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศอังกฤษ⁹

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการเขตเลือกตั้ง (Boundary Commission)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ.1958

3. ที่มา

พระราชบัญญัติคณะกรรมการเขตเลือกตั้ง ค.ศ.1958

4. จำนวน

มีคณะกรรมการเขตเลือกตั้ง 4 คณะ แต่ละคณะมีประธาน 1 คน กรรมการ 3 คน

5. คุณสมบัติ

ประธานสภาสามัญเป็นประธานคณะกรรมการเขตเลือกตั้ง กรรมการมิใช่สมาชิกสภาสามัญหรือสมาชิกรัฐสภาแห่งไอร์แลนด์เหนือ

6. วาระ

(ไม่มีข้อมูล)

7. อำนาจหน้าที่

1) ตรวจสอบการแบ่งเขตเลือกตั้งและกำหนดขนาดของเขตเลือกตั้งตามส่วนที่แต่ละแคว้นจะได้รับ

2) กำหนดการจัดสรรที่นั่งจากการเลือกตั้งกรรมการแต่ละเขตเลือกตั้ง (อิงแลนด์ สกอตแลนด์ เวลส์ ไอร์แลนด์เหนือ) รับผิดชอบแต่ละแคว้น

8. การพ้นจากตำแหน่ง

(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศส¹⁰

1. ชื่อเรียก

สภารัฐธรรมนูญ (Conseil Constitutionnel)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ.1958

3. ที่มา

โดยรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 5 ค.ศ.1958

4. จำนวน

จำนวนกรรมการใหญ่ประมาณ 9 คน และมีการแต่งตั้งกรรมการย่อยลงไปอีกจำนวนมาก

5. คุณสมบัติ

- 1) เคยเป็นประธานาธิบดีของฝรั่งเศสมาแล้ว
- 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่วุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎรและประธานาธิบดีเห็นสมควร

6. วาระ

(ไม่มีข้อมูล)

7. อำนาจหน้าที่

- 1) จัดปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ
- 2) จัดปัญหาการเลือกตั้งประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา
- 3) ให้ความเห็นชอบต่อข้อบังคับของทั้ง 2 สภา หากประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาร้องขอให้พิจารณากฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งและข้อผูกพันระหว่างประเทศว่ากฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่
- 4) ควบคุมกฎหมายหรืออำนาจพิเศษอื่น ๆ
- 5) ควบคุมการเลือกตั้งเพื่อป้องกันข้อครหาอันเกิดจากเจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ดำเนินการเลือกตั้งเพียงฝ่ายเดียว
- 6) ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดี รวมทั้งการเลือกตั้งอื่น ๆ
- 7) ประกาศผลการเลือกตั้ง
- 8) เป็นผู้ตัดสินเมื่อมีการคัดค้านการเลือกตั้งหรือแสดงหลักฐานว่ามีการทุจริตในการเลือกตั้ง

8. การพ้นจากตำแหน่ง

(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศสหรัฐอเมริกา ¹¹

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งสหพันธ์ (The Federal Election Commission-FEC)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ.1975

3. ที่มา

1) ประธานาธิบดีแต่งตั้งโดยได้รับคำปรึกษาและการยอมรับจากวุฒิสภา (Senate)

2) มีการเลือกตั้งตำแหน่งประธานและรองประธานใหม่ทุกปี โดยคนเดิมหมดสิทธิ์ที่จะดำรงตำแหน่งประธานซ้ำอีก

4. จำนวน

มีจำนวน 6 คน

5. คุณสมบัติ

1) จากจำนวนคณะกรรมการ 6 คน จะมีสมาชิกไม่เกิน 3 คน ที่มาจากพรรคการเมือง

2) The Clerk ของสภาผู้แทนราษฎร และ The Secretary ของวุฒิสภา เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

6. วาระ

6 ปี

7. อำนาจหน้าที่

1) จัดการและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการใช้เงินในการแข่งขันการเลือกตั้ง (The Federal Campaign Finance Law) ทั้งหมด โดยมีอำนาจในการพิจารณาการใช้เงินในการเลือกตั้ง ทั้ง 4 ประเภท คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี นอกจากนี้ หลังการเลือกตั้ง ยังตรวจสอบบัญชีการใช้เงินของคณะกรรมการกองทุนสาธารณะ (ที่ใช้ในการเลือกตั้ง)

2) พิจารณารายงานกิจกรรมในการหาเสียงของพรรคการเมือง

3) พิจารณาออกกฎระเบียบใหม่เกี่ยวกับการเลือกตั้งได้

4) พิจารณาคดีความ (การฟ้องร้อง) ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

8. การพ้นจากตำแหน่ง
(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน
เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศออสเตรเลีย

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (The Australian Electoral Commission-
AEC)

2. ก่อตั้ง

ปี ค.ศ.1984

3. ที่มา

กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งของออสเตรเลีย ค.ศ.1984 (The
Australian Electoral Commission Act 1984)

4. จำนวน

มีจำนวน 3 คน เป็นประธาน 1 คน กรรมการ 2 คน

5. คุณสมบัติ

1) ไม่กำหนดอายุ

2) ประธานต้องเคยเป็นผู้พิพากษาศาลแห่งสหพันธ์

3) กรรมการ 1 คน ต้องไม่อยู่ในสายงานตุลาการ

4) กรรมการต้องเคยมีตำแหน่งงานในระดับอธิบดีหรือเทียบเท่า

6. วาระ

(ไม่มีข้อมูล)

7. อำนาจหน้าที่

- 1) ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับสหพันธ์
- 2) เก็บรักษาและปรับปรุงบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้ถูกต้องและทันสมัย
- 3) จัดให้ผู้มีสิทธิไปลงทะเบียน และบังคับให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 4) ให้การศึกษาและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการเลือกตั้งและรัฐสภา
- 5) ให้ข่าวสารและแนะนำเรื่องการเลือกตั้งแก่รัฐบาล รัฐสภา และหน่วยงานทั้งปวง

8. การพ้นจากตำแหน่ง

(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน

เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศอัฟริกาใต้ ¹²

1. ชื่อเรียก

คณะกรรมการการเลือกตั้งอิสระ (The Independent Electoral Commission-IEC)

2. กำเนิด

ปี ค.ศ.1994

3. ที่มา

- 1) จากคณะผู้สังเกตการณ์ขององค์การสหประชาชาติ
- 2) จากองค์การเอกภาพของชาวอัฟริกัน (The Organization of African Unity—OAU) ซึ่งเป็นตัวแทนจากชาติต่าง ๆ ในอัฟริกา
- 3) จากคณะผู้สังเกตการณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) จากชาติต่าง ๆ
- 4) จากผู้สังเกตการณ์อิสระของชาติต่าง ๆ

4. จำนวน

จำนวนกรรมการใหญ่ประมาณ 50 คน และมีการแต่งตั้งกรรมการย่อยลงไปอีก
จำนวนมาก

5. คุณสมบัติ
(ไม่มีข้อมูล)

6. วาระ
(ไม่มีข้อมูล)

7. อำนาจหน้าที่

ทั้งหมด

1) เป็นกรรมการอย่างเป็นทางการในการจัดการและควบคุมดูแลกระบวนการเลือกตั้ง

2) เป็นผู้ตัดสินใจชี้ขาดว่าการเลือกตั้งบริสุทธิ์และยุติธรรมหรือไม่

8. การพ้นจากตำแหน่ง
(ไม่มีข้อมูล)

9. ลักษณะหน่วยงาน
เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

เชิงอรรถ

¹ อัครเมศวร์ ทองนวล, “ตัวแบบคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งของไทย,” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “ตัวแบบระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย” ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กันยายน 2533, หน้า 1-2.

² สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย, ข้อสังเกตและเหตุผลประกอบข้อยุติในการสัมมนาทางวิชาการกฎหมายเกี่ยวกับ “การเลือกตั้ง 2521” (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, 2521), หน้า 8-9.

³ คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, “คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ,” รายงานการวิจัย เสนอต่อดคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2538, หน้า 84-86.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87-116 และดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อัครเมศวร์ ทองนวล, “ตัวแบบคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งของไทย,” หน้า 4-10.

⁵ กระทบ ทองธรรมชาติ (แปล), อินเดียในระบบการเมืองปัจจุบัน : เอเชีย ของวอร์ด และแมครีดิช (ม.ป.ท., 2510), หน้า 534, กระทบ ทองธรรมชาติ, “สาธารณรัฐอินเดีย” ใน กระทบ ทองธรรมชาติ และคณะ, การเมืองการปกครองเอเชียโดยเปรียบเทียบ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 33-34, กระทบ ทองธรรมชาติ, “การเมืองการปกครองของอินเดีย” ใน สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531), หน้า 232, ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520) หน้า 369, N.S. Gehlot, Election and Electoral Administration in India (New Delhi : Deep&Deep Publication, 1992), pp. 83-84, 92-94, 114-116 และ The Constitution of India 1986, Article 324.

⁶ ผุสสดี สัตย์มานะ, ฟิลิปปินส์ : จากอาณานิคมสู่เผด็จการประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529), หน้า 125-126, อรอนงค์ วัจนะพุกกะ กระบวนการเมืองเอเชีย 2 (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า 18, 42, “การเลือกตั้งในฟิลิปปินส์ : อนาคตเศรษฐกิจและการเมืองในมือประชาชน”, สรุปข่าวธุรกิจ (1-15 มีนาคม 2535) : 25-36, สีดา สอนศรี, การเมืองในฟิลิปปินส์ 1986-1992 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 76-77, Reperto G. Martin And Melvyn S. Martin, Administrative Law of Public Officers and Election Law (Manila : Premium Book Store, 1973), p. 321, Lorenzo M. Tanada and Francisco Careon, Political Law of the Philippines (Manila : Phoenix Press, 1961), pp. 475-476 และ The 1978 Constitution of Philippines, C. The Commission on Election, Section 1-4.

⁷สุภัทรร สุนคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง “ระบบเลือกตั้งและรัฐสภาของเยอรมนี”, รัฐสภาสาร 38 (ธันวาคม 2529) : 3-58 และ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน”, วารสารนิติศาสตร์ 17 (กันยายน 2530) : 20-22.

⁸ประณต นันทิยะกุล, “การเมืองการปกครองของมาเลเซีย,” ใน สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531), หน้า 509, Tun Mohamed Suffian (ed.), *The Constitution of Malaysia-Its Development : 1975-1977* (Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1978), p. 224 และ Frederica M. Bunge, *Area Handbook Series Malaysia : A Country Study* (Foreign Area Studies : The American University, 1984).

⁹วิทยา นภาศิริกุลกิจ, *แนวคำบรรยายระบบการเมืองอังกฤษ* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2515), หน้า 60 และ Central Office of Information, ed., *Parliamentary Elections in Britain* (London : Biyme Press, 1970), pp.1-2.

¹⁰สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย, *ข้อสังเกตและเหตุผลประกอบข้อยุติในการสัมมนาทางวิชาการกฎหมายเกี่ยวกับ “การเลือกตั้ง 2521”*, หน้า 8-9.

¹¹“คณะกรรมการการเลือกตั้งของแอฟริกาใต้”, วัฏจักร (28 เมษายน 2537) : 13.

¹²“The FEC and Campaign Financial Law Federal Election Commission”, *Annual Report 1991* (Washington D.C. : The Commission Information Service, 1992).

บทที่ 4

แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ

สภาร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หมวด 6 รัฐสภา ส่วนที่ 4 คณะกรรมการการเลือกตั้ง หมวด 8 ศาล ส่วนที่ 1 บททั่วไป หมวด 10 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ส่วนที่ 3 การถอดถอนจากตำแหน่ง และบทเฉพาะกาล ดังต่อไปนี้

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 75 รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้พอเพียงกับการบริหารงานโดยอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

หมวด 6 รัฐสภา ส่วนที่ 4 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 136 คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง และกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

ให้ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 137 กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์ ในวันเสนอชื่อ
- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

(4) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 106 หรือมาตรา 109(1)(2)(4)(5)(6)
(7)(13) หรือ (14)

(5) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภา
ท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(6) ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะห้าปีก่อน
ดำรงตำแหน่ง

(7) ไม่เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ
กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา 138 การสรรหาและการเลือกประธานกรรมการและกรรมการการเลือกตั้ง
ให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้มีคณะกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้งจำนวนสิบคน ซึ่งประกอบด้วยประธาน
ศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็น
นิติบุคคลทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน ทำหน้าที่พิจารณาสรรหาผู้มีคุณสมบัติตาม
มาตรา 137 ซึ่งสมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง จำนวนห้าคน เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอ
พร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อย
กว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการสรรหาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(2) ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาสรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนห้าคน
เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น

(3) การเสนอชื่อตาม (1) และ (2) ให้กระทำภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุที่ทำให้ต้องม
ีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ในกรณีที่คณะกรรมการสรรหาตาม (1) ไม่อาจเสนอชื่อได้
ภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่อาจเสนอชื่อได้ครบจำนวนภายในเวลาที่กำหนด ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา
พิจารณาเสนอชื่อแทนจนครบจำนวนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องเสนอชื่อตาม (1)

(4) ให้ประธานวุฒิสภาเรียกประชุมวุฒิสภาเพื่อมีมติเลือกผู้ได้รับการเสนอชื่อตาม (1)
(2) และ (3) ซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ ในกรณีนี้ ให้ห้าคนแรกซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมี
คะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการ
การเลือกตั้ง แต่ถ้าจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งกล่าวว่ามีไม่ครบห้าคนให้นำรายชื่อผู้ไม่ได้รับเลือกในคราวแรก
นั้นมาให้สมาชิกวุฒิสภาออกเสียงลงคะแนนเลือกอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องกันไป และในกรณีนี้ ให้ถือว่าผู้ได้
รับคะแนนเสียงสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบห้าคน เป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง

ในครั้งนี ถ้ามีผู้ใดคะแนนเสียงเท่ากันในลำดับใดอันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินห้าคน ให้ประธานวุฒิสภাজับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก

(5) ให้ผู้ได้รับเลือกตาม (4) ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการการเลือกตั้ง และแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบ และให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

มาตรา 139 กรรมการการเลือกตั้งต้อง

(1) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(2) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น

(3) ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด

(4) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด

ในกรณีที่วุฒิสภานเลือกบุคคลตาม (1) (2) (3) หรือ (4) โดยได้รับความยินยอมของผู้นั้น ผู้ได้รับเลือกจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อผู้นั้นได้ลาออกจากตำแหน่งตาม (1) (2) หรือ (3) หรือแสดงให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบวิชาชีพอิสระดังกล่าวแล้ว ซึ่งต้องกระทำภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเลือก แต่ถ้าผู้นั้นมิได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพอิสระภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา 138 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 140 กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการการเลือกตั้งซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา 141 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 137 หรือมาตรา 139

(4) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) วุฒิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

มาตรา 142 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา รวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาว่ากรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 137 หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 139 และให้ประธานรัฐสภาส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ากรรมการการเลือกตั้งผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยไปยังประธานรัฐสภา และประธานกรรมการการเลือกตั้ง

ให้นำบทบัญญัติมาตรา 97 มาใช้บังคับกับการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการการเลือกตั้งด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 143 ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งตามวาระพร้อมกันทั้งหมด ให้ดำเนินการตามมาตรา 138 ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการพ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระให้นำมาตรา 138 มาใช้บังคับกับการสรรหาและการเลือกกรรมการการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นโดยอนุโลม ในกรณีนี้ ให้เสนอชื่อผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งต่อประธานวุฒิสภา เป็นจำนวนสองเท่าของผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่ง และให้วุฒิสภามีมติเลือก ทั้งนี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการพ้นจากตำแหน่ง และให้ผู้ได้รับเลือกอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 144 คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา 145 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตาม
มาตรา 144 วรรคสอง

(2) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตาม มาตรา 144 วรรคสอง

(3) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง

(4) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(5) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(6) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการพนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวนสอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา 146 ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งการตามมาตรา 145

มาตรา 147 คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใด ได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(3) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงประชามติได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งใดเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิจารณาวินิจฉัยสั่งการโดยพลัน

มาตรา 148 ในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หรือประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ มีผลใช้บังคับ ห้ามมิให้จับ คမ်းขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปทำการสอบสวน เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับกรรมการการเลือกตั้งในขณะกระทำความผิด หรือจับ หรือคุมขังกรรมการการเลือกตั้งในกรณีอื่น ให้รายงานไปยังประธานกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน และประธานกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้

หมวด 8 ศาล ส่วนที่ 1 บททั่วไป

มาตรา 253 เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นของผู้พิพากษาและตุลาการ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ จะนำระบบบัญชีเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับ มิได้

บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้นำมาใช้บังคับกับกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ด้วย โดยอนุโลม

หมวด 10 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ส่วนที่ 3 การถอดถอนจากตำแหน่ง

มาตรา 303 ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด หรืออัยการสูงสุด ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

บทบัญญัติวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(2) ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ทั้งนี้ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

มาตรา 304 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 303 ออกจากตำแหน่งได้ คำร้องขอดังกล่าวต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวกระทำความผิดเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน

สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนสมาชิกวุฒิสภา ออกจากตำแหน่งได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการที่ประชาชนจะเข้าชื่อร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

มาตรา 307 สมาชิกวุฒิสภามีอิสระในการออกเสียงลงคะแนนซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ มติที่ให้ถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่ง ให้ถือเอาคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

ผู้ใดถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือให้ออกจากราชการนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติให้ถอดถอน และให้ตัดสิทธิผู้นั้นในการดำรงตำแหน่งใดในทางการเมืองหรือในการรับราชการเป็นเวลาห้าปี

มติของวุฒิสภามาตราหานี้ให้เป็นที่สุด และจะมีการร้องขอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าวโดยอาศัยเหตุเดียวกันอีกมิได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

บทเฉพาะกาล

มาตรา 315 นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้สภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 ทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้จนถึงวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 324 และให้วุฒิสภามาตราตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 ทำหน้าที่วุฒิสภามาตราตามรัฐธรรมนูญนี้ จนถึงวันที่ครบสี่ปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภามาตราตามวรรคห้า (1) หรือวันเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามาตราตามวรรคห้า (2) แล้วแต่กรณี

ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้อยู่ต่อไปจนครบอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่อ

มีการยุบสภา หรือเมื่อสมาชิกภาพสิ้นสุดลงตามมาตรา 323 แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

ให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็นสมาชิกวุฒิสภาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้จนกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาจะสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 หรือสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงตามมาตรา 323 แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่

มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 107 (3) มาตรา 118 (7) มาตรา 121 มาตรา 125 (2) และ (3) มาตรา 126 (2) และ (3) มาตรา 127 มาตรา 130 และมาตรา 134 มาใช้บังคับกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวรรคสองและสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคสาม

ในกรณีที่มีเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคสามสิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมด ให้ดำเนินการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ในคราวแรก ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อครบสี่ปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง ให้ดำเนินการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันก่อนวันครบสี่ปี ในกรณีเช่นนี้ ให้อายุของวุฒิสภาและสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกตั้ง เริ่มนับตั้งแต่วันที่สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคสามสิ้นสุดลง

(2) ในกรณีที่สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงตามมาตรา 323 ให้ดำเนินการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา แต่ถ้ายังไม่มีกฎหมายดังกล่าว ให้นำกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ มาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาด้วย โดยให้ใช้คำว่า “สมาชิกวุฒิสภา” แทนคำว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ทุกแห่ง และให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งที่ตั้งขึ้นตามมาตรา 319 เป็นผู้รักษาการตามกฎหมายดังกล่าว และในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าบทบัญญัติใดของกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขัดหรือแย้งหรือไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดระเบียบที่จำเป็นขึ้นใช้แทนบทบัญญัตินั้นได้เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ระเบียบดังกล่าวและความเห็นที่ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งหรือไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนี้ ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา

การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตาม (2) ให้กระทำภายในเก้าสิบวันนับแต่วันครบสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และมีให้ดำเนินการเลือกตั้งในวันเดียวกันกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 324

มาตรา 319 ในวาระเริ่มแรก ให้วุฒิสภาดำเนินการเลือกกรรมการการเลือกตั้งตาม มาตรา 136 ภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และมีให้นำกำหนดเวลาตามมาตรา 138 มาใช้บังคับ

ในวาระเริ่มแรก ในระหว่างที่ยังไม่มีประธานศาลปกครองสูงสุด ให้คณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีจำนวนเก้าคน ประกอบด้วย อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือห้าคน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน เป็นกรรมการ

ในกรณีที่ยังมิได้มีการประกาศใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญนี้ ระเบียบดังกล่าวให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้ใช้บังคับได้จนกว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีผลใช้บังคับ

มาตรา 322 ในวาระเริ่มแรก กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่วุฒิสภามาตรา 315 วรรคสาม มีมติเลือก ให้มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งเพียงกึ่งหนึ่งของวาระที่กำหนดไว้สำหรับตำแหน่งดังกล่าว และเพื่อประโยชน์ในการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นคราวแรกโดยวุฒิสภาซึ่งเลือกตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญนี้ มิให้นำบทบัญญัติที่ให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวได้เพียงวาระเดียว มาใช้บังคับ

ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามาตรา 315 วรรคสาม การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้เป็นมติของที่ประชุมร่วมของสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภามาตรา 315 และให้นำบทบัญญัติมาตรา 109 (14) มาตรา 118 (10) มาตรา 133 (8) มาตรา 141 (5) มาตรา 168 (3) มาตรา 216 (8) มาตรา 260 (6) มาตรา 299 มาตรา 303 มาตรา 304 และมาตรา 307 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 323 ภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้รัฐสภาดำเนินการพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ให้แล้วเสร็จทุกฉบับ โดยในระหว่างเวลาดังกล่าว จะยุบสภาผู้แทนราษฎรมิได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่พ้นกำหนดเวลาดัง

กล่าว แต่การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งยังไม่แล้วเสร็จทุกฉบับ ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมด และห้ามมิให้มีการดำเนินการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะมีการให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งแล้วเสร็จทุกฉบับ หรือเป็นกรณีตามมาตรา 324 ในกรณีนี้ ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภา และดำเนินการเสนอและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(2) ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งทุกฉบับแล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตาม (1) ให้วุฒิสภำพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่วุฒิสภำได้รับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

(3) ในกรณีที่วุฒิสภำไม่สามารถพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งทุกฉบับให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตาม (1) หรือ (2) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภำสิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมด ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว และให้นำมาตรา 93 และมาตรา 94 มาใช้บังคับกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยอนุโลม

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว หรือถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วตามมาตรา 93 ให้นำยกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา 93 โดยพลัน และมีให้นำกำหนดเวลาตามมาตรา 93 มาใช้บังคับ

มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 169 เฉพาะส่วนที่ว่าด้วยร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินมาใช้บังคับกับการเสนอและการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภำตามวรรคสอง (1) และ (2)

ในการดำเนินการตามมาตรา 93 นี้ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 168 มาใช้บังคับ

มาตรา 327 นอกจากที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(2) การดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยเรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้ง การจัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการนับคะแนนใหม่

(3) การให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) กระบวนการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(5) การดำเนินคดีในศาลโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง

(6) ความร่วมมือที่ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐต้องให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง

(7) การรับรองและการแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

(8) การจัดให้มีหน่วยงานที่เป็นอิสระเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยมีประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด

(9) กำหนดเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเริ่มควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 336 เมื่อครบห้าปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจทำรายงานเสนอความเห็นต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่นได้

จากบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวข้างต้นรัฐสภาจึงต้องดำเนินการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา

แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากสภาพปัญหาและพัฒนาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย กรอบความคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง และบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงน่าจะเป็นดังนี้

1. ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งรักษาการตามกฎหมายนี้

2. การสรรหา การแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

3. การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการการเลือกตั้งมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม มีเลขานุการเป็นเลขานุการในที่ประชุม
ในการประชุม ถ้ามีการพิจารณาเรื่องที่กรรมการเลือกตั้งผู้มีส่วนได้เสีย กรรมการผู้นั้นไม่มี
สิทธิเข้าประชุม

4. ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- 2) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายให้การดำเนินการเลือกตั้งสัมฤทธิ์ผล
- 3) สืบสวนสอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย
- 4) มีคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อตรวจสอบพบข้อบกพร่องหรือมีผู้ร้องเรียน
- 5) สั่งเปิดหีบเลือกตั้ง เพื่อตรวจสอบจำนวนบัตรกับจำนวนผู้ที่ลงชื่อมาลงคะแนนก่อนเวลาปิดการลงคะแนน หรือสั่งไม่ให้นำผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งที่สงสัยว่ามีการทุจริตไปรวมกับหน่วยเลือกตั้งอื่นเป็นผลรวมของเขตเลือกตั้งนั้น เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้นไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
- 6) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
- 7) แบ่งเขตเลือกตั้ง จัดให้มีการทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และประกาศผลการเลือกตั้ง
- 8) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการต่าง ๆ ให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งแต่งตั้งให้ช่วยปฏิบัติราชการได้
- 9) ศึกษาและเสนอแนะแนวทางและวิธีการปรับปรุงการดำเนินการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและการประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง รวมทั้งแนวทางในการรณรงค์ ส่งเสริมและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
- 10) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา
- 11) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

5. ในกรณีที่คณะกรรมการ ขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาดให้บุคคลหรือหัวหน้าหน่วยงานที่คณะกรรมการร้องขอ ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามระยะเวลาดังกล่าวโดยพลัน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อราชการ

6. ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการและพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนคณะกรรมการได้

7. เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเลือกตั้งให้เกิดความสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการอาจขอให้หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรเอกชน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร กิจกรรมในพื้นที่ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่แก่คณะกรรมการได้

ทุกปี ให้คณะกรรมการประกาศแบ่งเขตเลือกตั้งและกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง และให้เขตเลือกตั้งและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นไปตามประกาศนั้นจนกว่าจะมีการประกาศใหม่

8. ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายนี้ ให้คณะกรรมการมีสิทธิขอให้หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดตามอำนาจหน้าที่ หรือถ้าเห็นว่ากรณีนั้นเป็นการกระทำผิดทางวินัย ให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยของผู้นั้นดำเนินการต่อไป หรือถ้าเห็นว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา ให้แจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นในทางแพ่ง ทางอาญา ทางปกครองหรือลักษณะอื่นใดเกี่ยวกับการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ ในการดำเนินคดี ให้คณะกรรมการมีอำนาจร้องขอให้พนักงานอัยการ หรือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทนได้

9. ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้ .

- 1) เรียกให้หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือมีความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจง หรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณา หรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณา
- 2) เรียกให้ผู้ร้องเรียนมาชี้แจงประกอบคำร้องเรียน หรือนำพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา
- 3) เรียกให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ส่ง วัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นเพื่อประกอบการพิจารณา
- 4) เข้าไปตรวจสอบสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการร้องเรียน โดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ ครอบครองสถานที่ทราบล่วงหน้าในเวลาอันสมควร
- 5) เข้าไปตรวจตราในที่เลือกตั้งหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้
- 6) ขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐมาช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ตามที่เห็นเป็นการเหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับ บัญชาของผู้นั้นแล้ว

10. ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์กร เอกชนซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายและทำ หน้าที่ช่วยสอดส่องดูแลและสนับสนุนให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม การแต่งตั้ง การดำเนินงาน การปกครองบังคับบัญชา การรักษาวินัย การยุบเลิก ค่าใช้จ่ายและ ค่าตอบแทนของบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์กรเอกชนดังกล่าว ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะ กรรมการกำหนด

11. ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้ ให้กรรมการการเลือกตั้ง อนุกรรมการที่คณะ กรรมการแต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ได้รับมอบหมาย และผู้ได้รับแต่งตั้ง เป็นเจ้าพนักงานตาม ประมวลกฎหมายอาญา

12. ให้มีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่สังกัดหน่วยงานใด โดยมีประธานกรรมการการ เลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของสำนักงาน

13. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของ คณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ
- 2) ศึกษาและสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- 3) เผยแพร่วิชาการและให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชน ที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 4) รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง หรือเกี่ยวกับการทุจริต หรือประพฤติมิชอบในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อสนองต่อคณะกรรมการ
- 5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

14. ให้มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และจะให้มีรองเลขาธิการ หรือผู้ช่วยเลขาธิการ หรือมีทั้งรองเลขาธิการและผู้ช่วยเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากเลขาธิการได้

รองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการมีอำนาจหน้าที่ตามที่เลขาธิการกำหนดหรือมอบหมาย

15. ให้คณะกรรมการเป็นผู้แต่งตั้งเลขาธิการ รองเลขาธิการ หรือผู้ช่วยเลขาธิการ

16. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง” ประกอบด้วยประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นประธาน กรรมการการเลือกตั้ง 2 คน ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาบริหารงานบุคคล สาขาการจัดการองค์การ และสาขากฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งเลือกขึ้นสาขาละ 1 คน และเลขาธิการเป็นกรรมการ

ให้เลขาธิการเป็นเลขานุการคณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง และให้แต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี

การที่นายกรัฐมนตรีจะสั่งหรือแต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ไปปฏิบัติราชการในกระทรวง ทบวง กรมอื่น ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการ และต้องได้รับความยินยอมจากข้าราชการผู้นั้นด้วย

17. นอกจากการมอบอำนาจให้แก่กรรมการแล้ว คณะกรรมการอาจมอบอำนาจในการบังคับบัญชาสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการดำเนินการทางวินัยบางกรณีให้แก่ประธานกรรมการหรือกรรมการคนหนึ่งคนใดก็ได้

18. ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาทะเบียนประวัติ และการควบคุมเกษียณอายุของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

19. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งอำนาจหน้าที่ในการอนุมัติ อนุญาต หรือให้ความเห็นชอบของปลัดกระทรวง หรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือคณะรัฐมนตรี ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเลขาธิการหรือคณะกรรมการ แล้วแต่กรณี

20. ในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการเสนองบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อรัฐสภา

งบประมาณรายจ่ายประจำปีที่เสนอต่อรัฐสภา ต้องจัดให้มีคำชี้แจงเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะ และให้สำนักงบประมาณนำงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งผนวกเข้ากับงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสนอต่อรัฐสภาโดยมิให้ตัดทอนรายการใด

ให้ประธานกรรมการหรือกรรมการการเลือกตั้งที่ประธานกรรมการมอบหมายและเลขาธิการมีสิทธิเข้าชี้แจงงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้

ในกรณีที่มิได้ใช้จ่ายในการเลือกตั้งมากกว่าที่ประมาณการไว้ คณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากงบประมาณประจำปีนั้น

21. เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการหรือในการติดตามดูแลโดยทั่วไป สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาอาจมีมติให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการชี้แจงเป็นหนังสือ หรือมาชี้แจงด้วยวาจา หรือส่งเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการพิจารณา รายงานประจำปีของคณะกรรมการหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการได้ และในกรณีมีเหตุอันควรจะมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานก็ได้

22. ผู้ใดไม่มาให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นใดที่เรียกหรือสั่งให้ส่ง หรือไม่อำนวยความสะดวกในการเข้าไปตรวจสอบสถานที่ ต้องระวางโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

23. ผู้ใดฝ่าฝืน หรือขัดขวางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ อนุกรรมการ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนผู้ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติงาน ต้องระวางโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

24. ผู้ใดฝ่าฝืนคำขอของคณะกรรมการโดยไม่มีเหตุอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

25. ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนแทน ก.พ. และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ ก.พ. ตลอดจนมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำการใด ๆ แทน ยกเว้นการออกกฎก.พ. หรือการตีความวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว ให้อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กรม เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

26. ระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเริ่มควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ต้องไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

บทที่ 5

ตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจจะนำมาร่างเป็นตัวอย่างร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เป็น 3 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หมวด 3 บทกำหนดโทษ

บทเฉพาะกาล

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พ.ศ. ...

หลักการ

ให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เหตุผล

เนื่องจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กำหนดให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พ.ศ.

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

.....

.....

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ...”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 บรรดาบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งอื่น ในส่วนที่ได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้
“ประธานกรรมการการเลือกตั้ง” หมายความว่า ประธานกรรมการการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีที่ไม่มีประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานกรรมการการเลือกตั้งไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้หมายความถึงผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติราชการแทนประธานกรรมการการเลือกตั้ง

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง

“ประธานกรรมการ” หมายความว่า ประธานกรรมการการเลือกตั้ง
“รองประธานกรรมการ” หมายความว่า รองประธานกรรมการการเลือกตั้ง
“เลือกตั้ง” หมายความว่า เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี
“สมาชิกสภาท้องถิ่น” หมายความว่า สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต สมาชิกสภาเมือง กรรมการสุขาภิบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นอื่นใดตามที่จะได้มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น
“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
“รองเลขาธิการ” หมายความว่า รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
“ผู้ช่วยเลขาธิการ” หมายความว่า ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 6 การสรรหา การแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรา 7 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการการเลือกตั้งมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม และถ้ารองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม มีเลขาธิการเป็นเลขานุการในที่ประชุม

ในการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ในการประชุม ถ้ามีการพิจารณาเรื่องที่กรรมการการเลือกตั้งผู้มีส่วนได้เสียกรรมการผู้นั้นไม่มีสิทธิเข้าประชุม

การประชุมคณะกรรมการ นอกจากที่ได้กำหนดไว้ในมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด หรือกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา 8 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(2) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายให้การดำเนินการเลือกตั้งตาม (1) สัมฤทธิ์ผล

(3) สืบสวนสอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตาม (1)

(4) มีคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อตรวจสอบพบข้อบกพร่องหรือมีผู้ร้องเรียน

(5) สั่งเปิดหีบเลือกตั้ง เพื่อตรวจสอบจำนวนบัตรกับจำนวนผู้ที่ลงชื่อมาลงคะแนนก่อนเวลาปิดการลงคะแนน หรือสั่งไม่ให้นำผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งที่สงสัยว่ามีการทุจริตไปรวมกับหน่วยเลือกตั้งอื่นเป็นผลรวมของเขตเลือกตั้งนั้น เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้นไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(6) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(7) แบ่งเขตเลือกตั้ง จัดให้มีการทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และประกาศผลการเลือกตั้ง

(8) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการต่าง ๆ ให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งแต่งตั้งให้ช่วยปฏิบัติราชการได้

(9) ศึกษาและเสนอแนะแนวทางและวิธีการปรับปรุงการดำเนินการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและการประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง รวมทั้งแนวทางในการรณรงค์ ส่งเสริม และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(10) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา

(11) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา 9 ในกรณีที่คณะกรรมการ ขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด ให้บุคคลหรือหัวหน้าหน่วยงานที่คณะกรรมการร้องขอ ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามระยะเวลาดังกล่าวโดยพลัน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อราชการ

มาตรา 10 ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการและพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนคณะกรรมการได้

ให้อนุกรรมการได้รับคำตอบแทนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเลือกตั้งให้เกิดความสุจริตและเที่ยงธรรมคณะกรรมการอาจขอให้หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรเอกชน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร กิจกรรมในพื้นที่ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่แก่คณะกรรมการได้

ทุกปี ให้คณะกรรมการประกาศแบ่งเขตเลือกตั้งและกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง และให้เขตเลือกตั้งและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นไปตามประกาศนั้นจนกว่าจะมีการประกาศใหม่

มาตรา 12 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการมีสิทธิขอให้หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดตามอำนาจหน้าที่ หรือถ้าเห็นว่ากรณีนั้นเป็นการกระทำผิดทางวินัย ให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยของผู้นั้นดำเนินการต่อไป หรือถ้าเห็นว่าเป็นการทำความผิดทางอาญา ให้แจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นในทางแพ่ง ทางอาญา ทางปกครองหรือลักษณะอื่นใดเกี่ยวกับการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ ในการดำเนินคดีให้คณะกรรมการมีอำนาจร้องขอให้พนักงานอัยการ หรือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทนได้

มาตรา 13 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เรียกให้หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือมีความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจง หรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณาหรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา

(2) เรียกให้ผู้ร้องเรียนมาชี้แจงประกอบคำ ร้องเรียน หรือนำพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา

(3) เรียกให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อย คำ หรือมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นเพื่อประกอบการพิจารณา

(4) เข้าไปตรวจสอบสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการร้องเรียน โดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ทราบล่วงหน้าในเวลาอันสมควร

(5) เข้าไปตรวจตราในที่เลือกตั้งหรือสภา ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งได้

(6) ขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐมา ช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ตามที่เห็นเป็นการ เหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นแล้ว

มาตรา 14 ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์กรเอกชนซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายและทำหน้าที่ช่วยสอดส่องดูแลและสนับสนุน ให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม

การแต่งตั้ง การดำเนินงาน การปกครองฯ ฉบับปัญหา การรักษาวินัย การยุบเลิก ค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนของบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์ กรเอกชนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 15 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการการเลือกตั้ง อนุกรรมการที่คณะกรรมการแต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ใ้ รับมอบหมายตามมาตรา 12 และผู้ได้รับแต่งตั้งตามมาตรา 14 เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด 2

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 16 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่ากระทรวงตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่สังกัดหน่วยงานใด โดยมีประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของสำนักงาน

มาตรา 17 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ

(2) ศึกษาและสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

(3) เผยแพร่วิชาการและให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชน ที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(4) รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง หรือเกี่ยวกับการทุจริต หรือประพฤติมิชอบในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อสนองต่อคณะกรรมการ

(5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา 18 ให้มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งและจะให้มีรองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการ หรือมีทั้งรองเลขาธิการและผู้ช่วยเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากเลขาธิการได้

รองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการมีอำนาจหน้าที่ตามที่เลขาธิการกำหนดหรือมอบหมาย

มาตรา 19 ให้คณะกรรมการเป็นผู้แต่งตั้งเลขาธิการ รองเลขาธิการ หรือผู้ช่วยเลขาธิการ

มาตรา 20 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง” ประกอบด้วยประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นประธาน กรรมการการเลือกตั้งสองคน ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาบริหารงานบุคคล สาขาการจัดการองค์การ และสาขากฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งเลือกขึ้นสาขาละหนึ่งคน ให้เลขาธิการเป็นกรรมการ

ให้เลขาธิการเป็นเลขานุการคณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง และให้แต่งตั้งข้าราชการ
ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยเลขานุการ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี
ให้นำมาตรา 7 มาใช้บังคับแก่การประชุมคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งด้วยโดยอนุโลม
การที่นายกรัฐมนตรีจะสั่งหรือแต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
ให้ไปปฏิบัติราชการในกระทรวง ทบวง กรมอื่น ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการและต้อง
ได้รับความยินยอมจากข้าราชการผู้นั้นด้วย

มาตรา 21 นอกจากการมอบอำนาจให้แก่อนุกรรมการแล้ว คณะกรรมการอาจมอบอำนาจ
ในการบังคับบัญชาสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการดำเนินการทางวินัยบางกรณีให้แก่
ประธานกรรมการหรือกรรมการคนหนึ่งคนใดก็ได้

มาตรา 22 ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาทะเบียน
ประวัติ และการควบคุมเกษียณอายุของราชการในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 23 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของสำนักงานคณะกรรมการการเลือก
ตั้งอำนาจหน้าที่ในการอนุมัติ อนุญาต หรือให้ความเห็นชอบของปลัดกระทรวง หรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัด
หรือคณะรัฐมนตรี ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเลขาธิการหรือคณะกรรมการ แล้วแต่กรณี

มาตรา 24 ในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือก
ตั้ง ให้คณะกรรมการเสนองบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อรัฐสภา

งบประมาณรายจ่ายประจำปีที่เสนอต่อรัฐสภา ต้องจัดให้มีคำชี้แจงเกี่ยวกับงบประมาณราย
จ่ายประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะ และให้สำนักงบประมาณนำงบ
ประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งผนวกเข้ากับงบประมาณรายจ่าย
ประจำปีเสนอต่อรัฐสภาโดยมิให้ตัดทอนรายการใด

ให้ประธานกรรมการหรือกรรมการการเลือกตั้งที่ประธานกรรมการมอบหมายและเลขาธิการมี
สิทธิเข้าชี้แจงงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของสำนักงานคณะ
กรรมการการเลือกตั้งต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้

ในกรณีที่มีค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมากกว่าที่ประมาณการไว้ คณะกรรมการอาจขอให้คณะ
รัฐมนตรีอนุมัติค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากงบประมาณประจำปีนั้น

มาตรา 25 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการหรือในการ
ติดตามดูแลโดยทั่วไป สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาอาจมีมติให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หรือคณะกรรมการชี้แจงเป็นหนังสือ หรือมาชี้แจงด้วยวาจา หรือส่งเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการได้ และในกรณีมีเหตุอันควรจะมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานก็ได้

หมวด 3
บทกำหนดโทษ

มาตรา 26 ผู้ใดไม่มาให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นใดที่เรียกหรือสั่งให้ส่งตามมาตรา 13 (1) (2) หรือ (3) หรือไม่อำนวยความสะดวกในการเข้าไปตรวจสถานที่ตามมาตรา 13 (4) และ (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 27 ผู้ใดฝ่าฝืน หรือขัดขวางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอนุกรรมการ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมาย ตลอดจนผู้ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติงาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 28 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 โดยไม่มีเหตุอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา 29 ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม ให้คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนแทน ก.พ. และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ ก.พ. ตลอดจนมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำการใด ๆ แทน ยกเว้นการออกกฎ ก.พ. หรือการตีความวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว ให้อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กรม เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

มาตรา 30 ระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเริ่มควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- “การเลือกตั้งในฟิลิปปินส์ : อนาคตเศรษฐกิจและการเมืองในมือประชาชน”. สรุปข่าวธุรกิจ (1-15 มีนาคม 2535) : 25-36.
- กระทรวงมหาดไทย. รายงานการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2526.
- กรมล ทงธรรมาชาติ (แปล). อินเดียในระบบการเมืองปัจจุบัน : เอเชีย ของวอร์ด และแมคริตซ์. ม.ป.ท., 2510.
- กรมล ทงธรรมาชาติ. “สาธารณรัฐอินเดีย”. ใน กรมล ทงธรรมาชาติ และคณะ. การเมืองการปกครองเอเชียโดยเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- กรมล ทงธรรมาชาติ. “การเมืองการปกครองของอินเดีย”. ใน สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.
- กนก วงษ์ตระหง่าน. การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. เทศาภิบาลฉบับพิเศษ : เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 กรกฎาคม 2538. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2538.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 17 พฤศจิกายน 2539. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2540.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. รายงานการดำเนินงานของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2519.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. รายงานผลการสัมมนากรรมการบริหาร-สมาชิกพรรคการเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิ. ม.ป.ท., ม.ป.ป..
- กฤษฎา ทองธรรมาชาติ. “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม พ.ศ.2535. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเฮลโล่การพิมพ์, 2535.
- คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. “คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ”. รายงานการวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2538.
- “คณะกรรมการการเลือกตั้งของแอฟริกาใต้”. วิจัยกร (28 เมษายน 2537) : 13.
- คมกริช วัฒนเสถียร. ผู้แทนที่เด็ด ที่เด็ดผู้แทน. กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2527.

- ถาวร เกียรติทับทิว และคณะ. “รายงานการวิจัยเรื่องปัญหากฎหมายเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งในจังหวัดสงขลา”. รัฐสภาสาร 6 (มิถุนายน 2530) : 2-34.
- ไทยรัฐ (20 มีนาคม 2535) : 16.
- ธงชัย วินิจจะกุล. การเมืองเรื่องการกำหนดเขตเลือกตั้ง กรณีการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร เขต 12 และ 13 ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2531. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2531.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. “กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน”. วารสารนิติศาสตร์ 17 (กันยายน 2530) : 20-22.
- ประณต นันทิยะกุล. “การเมืองการปกครองของมาเลเซีย”. ใน สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.
- มุสสดี สัตยมานะ. ฟิลิปปินส์ : จากอาณานิคมสู่เผด็จการประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529.
- ฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. คู่มือการสอดส่องพฤติกรรมทุจริตเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์, 2535.
- ไพฑูรย์ บุญวัฒน์. การจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เคสดีไทย จำกัด, 2538.
- ไพโรจน์ ชัยนาม. รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2479
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2490
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2494
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2499
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511
- พรชัย เลื่อนฉวี. “มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตและชื่อเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”. รายงานผลการวิจัย หุมนมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2534.
- รายงานผลการวิจัยเบื้องต้น. เรื่องการชื่อเสียงเลือกตั้งที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ. ม.ป.ท., ม.ป.ป..
- วิทยา นภาศิริกุลกิจ. แนวคำบรรยายระบบการเมืองอังกฤษ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2515.
- สาโรช คัชมาตย์. “การบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512

- (ศึกษาเฉพาะกรณีของการบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนของราชการบริหารส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย)". วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางรัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2512.
- สีดา สอนศรี. การเมืองในฟิลิปปินส์ 1986-1992. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง. "ระบบเลือกตั้งและรัฐสภาของเยอรมนี". รัฐสภาสาร 38 (ธันวาคม 2529) : 3-58.
- สุรียา ศรีตะบุตร. "ปัญหาทางกฎหมายขององค์กรกลางในการสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง". วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2538.
- สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย. ข้อสังเกตและเหตุผลประกอบข้อยุติในการสัมมนาทางวิชาการกฎหมายเกี่ยวกับ "การเลือกตั้ง 2521". กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, 2521.
- สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย. "รายงานการศึกษาเกี่ยวกับการซื้อคะแนนเสียงและการทุจริตในการเลือกตั้ง : ข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย". เมษายน 2532.
- หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0314/ว.2 เรื่องการปฏิบัติตนของข้าราชการ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ลงวันที่ 2 มกราคม พ.ศ.2512 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด
- อัครเมศวร์ ทองนวล. "ตัวแบบคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งของไทย". เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "ตัวแบบระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย" ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กันยายน 2533.
- อาภัสรา จินตะพัฒน์. "รูปแบบและฐานะขององค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร". วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- อิสระ สุวรรณบล และคณะ. กลไกการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535.
- อรอนงค์ วัจนะพุกกะ. กระบวนการวิชาการเมืองเอเชีย 2. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป..

ภาษาอังกฤษ

Central Office of Information, ed., Parliamentary Elections in Britain. London : Biyme Press, 1970.

Frederica M. Bunge. Area Handbook Series Malaysia : A Country Study. Foreign Area Studies :

- The American University, 1984.
- Lorenzo M. Tanada and Francisco Careon. Political Law of the Philippines, Manila : Phoenix Press, 1961.
- N.S. Gehlot. Election and Electoral Administration in india, New Delhi : Deep&Deep Publication, 1992.
- Reperto G. Martin And Melvyn S. Martin. Administrative Law of Public Officers and Election Law, Manila : Premium Book Store, 1973.
- "The FEC and Campaign Financial Law Federal Election Commission". Annual Report 1991. Washington D.C. : The Commission Information Service, 1992.
- The Constitution of India 1986, Article 324.
- The 1978 Constitution of Philippines, C. The Commission on Election, Section 1-4.
- Tun Mohamed Suffian, ed.. The Constitution of Malaysia-Its Development : 1975-1977. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1978.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

พระราชบัญญัติ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง
พ.ศ. 2540

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2540
เป็นปีที่ 52 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.
2540”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 บรรดาบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งอื่น ในส่วนที่ได้บัญญัติไว้
แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้
“ประธานรัฐสภา” หมายความว่า ประธานรัฐสภาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐ
ธรรมนูญบัญญัติให้มีสภานิติบัญญัติสภาเดียว ให้หมายความถึงประธานแห่งสภานั้น และในกรณีที่ไม่มี
มีประธานรัฐสภา ประธานรัฐสภาไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้หมายความถึงผู้มีอำนาจ
หน้าที่ปฏิบัติราชการแทนประธานรัฐสภา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง

“ประธานกรรมการ” หมายความว่า ประธานกรรมการการเลือกตั้ง

“รองประธานกรรมการ” หมายความว่า รองประธานกรรมการการเลือกตั้ง

“เลือกตั้ง” หมายความว่า เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้
บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี

“สมาชิกสภาท้องถิ่น” หมายความว่า สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขตของกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเมืองพัทยา กรรมการสภาภิบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นอื่นใดตามที่จะได้มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น

“อนุบัญญัติ” หมายความว่า กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติ หรือบทบัญญัติอื่นใดที่มีศักดิ์ต่ำกว่าพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกา

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“รองเลขาธิการ” หมายความว่า รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“ผู้ช่วยเลขาธิการ” หมายความว่า ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้ประธานรัฐสภารักษาราชการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 6 ให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งคณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการการเลือกตั้งจำนวนเก้าคนซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นตามคำแนะนำของสภาผู้แทนราษฎรจากผู้ซึ่งได้รับการคัดเลือกตามมาตรา 7

มติของสภาผู้แทนราษฎรในการถวายคำแนะนำให้แต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ให้ประธานรัฐสภาแจ้งให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้ง

ให้เลขาธิการเป็นเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 7 ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 8 ซึ่งเหมาะสมได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการการเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงการได้มาซึ่งผู้มีความเป็นธรรมและมีความรู้ในการดำเนินการเลือกตั้ง

เมื่อพิจารณาคัดเลือกกรรมการการเลือกตั้งได้ตามจำนวนที่จะมีการแต่งตั้งแล้ว ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรร่วมกันเสนอรายชื่อต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณา

มาตรา 8 กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (4) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
- (5) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น
- (6) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา
- (7) ไม่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น
- (8) ไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือที่ปรึกษาของพรรคการเมือง ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนได้รับการคัดเลือกตามมาตรา 7
- (9) ไม่ติดยาเสพติดให้โทษ
- (10) ไม่เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
- (11) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (12) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
- (13) ไม่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา
- (14) ไม่เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (15) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (16) ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (17) ไม่เคยถูกวุฒิสภา หรือสภาผู้แทนราษฎร มีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ

มาตรา 9 กรรมการการเลือกตั้งต้อง

- (1) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หรือหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานนั้น หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐหรือหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม
- (2) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

มาตรา 10 กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละหกปีนับแต่วันที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้ว จะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการการเลือกตั้งอีกไม่ได้

มาตรา 11 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 10 กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (4) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 8
- (5) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 9
- (6) สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะมีความประพฤติเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง บกพร่องในหน้าที่อย่างร้ายแรง หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริต

มาตรา 12 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ให้พิจารณาว่ากรรมการการเลือกตั้งผู้ใดมีกรณีตามมาตรา 11 (5) หรือ (6) และต้องพ้นจากตำแหน่ง

ในการพิจารณาดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจำนวนเจ็ดคน ซึ่งอย่างน้อยให้พิจารณาแต่งตั้งจากกรรมการร่างกฎหมายหนึ่งคน ผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการตุลาการตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหนึ่งคน ผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการอัยการตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอัยการพิเศษฝ่ายหนึ่งคน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็นว่ากรรมการการเลือกตั้งมีกรณีต้องพ้นจากตำแหน่งหรือไม่

ในการพิจารณาสอบสวนกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการวิสามัญและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือสั่งให้บุคคลใด ๆ มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น หรือสั่งให้บุคคลใด ๆ ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นเพื่อประกอบการพิจารณาได้

มติของสภาผู้แทนราษฎรว่ากรรมการการเลือกตั้งมีกรณีต้องพ้นจากตำแหน่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร และให้มีผลให้กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งตั้งแต่สภาผู้แทนราษฎรมีมติ

มาตรา 13 ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้มีการแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างอย่างช้าไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่างลง และให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน กำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุม

มาตรา 14 ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งดำรงตำแหน่งครบวาระแล้ว แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งขึ้นใหม่ ให้กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งขึ้นใหม่ แต่ต้องแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งขึ้นใหม่อย่างช้าไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันครบวาระ และให้นำบทบัญญัติมาตรา 13 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 15 ให้กรรมการการเลือกตั้งเลือกกรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการและรองประธานกรรมการทุกครั้งที่มีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งทั้งคณะ หรือเมื่อตำแหน่งประธานกรรมการหรือรองประธานกรรมการว่างลง แล้วแต่กรณี

มาตรา 16 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการการเลือกตั้งมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม และถ้ารองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

ในการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ในการประชุม ถ้ามีการพิจารณาเรื่องที่กรรมการการเลือกตั้งผู้ใดมีส่วนได้เสีย กรรมการการเลือกตั้งผู้นั้นไม่มีสิทธิเข้าประชุมในเรื่องนั้น

การประชุมคณะกรรมการ นอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 17 ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งดังต่อไปนี้

(1) กำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้ง

(2) กำหนดการแบ่งเขตเลือกตั้งหรือกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งของเขตเลือกตั้ง
ในกรณีที่การเลือกตั้งนั้นมีกฎหมายกำหนดให้มีการแบ่งเขตเลือกตั้งหรือกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับ
เลือกตั้งของเขตเลือกตั้ง

(3) ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่
เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งไปดำเนินการเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาหรือออกอนุบัญญัติหรือปฏิบัติ
ต่อไป และคณะกรรมการจะกำหนดให้การเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาหรือการออกอนุบัญญัติหรือ
การปฏิบัติในเรื่องใดจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการก่อนก็ได้

(4) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับบริการที่รัฐจะจัดให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในการหาเสียงเลือก
ตั้งที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกพรรคการเมือง และ
ส่งเสริมให้มีการเลือกตั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและระบอบประชาธิปไตย ข้อกำหนดดังกล่าวให้คำนึงถึง
ความประหยัดและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติประกอบด้วย

(5) กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้มีอำนาจหน้าที่
ดูแลความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในการนี้ ให้มีอำนาจเรียกให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าวชี้
แจงข้อเท็จจริง หรือยับยั้งการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจนมีอำนาจที่จะสั่งให้ปฏิบัติตาม
กฎหมาย

(6) ตรวจสอบการลงคะแนน การนับคะแนน และการรวมคะแนนเลือกตั้งก่อนประกาศผล
การเลือกตั้ง ในการนี้ ให้มีอำนาจสั่งให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบหรือนับคะแนนใหม่ได้

(7) อนุมัติการประกาศผลการเลือกตั้ง

(8) ดูแลและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือบุคคลอื่น
ใด ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

(9) พิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือก
ตั้ง และมีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล
ใดที่เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการทุจริต หรือการประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง

(10) ศึกษาและเสนอแนะแนวทางและวิธีการปรับปรุงการดำเนินการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง
ตลอดจนเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและการประพฤติมิชอบในการเลือกตั้ง
รวมทั้งแนวทางในการรณรงค์ ส่งเสริม และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้
การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม

(11) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และ
วุฒิสภา

มาตรา 18 ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการและพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อ
พิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนคณะกรรมการได้

ให้อนุกรรมการได้รับคำตอบแทนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 19 เมื่อมีกรณีที่ต้องเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้นายกรัฐมนตรีสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกระทรวงมหาดไทยสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นผู้แจ้งถึงความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้มีการเลือกตั้งให้คณะกรรมการทราบโดยเร็ว และให้คณะกรรมการกำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้งโดยคำนึงถึงระยะเวลาที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนดด้วย

เมื่อมีการกำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 17 (1) แล้ว ให้ดำเนินการเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาหรือออกอนุบัญญัติหรือประกาศตามบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ในกรณีที่มีเหตุอันควรทำให้ไม่อาจดำเนินการให้มีการเลือกตั้งในวันที่คณะกรรมการกำหนดตามวรรคหนึ่งได้ ให้คณะกรรมการเปลี่ยนแปลงกำหนดวันเลือกตั้งและวันสมัครรับเลือกตั้งได้

เมื่อมีการกำหนดให้วันใดเป็นวันเลือกตั้งหรือวันสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ให้ผู้มีอำนาจดำเนินการเลือกตั้งดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น

มาตรา 20 เพื่อประโยชน์ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้เกิดความเป็นธรรม คณะกรรมการอาจขอให้กระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร กิจกรรมในพื้นที่ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่แก่คณะกรรมการได้

ทุกปี ให้คณะกรรมการประกาศแบ่งเขตเลือกตั้งและกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง และให้เขตเลือกตั้งและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นไปตามประกาศนั้นจนกว่าจะมีการประกาศใหม่

มาตรา 21 ในกรณีที่คณะกรรมการออกข้อกำหนดตามมาตรา 17 (3) และ (4) ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งดำเนินการเสนอเพื่อตราพระราชกฤษฎีกา หรือออกอนุบัญญัติหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดนั้น

ในกรณีมีข้อกำหนดให้ออกอนุบัญญัติในเรื่องใด ถ้าผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งไม่ดำเนินการออกอนุบัญญัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดดังกล่าว ให้คณะกรรมการมีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ข้อกำหนดนี้ให้มีผลใช้บังคับได้เสมือนหนึ่งเป็นอนุบัญญัติที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งหรือที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

มาตรา 22 การประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ

มาตรา 23 ในการควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินตามเงื่อนไขที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนดตามมาตรา 17 (8) ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการอย่างน้อยคณะหนึ่ง

เพื่อช่วยดำเนินการ และคณะอนุกรรมการดังกล่าวต้องประกอบด้วยผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย การเงิน และการบัญชี

มาตรา 24 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 17 ให้คณะกรรมการมีสิทธิขอให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดตามอำนาจหน้าที่ หรือถ้าเห็นว่ากรณีนั้นเป็นการกระทำผิดทางวินัย ให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยของผู้นั้นดำเนินการต่อไป หรือถ้าเห็นว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา ให้แจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือมีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินัยจรรยาบรรณวิชาชีพ หรือฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในทางแพ่ง ทางอาญา ทางปกครอง หรือลักษณะอื่นใดเกี่ยวกับการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ ในการดำเนินคดี ให้คณะกรรมการมีอำนาจร้องขอให้พนักงานอัยการหรือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทนได้

มาตรา 25 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เรียกให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณา หรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณา

(2) เรียกให้ผู้ร้องเรียนมาชี้แจงประกอบคำร้องเรียนหรือนำพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา

(3) เรียกให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่น เพื่อประกอบการพิจารณา

(4) เข้าไปตรวจสถานที่ที่เกี่ยวกับเรื่องที่มีการร้องเรียนโดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ทราบล่วงหน้าในเวลาอันสมควร

(5) เข้าไปตรวจตราในที่เลือกตั้งหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้

(6) ขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐมาช่วยปฏิบัติงานในสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ตามที่เห็นเป็นการเหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นแล้ว

มาตรา 26 ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้ทำหน้าที่ช่วยสอดส่องดูแลและสนับสนุนให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม

การแต่งตั้ง การดำเนินการ การยุบเลิก ค่าใช้จ่าย และค่าตอบแทนของบุคคลหรือคณะบุคคลตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 27 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการการเลือกตั้ง อนุกรรมการ
ที่คณะกรรมการแต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ได้รับมอบหมายตามมาตรา 24 และผู้ได้รับแต่งตั้งตาม
มาตรา 26 เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด 2

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 28 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วย
ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่สังกัดหน่วยงานใด และอยู่ในบังคับบัญชาของคณะกรรมการ

มาตรา 29 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไป
ของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ
งานของคณะกรรมการ
- (2) ศึกษาและสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- (3) เผยแพร่วิชาการและให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (4) รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้มี
อำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้งหรือเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
เลือกตั้ง การทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง พรรคการเมือง
หรือบุคคลอื่นใด เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ
- (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา 30 ให้มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ
ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และจะให้ มีรอง
เลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการ หรือมีทั้งรองเลขาธิการและผู้ช่วยเลขาธิการ เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ
และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากเลขาธิการก็ได้

รองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการมีอำนาจหน้าที่ตามที่เลขาธิการกำหนดหรือมอบหมาย

มาตรา 31 ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง” ประกอบด้วย ประธานกรรมการเป็นประธาน กรรมการการเลือกตั้งสองคน ซึ่งคณะกรรมการมอบหมาย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาการบริหารงานบุคคล สาขาการจัดการองค์การและสาขากฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการเลือกขึ้นสาขาละหนึ่งคน และเลขาธิการเป็นกรรมการ

ให้เลขาธิการเป็นเลขานุการคณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง และให้แต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และให้นำมาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 13 และมาตรา 14 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำมาตรา 16 มาใช้บังคับแก่การประชุมคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งด้วยโดยอนุโลม

ให้คณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนแทน ก.พ. และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ ก.พ. ตลอดจนมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำการใด ๆ แทน ยกเว้นการออกกฎ ก.พ. และการตีความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว ให้อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเจ้าสังกัด เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ และอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กรม เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้าราชการการเลือกตั้ง

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย การที่นายกรัฐมนตรีจะสั่งหรือแต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ไปปฏิบัติราชการในกระทรวง ทบวง กรมอื่น ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการ และต้องได้รับความยินยอมจากข้าราชการผู้นั้นด้วย

มาตรา 32 การแต่งตั้งเลขาธิการต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามลำดับ

การบรรจุให้บุคคลดำรงตำแหน่งระดับ 9 ขึ้นไป ในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้เลขาธิการเป็นผู้สั่งบรรจุเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการแล้ว

มาตรา 33 นอกจากการมอบอำนาจให้แก่อนุกรรมการแล้ว คณะกรรมการอาจมอบอำนาจในการบังคับบัญชาสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการดำเนินการทางวินัยบางกรณีให้แก่ประธานกรรมการก็ได้

มาตรา 34 ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาทะเบียนประวัติและการควบคุมเกษียณอายุของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 35 ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติ อนุญาต หรือให้ความเห็นชอบของปลัดกระทรวง หรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัด
หรือคณะรัฐมนตรี ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

มาตรา 36 ให้คณะกรรมการเสนองบประมาณรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการการเลือก
ตั้งต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือร่าง
พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่คณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณ
รายจ่ายเพิ่มเติมของสำนักงานงบประมาณ คณะกรรมการมีสิทธิทักท้วงโดยรายงานไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อ
วินิจฉัย

ผลการวินิจฉัยของคณะรัฐมนตรีตามวรรคสองให้บันทึกไว้ในรายงานการเสนอร่างพระราช
บัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมต่อสภาผู้แทน
ราษฎรและวุฒิสภา และให้ประธานกรรมการหรือกรรมการการเลือกตั้งที่ประธานกรรมการมอบหมาย
และเลขาธิการมีสิทธิเข้าชี้แจงงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของสำนัก
งานคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้

มาตรา 37 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
หรือในการติดตามดูแลโดยทั่วไป สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาอาจมีมติให้สำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้งหรือคณะกรรมการชี้แจงเป็นหนังสือ หรือมาชี้แจงด้วยวาจา หรือส่งเอกสารหลักฐานเกี่ยว
กับการพิจารณารายงานประจำปีของคณะกรรมการ หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้งหรือคณะกรรมการได้ และในกรณีมีเหตุอันควรจะมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติ
งานก็ได้

หมวด 3

บทกำหนดโทษ

มาตรา 38 ผู้ใดไม่มาให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นใดที่เรียกหรือ
สั่งให้ส่งตามมาตรา 12 วรรคสาม หรือมาตรา 25 (1) (2) หรือ (3) หรือไม่อำนวยความสะดวกใน
การเข้าไปตรวจในสถานที่ตามมาตรา 25 (4) และ (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับ
ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา 39 ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี และผู้นำฝ่ายค้าน ในสภาผู้แทนราษฎร คัดเลือกผู้ซึ่งเหมาะสมได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการการเลือกตั้งตามจำนวนที่กำหนดในมาตรา 6 และเสนอรายชื่อต่อสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่ชักช้า แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสี่สิบห้าวัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 40 ในกรณีที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ไว้ด้วยนั้น มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 17 (1) มาใช้บังคับ

มาตรา 41 เมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ให้ประธานรัฐสภากำหนดวันเพื่อให้กรรมการการเลือกตั้งมาประชุมเป็นครั้งแรก การดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่กระทำไปแล้วก่อนวันประชุมดังกล่าว ให้เป็นอันใช้ได้ แต่การดำเนินการต่อไป ให้อยู่ในการควบคุมดูแลของคณะกรรมการตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

ในระยะเริ่มแรก ให้ประธานรัฐสภาจัดให้มีสถานที่และข้าราชการสังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรหรือสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาจำนวนหนึ่ง เพื่อช่วยปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการเป็นการชั่วคราวได้ ตามความเหมาะสม

มาตรา 42 ในกรณีที่มีการเลือกตั้งก่อนที่จะมีประกาศกำหนดเขตเลือกตั้งตามมาตรา 20 ให้คณะกรรมการมีอำนาจประกาศกำหนดการแบ่งเขตการเลือกตั้งและจำนวนผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งคราวนั้นเป็นการเฉพาะได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่สมควรให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้บริสุทธิ์และยุติธรรม และเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาระบบการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรมเช่นเดียวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก 2

พระราชบัญญัติ
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2522*

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2522
เป็นปีที่ 34 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร พ.ศ. 2522”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 บรรดาบทกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับอื่นใดซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราช
บัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

*แก้ไขเพิ่มเติมโดย

1. พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523
2. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2522 พ.ศ. 2526
3. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2529
4. พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535
5. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“หน่วยเลือกตั้ง” หมายความว่า ท้องถิ่นที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้ง

“ที่เลือกตั้ง” หมายความว่า สถานที่ที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้ง และให้หมายความรวมถึงบริเวณที่กำหนดขึ้นโดยรอบที่เลือกตั้ง

“วันเลือกตั้ง” หมายความว่า วันที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้ง

“เขตเลือกตั้ง” หมายความว่า ท้องที่ซึ่งจัดเป็นเขตอันจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

“ผู้สมัคร” หมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

“ผู้เลือกตั้ง” หมายความว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

“ผู้ว่าราชการจังหวัด” (ยกเลิกความเดิมทั้งหมด)

“นายอำเภอ” หมายความว่า รวมถึง ผู้อำนวยการเขตและปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

“นายกเทศมนตรี” หมายความว่า รวมถึง ปลัดเมืองพัทยา

“กำนัน” หมายความว่า รวมถึง หัวหน้าแขวง

“ศาลากลางจังหวัด” หมายความว่า รวมถึง ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

“ที่ว่าการอำเภอ” หมายความว่า รวมถึง สำนักงานเขตและที่ว่าการกิ่งอำเภอ

“สำนักงานเทศบาล” หมายความว่า รวมถึง ศาลาว่าการเมืองพัทยา

“ที่ทำการกำนัน” หมายความว่า รวมถึง ที่ทำการหัวหน้าแขวง

“จังหวัด” หมายความว่า รวมถึง กรุงเทพมหานคร

“อำเภอ” หมายความว่า รวมถึง เขต และกิ่งอำเภอ

“เทศบาล” หมายความว่า รวมถึง เมืองพัทยา

“ตำบล” หมายความว่า รวมถึง แขวง

มาตรา 4 ทวิ บรรดาอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีกรุงเทพมหานครให้เป็นอำนาจหน้าที่ของปลัดกรุงเทพมหานคร และให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติการแทนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ในกรณีที่ปลัดกรุงเทพมหานครไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีอำนาจกล่าวโทษ และให้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยแทนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงหรือระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงหรือระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1
บททั่วไป

มาตรา 6 เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เกณฑ์การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ถ้าการเลือกตั้งนั้นเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น
- (2) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี
- (3) จำนวนเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละเขต
- (4) จำนวนราษฎรของแต่ละเขตเลือกตั้ง และ
- (5) จำนวนอำเภอและตำบลรวมเป็นเขตเลือกตั้งแต่ละเขต

มาตรา 6 ทวิ การกำหนดเขตเลือกตั้งให้ถือตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้
ให้กำหนดท้องที่ทั้งหมดของอำเภออยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวกัน
ในกรณีที่ไม้อาจดำเนินการตาม (1) ได้ จะแยกตำบลของอำเภอหนึ่งไปรวมกับอีกเขตเลือกตั้งหนึ่งที่มีพื้นที่ติดต่อกันก็ได้ แต่ต้องไม่นำพื้นที่เพียงบางส่วนของตำบลหนึ่งไปรวมกับอีกเขตเลือกตั้งหนึ่ง

มาตรา 7 ในเขตเลือกตั้งใด ถ้ามีผู้สมัครไม่เกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีการเลือกตั้งได้ในเขตเลือกตั้งนั้น ให้ถือว่าผู้สมัครนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งโดยไม่ต้องทำการลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา 8 นายจ้างทั้งปวงต้องให้ความสะดวกพอสมควรแก่ลูกจ้าง ในอันที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง

บทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับแก่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 9 ผู้เลือกตั้งไม่จำเป็นต้องให้ถ้อยคำว่าตนได้ลงคะแนนเลือกตั้งหรือไม่ หรือลงคะแนนเลือกตั้งผู้ใด หรือพรรคการเมืองใด ไม่ว่าในกรณีใด

มาตรา 10 เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดแล้ว ไม่ให้นำมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 มาใช้บังคับสำหรับในกรณีที่น่าสั่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์แผ่นประกาศ หรือสิ่งอื่นมาโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง

การโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งต้องไม่กระทำโดยวิธี ทา ฟัน หรือระบายสี ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ณ ที่รั้ว กำแพง ผนังอาคาร สะพาน เสาไฟฟ้า หรือต้นไม้ บรรดาซึ่งเป็นทรัพย์สินของทางราชการ หรือ ณ บริเวณที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินทำป้ายห้ามปิดประกาศไว้ และต้องไม่กระทำโดยวิธีปิดประกาศ ณ ทรัพย์สินดังกล่าวของทางราชการที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล หรือบริเวณที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินทำป้ายห้ามปิดประกาศไว้

ในกรณีที่มีการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง อันเป็นการฝ่าฝืนวรรคสอง ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีอำนาจและหน้าที่ทำลาย ปกปิด ลบ หรือล้างข้อความ ภาพ หรือรูปรอยดังกล่าว แต่ในกรณีที่มีใช้ เป็นทรัพย์สินของทางราชการ เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะมีอำนาจดังกล่าวเมื่อได้รับคำร้องขอจากเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

มาตรา 10 ทวิ เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดแล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง กำหนดสถานที่เพื่อการปิดประกาศโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งไว้ตามสมควร

เมื่อมีการกำหนดสถานที่ตามวรรคหนึ่งแล้ว มิให้นำความในวรรคสองของมาตรา 10 มาใช้บังคับกับการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง โดยวิธีปิดประกาศสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ในสถานที่ที่ได้จัดไว้ให้

มาตรา 11 เมื่อได้มีประกาศระบุที่เลือกตั้งตามมาตรา 39 วรรคสอง แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดนำสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์แผ่นประกาศหรือสิ่งอื่นมาโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองภายในที่เลือกตั้ง

ในกรณีที่มีสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์แผ่นประกาศหรือสิ่งอื่นใดอันเป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองภายในที่เลือกตั้งอยู่แล้วก่อนหรือในวันเลือกตั้ง ให้เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน มีอำนาจและหน้าที่ทำลายปกปิด หรือนำออกไปไว้นอกที่เลือกตั้งดังกล่าว

มาตรา 12 นับตั้งแต่วันที่เวลา 18.00 นาฬิกา ของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวันจนถึงวันเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้ใดทำการโฆษณาไม่ว่าโดยวิธีใดอันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหรือทำด้วยประการใด อันเป็นการรบกวนหรือเป็นอุปสรรคแก่การเลือกตั้ง

มาตรา 13 นับตั้งแต่วันที่เวลา 18.00 นาฬิกา ของวันก่อนการเลือกตั้งหนึ่งวันจนถึงวันเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้ใด ขาย จำหน่าย แจกจ่าย หรือจัดเลี้ยงสุราทุกชนิดในเขตเลือกตั้ง

มาตรา 13 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดเล่น หรือจัดให้มีการเล่นการพนัน ชันต่อ ว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดแพ้หรือชนะ หรือได้คะแนนเท่าใด และได้รับเลือกตั้งหรือไม่ได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งจำนวนเท่าใด

มาตรา 14 ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิได้มีสัญชาติไทยกระทำการใดเพื่อประโยชน์แห่งการเลือกตั้งโดยประการที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง และห้ามมิให้เข้ามีส่วนช่วยเหลือในการเลือกตั้งด้วยประการใด ๆ ทั้งนี้ เว้นแต่การกระทำนั้นเป็นการช่วยราชการ หรือเป็นการประกอบอาชีพตามปกติโดยสุจริตของผู้นั้น

มาตรา 15 ห้ามมิให้ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเทศมนตรี นายกเมืองพัทยา เทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตร กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสุขาภิบาล หรือกรรมการสภาตำบล ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

มาตรา 15 ทวิ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรม ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ข้าราชการการเมือง นายกเทศมนตรี นายกเมืองพัทยา หรือเทศมนตรีกระทำการช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดโดยมิชอบ ให้แจ้งต่อบุคคลดังกล่าวนั้นให้ยุติหรือระงับการกระทำในลักษณะดังกล่าว ถ้าไม่เชื่อฟังให้แจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมาย

(2) ในกรณีที่บุคคลตามมาตรา 15 นอกจากบุคคลตาม (1) มีพฤติการณ์ฝักใฝ่หรือกระทำการช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดให้สิ่งบุคคลซึ่งกระทำการดังกล่าวข้างต้นไปประจำศาลากลางจังหวัดหรือที่ว่าการอำเภอ แล้วแต่กรณี ในระหว่างที่มีการดำเนินการตาม (3) และ

(3) แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาการกระทำของบุคคลตาม (2) ถ้าปรากฏว่ามีมูลเป็นความผิด ให้ส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นเพื่อดำเนินการทางปกครอง หรือทางวินัย หรือแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ในกรณีนี้ ให้คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีความผิดดังกล่าวข้างต้นมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

มาตรา 16 ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ให้การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

นอกจากหน้าที่ซึ่งระบุไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ พนักงานฝ่ายปกครอง และตำรวจ มีหน้าที่จัดการให้ความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง

มาตรา 16 ทวิ ในการสอบสวนคดีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ หรือได้รับแจ้งให้ดำเนินการทางคดีอาญาตามมาตรา 15 ทวิ (3) ถ้าไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ขอขยายเวลาได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ แล้วแต่กรณี มีอำนาจสั่งการและควบคุมการสอบสวนคดีความผิดตามวรรคหนึ่งได้ตามที่กำหนดในข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย

หมวด 2

สิทธิเลือกตั้งและการสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา 17 ภายใต้บังคับมาตรา 19 บุคคลมีสิทธิเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรา 18 (ยกเลิกหมดทั้งมาตรา)

มาตรา 19 บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) เป็นผู้ได้เข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนตามกำหนดเวลาและสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามแผนการศึกษาของชาติ หรือได้เข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาอื่นในประเทศตามกำหนดเวลามาโดยตลอดไม่ว่าจะ

อยู่ในหรือนอกกระบบโรงเรียน จนมีความรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบเท่าหรือรับรองว่าเทียบได้ไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือตามแผนการศึกษาของชาติ

(2) ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงในประเทศตามหลักสูตรจนเป็นผู้สอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

มาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินหนึ่งเขตเลือกตั้ง

มาตรา 21 ในกรณีที่พรรคการเมืองใดส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งในเขตใด พรรคการเมืองนั้นต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น และจะส่งได้คณะเดียวในเขตเลือกตั้งหนึ่งเขต

มาตรา 22 ผู้สมัครแต่ละพรรคการเมือง ต้องยื่นใบสมัครด้วยตนเองต่อหน้าผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่จังหวัดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้ยื่นเป็นคณะ ทั้งนี้ ตามชื่อหรือรายชื่อในหนังสือของหัวหน้าพรรคการเมืองที่มีถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ณ ศาลากลางจังหวัด แห่งจังหวัดที่เขตเลือกตั้งที่ตนสมัครนั้นตั้งอยู่ภายในระยะเวลาที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา พร้อมกับหนังสือของหัวหน้าพรรคการเมืองรับรองว่าพรรคการเมืองนั้นส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น และค่าธรรมเนียมคนละหนึ่งหมื่นบาท หลักฐานการสมัครและรูปถ่ายหรือรูปภาพที่พิมพ์ชัดเจนเหมือนรูปถ่ายของตนเอง ขนาดกว้างประมาณ 8.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 13.5 เซนติเมตร มีจำนวนตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนด และต้องปฏิบัติตามวิธีการเกี่ยวกับการสมัครรับเลือกตั้งที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับใบสมัครแล้ว ให้ลงบันทึกการรับใบสมัครไว้เป็นหลักฐาน และออกใบรับให้แก่ผู้สมัครในวันนั้น และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรวจสอบหลักฐาน คุณสมบัติของผู้สมัครและสอบสวนว่าผู้สมัครจะสมัครรับเลือกตั้งได้หรือไม่ให้เสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันปิดการรับสมัครถ้าได้ก็ให้ประกาศรับสมัครไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งสำเนาหนังสือของหัวหน้าพรรคการเมือง ซึ่งรับรองการสมัครรับเลือกตั้งไปให้กระทรวงมหาดไทยทราบ และแจ้งการรับสมัครหรือไม่รับสมัครให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองทราบโดยเร็ว

ประกาศตามวรรคสอง ให้มีชื่อผู้สมัครและเครื่องหมายประจำตัวผู้สมัคร อันประกอบด้วยเลขหมายประจำตัวผู้สมัครและจำนวนจุดเท่ากับเลขหมาย ซึ่งจะใช้ในการลงคะแนนและรูปผู้สมัคร ทั้งนี้ ให้ปิดไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ และที่เลือกตั้งหรือบริเวณใกล้เคียง

กับที่เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งซึ่งผู้นั้นสมัครโดยเร็ว วิธีการให้เลขหมายประจำตัวผู้สมัครให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ถ้าพรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครน้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศถอนการสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกพรรคการเมืองนั้น

มาตรา 23 การสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 22 ผู้สมัครจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ไม่เกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น

มาตรา 24 เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้ออกใบรับให้แก่ผู้สมัครตามมาตรา 22 วรรคสองแล้ว ให้ค่าธรรมเนียมตกเป็นของรัฐ และไม่มีการคืนค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้สมัครไม่ว่าในกรณีใด

มาตรา 25 ถ้าผู้สมัครผู้ใดไม่มีรายชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของผู้ว่าราชการจังหวัดตามมาตรา 22 ผู้สมัครมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดที่ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดนั้น หรือต่อศาลแพ่งสำหรับกรุงเทพมหานครได้ภายในเจ็ดวันนับจากวันที่ประกาศนั้นโดยมิต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ศาลวินิจฉัยว่าให้รับสมัครหรือไม่ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด และให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดโดยเร็ว

ในกรณีที่ศาลสั่งให้รับสมัคร ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติตามคำสั่งศาล และให้นำมาตรา 22 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และถ้าได้จัดตั้งกรรมการตรวจคะแนนขึ้นแล้ว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งคำสั่งศาลให้คณะกรรมการตรวจคะแนนทราบโดยเร็ว

การใดที่ผู้ว่าราชการจังหวัด และกรรมการตรวจคะแนนได้ปฏิบัติไปตามคำสั่งเดิมของผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนได้รับทราบคำสั่งศาลเป็นอย่างอื่นนั้น เป็นอันสมบูรณ์ตามกฎหมาย

มาตรา 26 ห้ามมิให้ผู้ใด ซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เข้าสมัครรับเลือก

ตั้ง

หมวด 3
บัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง

มาตรา 27 เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้นายอำเภอจัดทำประกาศบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่สาธารณะที่เห็นได้ง่าย และที่เลือกตั้ง หรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

บัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอคัดรายชื่อผู้เลือกตั้งจากทะเบียนบ้าน เว้นแต่ในเขตเทศบาล ให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

ในการคัดรายชื่อผู้เลือกตั้งตามวรรคสอง ถ้าปรากฏว่ามีบุคคลสัญชาติไทยผู้ใด ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ และมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอหรือเทศบาล แล้วแต่กรณี ทำการตรวจสอบว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เลือกตั้งหรือไม่ ถ้าเป็น ก็ให้บันทึกไว้เป็นหลักฐานและคัดชื่อลงในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง ในกรณีมีความจำเป็นต้องสอบถามบุคคลดังกล่าว ให้นายอำเภอหรือเทศบาล แล้วแต่กรณี ส่งเจ้าหน้าที่ไปสอบถามบุคคลนั้น ณ ที่บ้านที่ปรากฏตามทะเบียน

เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้นายอำเภอ หรือเทศบาล จัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งไว้เป็นประจำ และแก้ไขให้ถูกต้องทุกปี บัญชีดังกล่าว ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิตรวจดู และขอยื่นคำร้องแก้ไขให้ถูกต้องได้ โดยนำความในมาตรา 28 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 28 เมื่อได้ประกาศบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งตามมาตรา 27 วรรคหนึ่งแล้ว ผู้เลือกตั้ง หรือเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่าตน หรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ไม่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งแห่งหน่วยเลือกตั้งที่ตนหรือผู้นั้นสมควรมีชื่อเป็นผู้เลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องต่อนายอำเภอก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้นายอำเภอตรวจสอบหลักฐาน และถ้าเห็นว่าผู้ยื่นคำร้อง หรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้เลือกตั้ง ก็ให้สั่งเติมชื่อตามที่ยื่นคำร้องลงในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งโดยไม่ชักช้า ถ้านายอำเภอเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ก็ให้สั่งยกคำร้อง และให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายในสามวันนับแต่วันที่รับคำร้อง โดยแสดงเหตุผลไว้ด้วย

เมื่อได้รับคำแจ้งตามวรรคสองแล้ว ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ หรือต่อศาลแพ่งสำหรับผู้ที่มิภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยไม่ต้องเสียค่า

ธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำแจ้ง เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าจะให้ลงชื่อตามที่ยื่นคำร้องในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งหรือไม่

เมื่อศาลได้รับคำร้องตามวรรคสามแล้ว ให้ศาลดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด และให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังนายอำเภอเพื่อปฏิบัติการตามคำสั่งโดยเร็วที่สุด และในกรณีที่มีการประกาศบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งไปก่อนได้รับคำสั่งศาล ให้แก่บัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งทุกฉบับให้ถูกต้องด้วยการใดที่ได้ปฏิบัติไปตามคำสั่งเดิมของนายอำเภอก่อนได้รับทราบคำสั่งศาลเป็นอย่างอื่น นั้นเป็นอันสมบูรณ์ตามกฎหมาย

มาตรา 29 ในกรณีที่ผู้เลือกตั้งเป็นทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือข้าราชการ และได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ นอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนา ถ้าผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าว ตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่าขึ้นไปเห็นว่าบุคคลดังกล่าวไม่อาจไปลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่บุคคลนั้นมีสิทธิได้ ให้จัดทำบัญชีรายชื่อตามแบบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดและยื่นต่อนายอำเภอท้องที่ที่บุคคลดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่อยู่ เพื่อให้ออกทะเบียนบ้านชั่วคราวให้แก่บุคคลเหล่านั้น และเพิ่มชื่อบุคคลเหล่านั้นในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง โดยให้ยื่นบัญชีรายชื่อก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

เมื่อนายอำเภอเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้เลือกตั้งก็ให้ออกทะเบียนบ้านชั่วคราว และเพิ่มชื่อในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งโดยไม่ชักช้า และให้แจ้งนายอำเภอท้องที่ที่ผู้เลือกตั้งมีภูมิลำเนาทราบ เพื่อหมายเหตุในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง ถ้านายอำเภอเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นผู้ใดไม่ใช่ผู้เลือกตั้ง ให้แจ้งให้ผู้ยื่นทราบภายในสามวันนับแต่วันได้รับบัญชีรายชื่อโดยแสดงเหตุผลไว้ด้วย และให้นำความในมาตรา 28 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ทะเบียนบ้านชั่วคราวให้ทำตามแบบทะเบียนบ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎรโดยอนุโลม และเมื่อเสร็จสิ้นการเลือกตั้งแล้ว ให้ทะเบียนบ้านชั่วคราวดังกล่าวเป็นอันยกเลิก

มาตรา 30 ผู้เลือกตั้งผู้ใดเห็นว่าบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งที่ได้ประกาศตามมาตร 27 วรรคหนึ่ง มีชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ หรือเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่าในบัญชีเลือกตั้งปรากฏชื่อบุคคลใดว่าอยู่ในทะเบียนบ้านของตน โดยที่ผู้นั้นมิได้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านดังกล่าวจริง ผู้เลือกตั้งหรือเจ้าบ้านผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อนายอำเภอก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ถอนชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งดังกล่าว

เมื่อนายอำเภอพิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรสั่งถอนชื่อผู้นั้น หรือสมควรยกคำร้อง ก็ให้มีคำสั่งถอนชื่อผู้นั้นหรือยกคำร้อง แล้วแต่กรณี และให้แจ้งคำสั่งให้ผู้นั้นทราบ และให้นำมาตรา 28 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 31 เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และคดีถึงที่สุดแล้ว ให้ศาลแจ้งไปยังเทศบาลหรือนายอำเภอซึ่งผู้นั้นมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านโดยไม่ชักช้า เพื่อบันทึกลงไว้ในทะเบียนบ้าน และให้เทศบาลหรือนายอำเภอประกาศการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามคำสั่งศาลปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาลหรือที่ว่าการอำเภอ

ในกรณีที่ได้มีการประกาศบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งแล้ว ให้นายอำเภอประกาศถอนชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งทุกฉบับให้ถูกต้องด้วย และให้นำมาตรา 28 วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด 4

ค่าใช้จ่ายและการหาเสียงเลือกตั้ง

มาตรา 32 เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใด ผู้สมัครแต่ละคนจะใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมดเกินหนึ่งล้านบาทไม่ได้ ทั้งนี้ ไม่รวมค่าธรรมเนียมการสมัคร

ค่าใช้จ่ายตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงบรรดาเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่พรรคการเมืองหรือบุคคลอื่นใดจ่าย หรือรับว่าจะจ่ายแทนหรือนำมาให้ใช้โดยไม่คิดค่าตอบแทน เพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้ง ในกรณีนำทรัพย์สินมาให้ใช้ ให้คำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในท้องถิ่นนั้น ๆ

มาตรา 33 การใช้จ่ายตามมาตรา 32 ให้ใช้จ่ายได้เฉพาะค่าใช้จ่าย ดังต่อไปนี้

- (1) การโฆษณากระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนอื่น
- (2) การพิมพ์ โฆษณา แจกจ่าย ประกาศ แผ่นป้าย ใบปลิว และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ
- (3) การจัดหาเครื่องเขียน แบบพิมพ์ ไปรษณียากร โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสารอื่น

ใด

- (4) การซื้อ เช่า หรือยืมสำนักงาน สถานที่ ยานพาหนะ วัสดุ อุปกรณ์เกี่ยวกับ
- (5) การเลือกตั้งการว่าจ้างแรงงานทุกประเภทที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- (6) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อการเลือกตั้ง
- (7) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหาเสียงเลือกตั้งที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งพระราช

บัญญัตินี้

มาตรา 34 ภายในกำหนดสามเดือนหลังจากวันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องยื่น

รายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดที่ตนสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่

- (1) ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ได้จ่ายไปแล้ว
- (2) ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ยังค้างชำระ
- (3) หลักฐานการจ่ายเงินตาม (1) และหลักฐานการค้างชำระตาม (2) ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการแสดงชื่อและที่อยู่ของผู้รับหรือเจ้าหนี้

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรักษารายการค่าใช้จ่ายและหลักฐานตามวรรคหนึ่ง มีกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ประกาศผลการเลือกตั้ง

ในกรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งที่กระทำในเขตเลือกตั้งใดว่าผู้สมัครใช้จ่ายเงินเกินกว่าที่กำหนด ให้เก็บรักษารายการค่าใช้จ่ายและหลักฐานดังกล่าวไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด

การขอตรวจสอบและขอสำเนารายการค่าใช้จ่ายตามวรรคหนึ่ง จะกระทำแต่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง โดยยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด และเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบของทางราชการ

มาตรา 35 เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดจนถึงวันเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะจงใจให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น หรือให้งดเว้นมิให้ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครใดด้วยวิธีการดังนี้

- (1) จัดทำ ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด
- (2) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษาหรือสถานสงเคราะห์อื่นใด
- (3) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพและการรื่นเริงต่าง ๆ
- (4) ทำสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์หรือสิ่งอื่นใด เพื่อประโยชน์ของบุคคล ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา หรือสถาบันอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือไม่ก็ตาม
- (5) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

มาตรา 36 (ยกเลิกหมดทั้งมาตรา)

มาตรา 37 ห้ามมิให้ผู้สมัครผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้เลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับไปจากที่เลือกตั้ง หรือจัดให้ผู้เลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง หรือกลับจากที่เลือกตั้ง

โดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารยานพาหนะหรือค่าจ้างซึ่งต้องเสียตามปกติ หรือผู้ใดกระทำการเช่นนั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้สมัครใด

หมวด 5
หน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้ง

มาตรา 38 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนดหน่วยเลือกตั้งที่จะพึงมีในจังหวัดนั้น ตามปกติให้ใช้เขตหมู่บ้านหนึ่งเป็นหน่วยเลือกตั้งหน่วยหนึ่ง ในกรณีที่หมู่บ้านใดมีผู้เลือกตั้งจำนวนน้อย จะให้รวมหมู่บ้านตั้งแต่สองหมู่บ้านเป็นหน่วยเลือกตั้งหน่วยหนึ่งก็ได้ สำหรับในเขตเทศบาล เขตกรุงเทพมหานคร เขตสุขาภิบาล หรือเขตชุมชนหนาแน่น ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจกำหนดให้ใช้แนวถนน ตรอก ซอย คลอง หรือแม่น้ำแทนเขตหมู่บ้านเป็นเขตของหน่วยเลือกตั้งได้ ให้ถือเกณฑ์จำนวนผู้เลือกตั้งหน่วยละแปดร้อยคนเป็นประมาณ ในกรณีที่มิผู้เลือกตั้งเกินหนึ่งพันสองร้อยคน ให้เพิ่มหน่วยเลือกตั้งขึ้นอีกไม่ว่าในกรณีใด ๆ ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าไม่เป็นการสะดวกหรือไม่ปลอดภัยในการไปลงคะแนนของผู้เลือกตั้ง จะกำหนดหน่วยเลือกตั้งเพิ่มขึ้นโดยไม่คำนึงถึงจำนวนผู้เลือกตั้งก็ได้

เมื่อได้กำหนดหน่วยเลือกตั้งขึ้นแล้ว ให้ประกาศหน่วยเลือกตั้ง ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และสำนักงานเทศบาล แต่สำหรับตำบลในเขตเทศบาล ในกรุงเทพมหานครหรือในบริเวณที่มีชุมชนหนาแน่นนั้น ให้จัดทำแผนที่สังเขปแสดงเขตของหน่วยเลือกตั้งและระบุที่เลือกตั้งไว้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงเขตของหน่วยเลือกตั้ง จะกระทำได้โดยประกาศก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้นำความในวรรคสี่มาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน จะประกาศเปลี่ยนแปลงเขตของหน่วยเลือกตั้ง หรือยุบ หรือรวมหน่วยเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งน้อยกว่าสิบห้าวันก็ได้

มาตรา 39 หน่วยเลือกตั้งหนึ่ง ให้มีที่เลือกตั้งแห่งหนึ่ง ที่เลือกตั้งนั้นต้องให้เป็นที่ตั้งซึ่งประชาชนเข้าออกได้สะดวกเพื่อการลงคะแนนเลือกตั้ง และในวันเลือกตั้ง ให้กรรมการตรวจคะแนนกำหนดบริเวณโดยรอบที่เลือกตั้ง โดยมีป้ายแสดงเขตบริเวณของที่เลือกตั้ง เพื่ออำนวยความสะดวกตามลักษณะของท้องที่และภูมิประเทศในการลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใด ให้นายอำเภอประกาศระบุที่เลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในท้องที่ของตนไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันเลือกตั้ง ประกาศของนายอำเภอดังกล่าวให้ปิด ณ ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่

สาธารณะที่เห็นได้ง่าย และที่เลือกตั้งหรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้ง ในกรณีฉุกเฉิน นายอำเภอจะประกาศเปลี่ยนแปลงที่เลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งเมื่อใดก็ได้

ในท้องที่ตำบลใด ถ้าเห็นว่าจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เลือกตั้งหรือความปลอดภัยสาธารณะถูกคุกคาม นายอำเภอจะประกาศระบุที่เลือกตั้งนอกเขตของหน่วยเลือกตั้งก็ได้ แต่ต้องอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับหน่วยเลือกตั้งนั้น

ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เลือกตั้ง หรือกำหนดที่เลือกตั้งนอกเขตหน่วยเลือกตั้ง ให้ นายอำเภอรายงานพร้อมส่งสำเนาประกาศไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดโดยไม่ชักช้า

มาตรา 40 ที่เลือกตั้งและบริเวณที่เลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยอนุโลม

มาตรา 41 ห้ามมิให้ผู้ใดก่อให้เกิดการรบกวนขึ้นในที่เลือกตั้ง หรือในที่ประชุมชุมนุมกันอยู่เพื่อรอการเข้าไปลงคะแนนเลือกตั้ง

หมวด 6

เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน และเจ้าหน้าที่คะแนน

มาตรา 42 ให้นายอำเภอแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง เพื่อมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 43 ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน ให้นายอำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจคะแนนอย่างน้อยเจ็ดคน และเจ้าหน้าที่คะแนนอย่างน้อยหนึ่งคนประจำทุกหน่วยเลือกตั้ง เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

กรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งแต่ละหน่วยให้แต่งตั้งจากผู้ที่มิคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 และเป็นผู้ที่พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเสนอชื่อต่อนายอำเภอก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน

ให้พรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ๆ มีสิทธิเสนอชื่อบุคคลเพื่อให้นายอำเภอแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจคะแนนตามวรรคหนึ่งได้ไม่เกินหน่วยละหนึ่งคน ในกรณีที่บุคคลซึ่งพรรคการเมืองเสนอชื่อสำหรับหน่วยเลือกตั้งใดมีจำนวนต่ำกว่าเจ็ดคน ให้นายอำเภอแต่งตั้งกรรมการตรวจคะแนน

จากผู้เลือกตั้ง ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 เป็นกรรมการตรวจคะแนน
ได้

มาตรา 44 ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่ากรรมการตรวจคะแนนที่ได้แต่งตั้งไว้ขาด
คุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 ให้นายอำเภอสั่งถอดถอนและแต่งตั้งผู้อื่นแทน
ได้แต่ในกรณีที่ผู้ซึ่งถูกถอดถอนนั้นเป็นผู้ที่พรรคการเมืองใดเสนอชื่อ ให้นายอำเภอแต่งตั้งจากผู้
ซึ่งพรรคการเมืองนั้นเสนอชื่อใหม่ และถ้าพรรคการเมืองนั้นไม่เสนอชื่อภายในเวลาที่นายอำเภอ
กำหนด ให้นาวรรคสามของมาตรา 43 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 45 ก่อนเวลาเปิดการรับลงคะแนนครึ่งชั่วโมง ให้คณะกรรมการตรวจคะแนน
เลือกกรรมการตรวจคะแนนคนหนึ่งขึ้นเป็นประธาน เมื่อประธานไม่อยู่ในที่เลือกตั้ง หรือไม่อาจ
ปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการตรวจคะแนนเลือกกรรมการตรวจคะแนนอื่นเป็นประธานไปพลาง
ก่อน จนกว่าประธานที่ได้เลือกตั้งไว้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ในการดำเนินการของคณะกรรมการตรวจคะแนน ให้ถือว่ากรรมการตรวจคะแนนตั้งแต่
กึ่งหนึ่งขึ้นไปเป็นองค์คณะ

ในกรณีที่กรรมการตรวจคะแนนมาไม่ครบจำนวน และกรรมการตรวจคะแนนที่เหลือมี
จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ให้กรรมการตรวจคะแนนที่เหลือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปโดยไม่ต้องมีการ
แต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการตรวจคะแนนเพิ่มขึ้น แต่ถ้ากรรมการตรวจคะแนนมีน้อยกว่าเจ็ดคน ให้
กรรมการตรวจคะแนนที่อยู่ในที่เลือกตั้ง ตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม
มาตรา 47 เป็นกรรมการตรวจคะแนนให้ครบเจ็ดคนไปพลางก่อนจนกว่ากรรมการตรวจคะแนนที่
ได้ตั้งไว้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ในกรณีที่ไม่มีกรรมการตรวจคะแนนปฏิบัติหน้าที่ ให้นายอำเภอ หรือเจ้าพนักงานผู้
ดำเนินการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งผู้ซึ่งมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม
ตามมาตรา 47 คนหนึ่ง เป็นกรรมการตรวจคะแนน และให้กรรมการตรวจคะแนนผู้นั้นแต่งตั้งผู้มี
คุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 อีกหกคน เป็นกรรมการตรวจคะแนนไปพลาง
ก่อน จนกว่ากรรมการตรวจคะแนนซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งไว้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

มาตรา 46 การลงมติวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจคะแนนให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการ
ตรวจคะแนนคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้
ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 47 กรรมการตรวจคะแนนและเจ้าหน้าที่คะแนน ให้แต่งตั้งจากผู้เลือกตั้งซึ่งมี
ความประพฤติดี และสามารถอ่านและเขียนหนังสือไทยได้

ห้ามมิให้แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง นายกเทศมนตรี นายกเมืองพัทยา เทศมนตรี กรรมการสุขาภิบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้สมัคร เป็นกรรมการตรวจคะแนน ห้ามมิให้แต่งตั้งผู้สมัครหรือกรรมการของพรรคการเมืองเป็นเจ้าหน้าที่คะแนน

มาตรา 48 ให้ถือว่าเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน และเจ้าหน้าที่คะแนน เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งจนสิ้นสุดแห่งการงานในหน้าที่

มาตรา 49 กรรมการตรวจคะแนนมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในที่เลือกตั้ง หากปรากฏว่าผู้ใดกระทำความผิดที่ขัดขวางรบกวนกิจการเลือกตั้ง หรือจะทำความไม่เรียบร้อยขึ้น กรรมการตรวจคะแนนมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นออกไปเสียจากที่เลือกตั้งได้ แต่ต้องมีให้ขัดต่อการที่ผู้เลือกตั้งจะใช้สิทธิในการเลือกตั้ง

มาตรา 50 หน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน และเจ้าหน้าที่คะแนน ในการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา 51 ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน ผู้ใด จงใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนในการเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือรวมคะแนนให้ผิดไป หรือกระทำด้วยประการใดโดยมิได้มีอำนาจกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหายหรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำด้วยประการใดแก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้หรืออ่านบัตรเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริงหรือทำรายงานการเลือกตั้งไม่ตรงความจริง

มาตรา 52 ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน ผู้ใด จงใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือกระทำการอันใดเพื่อขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมาย กฎกระทรวง หรือคำสั่งของศาลอันเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 7

การลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา 53 บัตรเลือกตั้งและหีบบัตรเลือกตั้งให้มีลักษณะและขนาดตามที่กำหนดในกฎ
กระทรวง

มาตรา 54 การลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ใช้วิธีทำเครื่องหมายกากบาทลงในบัตรเลือกตั้ง
ตามลักษณะ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 55 ในวันที่เลือกตั้ง ให้เปิดการลงคะแนนตั้งแต่เวลา 08.00 นาฬิกา ถึงเวลา
15.00 นาฬิกา

มาตรา 56 ขณะจะเปิดการลงคะแนน ให้ประธานกรรมการตรวจคะแนนเปิดหีบบัตร
เลือกตั้งในที่เปิดเผยแสดงให้ผู้เลือกตั้งซึ่งอยู่ ณ ที่เลือกตั้งนั้นเห็นว่าเป็นหีบเปล่า และให้ปิดหีบ
บัตรเลือกตั้งใส่กุญแจประจำครั้งที่บรรจุกุญแจไว้ และให้คณะกรรมการตรวจคะแนนบันทึกการเปิด
หีบบัตรเลือกตั้งตามมาตรา นี้ โดยให้ผู้เลือกตั้งไม่น้อยกว่าสองคน ซึ่งอยู่ในที่เลือกตั้งในขณะนั้นลง
ลายมือชื่อในบันทึกนั้นด้วย

มาตรา 57 ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนน ให้ผู้เลือกตั้งที่จะลงคะแนนไปแสดงตนต่อ
กรรมการตรวจคะแนนโดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อให้ตรวจสอบชื่อในบัญชีรายชื่อผู้
เลือกตั้งเมื่อกรรมการตรวจคะแนนตรวจสอบถูกต้องแล้วให้อ่านชื่อและที่อยู่ของผู้เลือกตั้ง ๆ ถ้าไม่
มีผู้เลือกตั้งผู้สมัคร หรือผู้แทนพรรคการเมืองผู้ใดทักท้วง ให้หมายเหตุไว้ในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง
โดยให้จดหมายเลขของบัตรประจำตัวประชาชน และสถานที่ออกบัตรประจำตัวประชาชน แต่ใน
กรณีผู้เลือกตั้งใช้ใบรับค่าขอมีบัตรหรือเปลี่ยนบัตรใหม่ ให้ลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ แล้ว
แต่กรณี ลงในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งเป็นหลักฐานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎ
กระทรวง แล้วให้กรรมการตรวจคะแนนมอบบัตรเลือกตั้งให้แก่ผู้นั้นไปลงคะแนน

ในกรณีที่ผู้เลือกตั้งผู้ใดเป็นบุคคลไม่ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมาย ต้อง
แสดงหลักฐานอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงต่อกรรมการตรวจคะแนน และให้กรรมการ
ตรวจคะแนนปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง แล้วให้ผู้เลือกตั้งลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ แล้วแต่กรณี
ในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งไว้เป็นหลักฐานด้วย

หากมีผู้ทักท้วง หรือกรรมการตรวจคะแนนสงสัยว่าผู้เลือกตั้งที่มาแสดงตนนั้นไม่ใช่เป็นผู้
มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนมีอำนาจสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดว่า
ผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยมีสิทธิลงคะแนนหรือไม่ คำชี้ขาดของคณะกรรมการตรวจคะแนนให้
เป็นที่สุด ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจคะแนนวินิจฉัยว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยไม่มีสิทธิลง
คะแนน ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนทำบันทึกคำวินิจฉัย และลงลายมือชื่อไว้ด้วย

บัตรประจำตัวตามมาตรานี้ ให้หมายความรวมถึงบัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุแล้ว
ด้วย

มาตรา 58 ผู้เลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งสำหรับหน่วยเลือกตั้งใด ให้ลง
คะแนนเลือกตั้งได้เฉพาะหน่วยเลือกตั้งนั้น และให้ลงคะแนนเลือกตั้งได้เฉพาะแห่งเดียว

ผู้เลือกตั้งซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่ในการเลือกตั้งหรือเกี่ยวข้อกับการเลือกตั้งมีสิทธิ
ลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่ตนต้องประจำปฏิบัติหน้าที่นั้น โดยไม่ต้องมีชื่ออยู่ในบัญชี
รายชื่อผู้เลือกตั้ง ถ้าหน่วยเลือกตั้งที่ตนประจำปฏิบัติหน้าที่นั้นอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือก
ตั้ง

ให้ผู้เลือกตั้งตามวรรคสอง ซึ่งประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่ตนต้อง
ปฏิบัติหน้าที่ แสดงหลักฐานคำสั่งแต่งตั้งต่อคณะกรรมการตรวจคะแนนก่อนทำการลงคะแนน
เลือกตั้งเมื่อคณะกรรมการตรวจคะแนนตรวจสอบถูกต้องแล้ว ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนเพิ่ม
ชื่อในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งอีกส่วนหนึ่งต่างหาก

มาตรา 59 ผู้เลือกตั้งผู้ใดแม้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของหน่วยเลือกตั้งใดก็ตาม ถ้าไม่มี
ชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งและไม่ดำเนินการขอเพิ่มชื่อตามมาตรา 28 ในหน่วยเลือกตั้งนั้น
ให้ถือว่าผู้เลือกตั้งนั้นสละสิทธิลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

มาตรา 60 ห้ามมิให้ผู้ใดลงคะแนนเลือกตั้งหรือพยายามลงคะแนนเลือกตั้งโดยรู้อยู่แล้ว
ว่าตนไม่มีสิทธิเลือกตั้ง หรือไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ได้ลงบัตรหรือ
พยายามลงบัตร หรือแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานอื่นที่มีได้มีไว้สำหรับตน หรือที่ทำ
ปลอมแปลงขึ้นต่อกรรมการตรวจคะแนนเพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา 61 ผู้เลือกตั้งผู้ใดรับบัตรเลือกตั้งเพื่อลงคะแนนแล้ว ถ้าไม่ประสงค์จะลงคะแนน
ให้แก่ผู้สมัครคนใดเลย ให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่อง “ไม่ลงคะแนน” ในคูหาลงคะแนน
แล้วนำบัตรเลือกตั้งนั้นไปมอบแก่กรรมการตรวจคะแนน เพื่อใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้งต่อหน้าตน

มาตรา 62 ห้ามมิให้ผู้เลือกตั้งผู้ใดใช้บัตรเลือกตั้ง ซึ่งมีใช้บัตรที่กรรมการตรวจคะแนน
แห่งที่เลือกตั้งนั้นมอบให้ลงคะแนน หรือนำบัตรเลือกตั้งที่ไม่ใช้ลงคะแนนออกไปจากที่เลือกตั้ง

มาตรา 63 ห้ามมิให้ผู้ใดทำเครื่องสังเวยโดยวิธีใดไว้ที่บัตรเลือกตั้ง

มาตรา 64 ห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบบัตรเลือกตั้ง โดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการใดในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งเพื่อแสดงว่ามีผู้มาแสดงตนเพื่อลงคะแนนโดยผิดจากความจริง หรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้มีบัตรเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากความจริง

มาตรา 65 ห้ามมิให้ผู้ใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายกระทำการใด เพื่อขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้เลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้งหรือเข้าไป ณ ที่ลงคะแนน หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ตั้งว่านั้ภายในกำหนดเวลาที่จะลงคะแนนเลือกตั้งได้

มาตรา 66 ห้ามมิให้ผู้เลือกตั้งผู้ใดเรียกหรือรับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อจะลงคะแนนเลือกตั้งหรืองดเว้นไม่ลงคะแนนเลือกตั้งผู้ใด

มาตรา 67 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำให้ปรากฏ ด้วยวิธีใดอันเป็นการลวงผู้เลือกตั้งให้สำคัญผิดเกี่ยวกับผู้สมัคร หรือเลขหมายประจำตัวหรือการสังกัดพรรคของผู้สมัครคนใดหรือของตนเอง ในกรณีที่ดินเป็นผู้สมัครด้วย

มาตรา 68 ระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนน ห้ามมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้ง เว้นแต่จะมีความจำเป็นเกี่ยวกับอุปสรรคในการลงคะแนนอันจะหลีกเลี่ยงมิได้ จึงให้คณะกรรมการตรวจคะแนนเปิดได้โดยมิให้เอาบัตรเลือกตั้งออกจากหีบและให้ปิดไว้ตามเดิม ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนกระทำต่อหน้าผู้เลือกตั้งซึ่งอยู่ในที่เลือกตั้ง และให้บันทึกแสดงเหตุในการเปิดหีบบัตรเลือกตั้งโดยให้ผู้เลือกตั้งไม่น้อยกว่าสองคนซึ่งอยู่ในที่เลือกตั้งในขณะนั้นลงลายมือชื่อในบันทึกนั้นด้วย

มาตรา 69 ตั้งแต่เวลาที่ได้เปิดและปิดหีบบัตรเลือกตั้งที่ตั้งไว้เพื่อการลงคะแนนตาม มาตรา 56 แล้ว หรือภายหลังเวลาที่ได้ปิดหีบบัตรเลือกตั้งนั้นเพื่อรักษาไว้เมื่อการเลือกตั้งได้เสร็จสิ้นแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เปลี่ยนแปลง หรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือลักพาไปซึ่งหีบบัตรเลือกตั้งหรือบัตรเลือกตั้ง โดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 70 ก่อนประกาศผลการนับคะแนน ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน แจกแก่ผู้ใดให้ทราบจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ได้ลงคะแนนไว้หรือให้ทราบจำนวนคะแนนอันได้ลงไว้สำหรับบุคคลใด หรือให้ทราบว่าผู้ใดลงคะแนนหรือไม่

หมวด 8

การตรวจและการรวมคะแนน

มาตรา 71 เมื่อปิดการลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนนับคะแนน โดยเปิดเผยจนเสร็จในรวดเดียว ห้ามมิให้เลื่อนหรือประวิงการนับคะแนน

เมื่อการนับคะแนนเสร็จแล้ว ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนประกาศผลของการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งนั้น และรีบทำรายงานแสดงผลของการนับคะแนน และปิดหีบบัตรเลือกตั้ง เพื่อส่งไปยังนายอำเภอโดยเร็ว

แบบประกาศผลของการนับคะแนน รายงานแสดงผลของการนับคะแนน วิธีนับคะแนน วิธีประกาศผลของการนับคะแนน และวิธีเก็บบัตรเลือกตั้งบรรจุหีบ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 72 ถ้าการลงคะแนนหรือการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งแห่งใดไม่สามารถกระทำ ได้เนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย หรือเหตุนอกอำนาจอย่างอื่น ให้คณะกรรมการตรวจคะแนนประกาศงดลงคะแนนหรือนับคะแนนสำหรับที่เลือกตั้งแห่งนั้น แล้วรายงานต่อนายอำเภอ โดยด่วน ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศยกเลิกการลงคะแนนหรือการนับคะแนน และกำหนดวันลงคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นภายในสามวันนับแต่วันได้รับทราบเหตุที่ได้สงบลงแล้ว และต้องประกาศก่อนวันลงคะแนนไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในกรณีที่จำนวนผู้เลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งทั้งดไว้ตามวรรคหนึ่ง จะไม่ทำให้ผล การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้นเปลี่ยนแปลง ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ต้อง ประกาศให้มีการเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 73 บัตรเลือกตั้งต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย คือ

- (1) บัตรปลอม
- (2) บัตรที่ทำเครื่องหมายเลือกตั้งเกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น
- (3) บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมายเลย
- (4) บัตรที่ปรากฏว่าได้พับซ้อนกันมากกว่าหนึ่งบัตร
- (5) บัตรที่มีเครื่องหมายหรือข้อความอื่นใดนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
- (6) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครของพรรคการเมืองคนใด เว้นแต่เป็นบัตรเลือกตั้งตามวรรคสี่

บัตรดังกล่าวให้กรรมการตรวจคะแนนสลักหลังว่า “เสีย” และให้กรรมการตรวจคะแนนไม่น้อยกว่าสามคนลงลายมือชื่อกำกับไว้

ในการนับคะแนน หากปรากฏว่ามีบัตรเสีย ให้แยกบัตรเสียออกไว้เป็นส่วนหนึ่ง และห้ามมิให้นับบัตรเสียเป็นคะแนนไม่ว่ากรณีใด

บัตรเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน และบัตรเลือกตั้งนั้นมีทั้งเครื่องหมายที่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครของพรรคการเมืองคนใดและที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครของพรรคการเมืองคนใด ในกรณีนี้ ให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย เฉพาะเครื่องหมายที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครของพรรคการเมืองคนใดเท่านั้น และให้นับคะแนนเฉพาะเครื่องหมายที่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครของพรรคการเมืองคนใด บัตรเลือกตั้งนี้ให้กรรมการตรวจคะแนนสลักหลังว่า “เสียบางส่วน” โดยให้กรรมการตรวจคะแนนไม่น้อยกว่าสามคนลงลายมือชื่อกำกับไว้ และให้แยกบัตรเสียบางส่วนนี้ออกไว้เป็นอีกส่วนหนึ่ง

มาตรา 73 ทวิ บัตรเลือกตั้งที่มีการทำเครื่องหมายลงในช่อง “ไม่ลงคะแนน” ตามมาตรา 61 มิให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย เว้นแต่ถ้ามีการทำเครื่องหมายลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดไว้ด้วย ให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย

ในการนับคะแนน หากปรากฏว่ามีบัตรที่มีการทำเครื่องหมายลงในช่อง “ไม่ลงคะแนน” และมีใช่เป็นบัตรเสียตามวรรคหนึ่ง ให้แยกบัตรดังกล่าวออกไว้เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากบัตรเสีย และห้ามมิให้นับบัตรนั้นเป็นคะแนนของผู้สมัครและให้ประกาศจำนวนบัตรดังกล่าวไว้ที่หน่วยลงคะแนนด้วย

มาตรา 74 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำด้วยประการใดให้บัตรเลือกตั้งชำรุด หรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย

มาตรา 74 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใด

- (1) กระทำด้วยประการใด ๆ แก่บัตรเลือกตั้งที่เป็นบัตรเสีย ให้เป็นบัตรที่ใช้ได้
- (2) กระทำด้วยประการใด ๆ แก่บัตรเลือกตั้งที่ได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนแล้วเป็นบัตรเสีย

มาตรา 75 เมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว นายอำเภอจะทำลายบัตรเลือกตั้งและเอกสารที่เก็บอยู่ในหีบบัตรเลือกตั้งนั้นได้ เมื่อพ้นระยะเวลาคัดค้านการเลือกตั้งตามมาตรา 78 แล้วไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในกรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ให้นายอำเภอเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

มาตรา 76 ให้นายอำเภอส่งรายงานการเลือกตั้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดโดยด่วน และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรวมยอดคะแนนการเลือกตั้ง และประกาศผลการเลือกตั้งโดยเร็ว และให้รายงานไปยังกระทรวงมหาดไทยเพื่อแจ้งต่อไปยังรัฐสภา

มาตรา 77 ในเขตเลือกตั้งซึ่งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน ผู้สมัครของพรรคการเมืองใดได้คะแนนมากที่สุด ให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ในกรณีที่คะแนนมากที่สุดเท่ากัน ให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองซึ่งได้คะแนนเท่ากันจับสลากกันว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

ในเขตเลือกตั้งซึ่งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่าหนึ่งคน ให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองซึ่งได้คะแนนมากตามลำดับลงมาตามจำนวนที่จะพึงมีการเลือกตั้งได้ เป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

ในกรณีที่ผู้สมัครของพรรคการเมืองหลายคนได้คะแนนเท่ากัน จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถเรียงลำดับผู้ได้รับเลือกตั้งได้ตามวรรคสอง ให้ผู้สมัครที่ได้คะแนนเท่ากันนั้นจับสลากเพื่อให้ได้ผู้ได้รับเลือกตั้งครบจำนวนตามที่เขตเลือกตั้งนั้นจะพึงมีการเลือกตั้งได้

การจับสลากตามความในมาตรานี้ ให้กระทำต่อหน้าผู้ว่าราชการจังหวัดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด 9 การคัดค้านการเลือกตั้ง

มาตรา 78 เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผลการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งใด ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือเห็นว่าการที่บุคคลใดได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยมิชอบ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 26 มาตรา 32 มาตรา 34 มาตรา 51 หรือมาตรา 52 ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมือง มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งนั้นตั้งอยู่ หรือต่อศาลแพ่งสำหรับกรุงเทพมหานครภายในสามสิบวัน เว้นแต่เฉพาะกรณีร้องคัดค้านตามมาตรา 32 หรือมาตรา 34 ให้ยื่นคำร้องคัดค้านภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

มาตรา 79 เมื่อศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งได้รับคำร้องคัดค้านแล้ว ให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ทำความเห็นและส่งสำนวนไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยและให้ศาลฎีกามีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ถ้าเห็นว่าการเลือกตั้งหรือการที่ผู้ใดได้รับเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบ สมควรจะให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้น หรือเฉพาะแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดที่ถูกคัดค้านในเขตเลือกตั้งตามคำร้องคัดค้านนั้นได้

(2) ถ้าเห็นว่าการเลือกตั้งหรือการที่ผู้ใดได้รับการเลือกตั้งเป็นไปโดยชอบ หรือแม้มิชอบ แต่ไม่มีเหตุอันสมควรจะมีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้น หรือเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกคัดค้านในเขตเลือกตั้งนั้น ให้มีคำสั่งยกคำร้องคัดค้านเสีย

มาตรา 80 เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งอย่างใดแล้ว ให้ส่งสำเนาคำสั่งไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เพื่อแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยทราบ

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้ถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งถูกคัดค้านนั้นขาดจากสมาชิกภาพตั้งแต่วันที่ศาลฎีกามีคำสั่ง คำสั่งของศาลฎีกาซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดผู้หนึ่งสิ้นสุดลง ย่อมไม่กระทบกระเทือนกิจการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก่อนที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้รับแจ้งคำสั่ง

หมวด 10

บทกำหนดโทษ

มาตรา 81 นายจ้างผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 8 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 81 ทวิ (ยกเลิกหมดทั้งมาตรา)

มาตรา 82 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 10 วรรคสอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือปรับแห่งละหนึ่งพันบาท แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่ากัน

ค่าปรับตามวรรคหนึ่ง ให้นำส่งเป็นรายได้ของราชการส่วนท้องถิ่นที่การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้น เพื่อใช้ในการแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้น

มาตรา 83 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 วรรคหนึ่ง มาตรา 12 มาตรา 13 หรือมาตรา 74 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 84 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 13 ทวิ มาตรา 63 มาตรา 65 หรือมาตรา 66 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา 85 ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทยผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งเนรเทศออกจากประเทศไทยด้วย

มาตรา 86 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 มาตรา 26 มาตรา 58 มาตรา 60 มาตรา 62 มาตรา 64 มาตรา 67 มาตรา 68 มาตรา 69 หรือมาตรา 74 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา 87 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ ซึ่งสั่งตามมาตรา 15 ทวิ (1) หรือ (2) หรือคำสั่งของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง ซึ่งสั่งตามมาตรา 15 ทวิ (3) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 88 ผู้สมัครผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 20 หรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน ผู้ใด ฝ่าฝืนมาตรา 52 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา 89 ผู้สมัครผู้ใดใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินค่าใช้จ่ายที่กำหนดไว้ตามมาตรา 32 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา 90 ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นรายการค่าใช้จ่ายต่อผู้ว่าราชการจังหวัดภายในกำหนดตามมาตรา 34 หรือยื่นรายการค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา 91 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 35 หรือมาตรา 37 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา 92 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 41 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 93 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของกรรมการตรวจคะแนนซึ่งสั่งตามมาตรา 49 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 93 ทวิ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 51 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา 93 ตริ เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 70 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 93 จัตวา ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ในเขตเลือกตั้งใด ให้ถือว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น เป็นผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา

บทเฉพาะกาล

มาตรา 94 ก่อนครบกำหนดเวลาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 205 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การดำเนินการเลือกตั้งให้อยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติดังต่อไปนี้

มาตรา 95 มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 22 เฉพาะที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง และมาตรา 23 มาใช้บังคับแก่การเลือกตั้ง

มาตรา 96 มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 43 และมาตรา 44 มาใช้บังคับแก่การแต่งตั้งกรรมการตรวจคะแนน

ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่ายี่สิบวันให้นายอำเภอแต่งตั้งผู้เลือกตั้งซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มี

ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 เป็นคณะกรรมการตรวจคะแนนประจำทุกหน่วยเลือกตั้ง หน่วย
ละเจ็ดคน และให้นายอำเภอมีอำนาจถอดถอนและแต่งตั้งผู้อื่นแทนก่อนวันเลือกตั้งได้

มาตรา 97 มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 73 (2) และ (6) มาใช้บังคับแก่บัตรเสีย

บัตรเสียนอกจากเป็นบัตรที่มีลักษณะตามมาตรา 73 (1) (3) (4) หรือ (5) แล้ว บัตร
ดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นบัตรเสียด้วย

(1) บัตรที่ทำเครื่องหมายเกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีได้ในเขตเลือกตั้ง

(2) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใด แต่ในกรณีที่ในเขตเลือกตั้ง
นั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ถ้าไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใด
เพียงบางคน ให้ถือว่าเป็นบัตรเสียเฉพาะเครื่องหมายที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัคร
คนใด

มาตรา 98 ลักษณะของบัตรเลือกตั้งและการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้มีลักษณะ ขนาด
เงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการ ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา 99 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรแต่ละจังหวัด
ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง

หากจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน ให้ถือว่าจังหวัด
เป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินกว่าสามคน ให้แบ่ง
เขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เขตละสามคน

ในกรณีที่แบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัดหนึ่ง ให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ
สามคนทุกเขตไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ
สามคนเสียก่อน แต่เขตที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละสองคน

ในกรณีที่จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สี่คน ให้แบ่งเขตเลือกตั้ง
ออกเป็นสองเขต เขตหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองคน

จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขต
ให้ติดต่อกัน และต้องจัดอัตราส่วนของจำนวนราษฎรกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมี
ได้ในแต่ละเขตให้ใกล้เคียงกัน

มาตรา 100 มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 77 มาใช้บังคับ

ในเขตเลือกตั้งซึ่งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน ผู้สมัครผู้ใดได้คะแนนมากที่สุด ให้ผู้สมัครนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ในกรณีที่คะแนนมากที่สุดเท่ากัน ให้ผู้สมัครซึ่งได้คะแนนเท่ากันจับสลากกันว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

ในเขตเลือกตั้งซึ่งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่าหนึ่งคน ให้ผู้สมัครซึ่งได้คะแนนมากตามลำดับลงมาเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

ภายในบังคับแห่งวรรคสาม ในกรณีที่มีผู้สมัครหลายคนได้คะแนนเท่ากัน จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถเรียงลำดับผู้ได้รับเลือกตั้งได้ตามจำนวน ก็ให้ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากันนั้นจับสลากเพื่อให้ได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งครบจำนวนที่เขตเลือกตั้งนั้นมีการเลือกตั้งได้

การจับสลากตามความในมาตรานี้ ให้กระทำต่อหน้าผู้ว่าราชการจังหวัดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 101 พรรคการเมืองแต่ละพรรคและผู้สมัครแต่ละคนมีสิทธิแต่งตั้งผู้เลือกตั้งเป็นผู้แทนพรรคการเมืองหรือผู้แทนผู้สมัครประจำอยู่ ณ ที่ซึ่งจัดไว้ในที่เลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้แห่งละหนึ่งคน

ที่ซึ่งจัดไว้สำหรับผู้แทนพรรคการเมืองและผู้แทนผู้สมัครในที่เลือกตั้งนั้น ให้อยู่ในลักษณะที่ผู้แทนพรรคการเมืองและผู้แทนผู้สมัคร จะต้องได้เห็นการปฏิบัติกิจการของคณะกรรมการตรวจคะแนนได้โดยชัดเจน

หนังสือแต่งตั้งผู้แทนพรรคการเมืองและผู้แทนผู้สมัคร ให้ทำตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้ผู้แทนพรรคการเมืองหรือผู้แทนผู้สมัครยื่นหนังสือแต่งตั้งผู้แทนต่อนายอำเภอที่ที่เลือกตั้งนั้นตั้งอยู่ไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันเลือกตั้ง ให้นายอำเภอบันทึกรับทราบพร้อมด้วยลงวัน เดือน ปี ในหนังสือแต่งตั้งนั้นแล้วมอบคืนก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน

พรรคการเมืองหรือผู้สมัครมีสิทธิเพิกถอนผู้แทนซึ่งตนได้แต่งตั้ง โดยยื่นเป็นหนังสือต่อนายอำเภอก่อนวันเลือกตั้ง หรือต่อคณะกรรมการตรวจคะแนนในวันเลือกตั้ง

มาตรา 102 ผู้แทนพรรคการเมืองหรือผู้แทนผู้สมัครต้องได้รับความยินยอมให้ดูการดำเนินการเลือกตั้ง และมีสิทธิทักท้วงได้เมื่อเห็นว่ากรรมการตรวจคะแนนปฏิบัติการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยยื่นคำทักท้วงเป็นหนังสือต่อประธานกรรมการตรวจคะแนน ให้ประธานกรรมการตรวจคะแนนออกใบรับ และนำเสนอคณะกรรมการตรวจคะแนนพิจารณาคำทักท้วงนั้น ให้ประธานกรรมการตรวจคะแนนบันทึกคำทักท้วงรวมทั้งพฤติการณ์และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจคะแนนไว้ในรายงานแสดงผลของการนับคะแนน

ห้ามมิให้ผู้แทนพรรคการเมืองหรือผู้แทนผู้สมัคร กล่าวโต้เถียงกับกรรมการตรวจคะแนนหรือระหว่างกันเอง โดยประการที่เป็นอุปสรรคต่อกิจการที่กำลังดำเนินอยู่

บทบัญญัติตามมาตรานี้ให้ใช้บังคับแก่ผู้สมัครด้วยโดยอนุโลม

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งบัญญัติให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้